

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

DEMÉNY PÉTER

LÁNG ZSOLT

SZABÓ RÓBERT CSABA

VARGA LÁSZLÓ EDGÁR

VIDA GÁBOR

Tördelőszerkesztő:

MOLNÁR ROZÁLIA

Korrektor:

SZÓCS KATALIN

Tipográfia:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

KORPA TAMÁS:

6 db történet a Szádelői-völgyből (Versciklus) ■ 5

HIDAS JUDIT:

Szeretni egy szegény ördögöt (Novella) ■ 8

GYÓRFI KATA:

én és a bőröm (Vers) ■ 20

TÉREY JÁNOS:

Le Cool (Regényrészlet) ■ 21

MOLNÁR ZSOLT:

Tájékoztató; Kiáltásmaradék (Versek) ■ 30

VAS MÁTÉ:

Ihlet (Novella) ■ 32

OLÁH ANDRÁS:

fegyverletételeink; őszeink; csalásaink; illúzióink (Versek) ■ 45

MAGYARY ÁGNES:

A meghasonlás polka (Novella) ■ 47

BÍRÓ JÓZSEF:

Spencer Tracy ... –, hogy; Alexander Calder ... –, hogy;
Pier Paolo Pasolini ... –, hogy; Fernand Léger ... –, hogy;
Gabriel García Márquez ... –, hogy; Mario Lanza ... –, hogy;
Jackson Pollock ... –, hogy (Versek) ■ 57

BERNHARD STROBEL:

Minden a legnagyobb rendben (Novella;
Benkő Gitta fordítása) ■ 61

GÉCZI JÁNOS:

M. I. N. D. (Vers) ■ 71

VARGA LÁSZLÓ EDGÁR:

Iszupra menetet vágni (Beszélgetés Parti Nagy Lajossal) ■ 73

FÓRUM

BALÁZS IMRE JÓZSEF:

Édeserű és sűrűres (Parti Nagy Lajos: *Létbüfé*.
Őszológiai gyakorlatok) ■ 82

SÉTATÉR

MIHÁLY ISTVÁN:

Karneváli humor és világszemlélet Hamvas Béla
és Rejtő Jenő regényeiben ■ 86

BENEDEK SZABOLCS:

A cápa még egy bőre (Fiume-napló) ■ 93

DELEATUR

LÁNG ZSOLT:

Joyce Fiumében ■ 103

TALÁLT VERSEK

PARTI NAGY LAJOS:

A fiumei kettes számú tengerész-szeretotthon teraszáról látni
a tengert; Holnap indul a század csuklógyakorlatra ■ 105

NÉVJEGY

PARTI NAGY LAJOS ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

6 DB TÖRTÉNET A SZÁDELŐI-VÖLGYBŐL

A VÍZ MEGVERÉSE GONDOLATBAN A BLATNICA PATAKON

a gondolatolvasó, miközben nézte, véraláfutásokkal telt meg a teste. pedig amire gondolt, *hamuval töltöm fel a párnákat a hitvesi ágyon*, nem éppen új keletű. *nem templomi gyertyák felkockázásába kezdek!* kiáltotta hangosan, mert kéretlenül, tanúsíthatja bárki, mert gondolta.

otthon lefűrészelt odvas cseppkövek halma várta – virágkarónak alkalmatlanok mind, megállapította.

lefekvés előtt szomorú verejtékben fürdött, pedig csak ezt gondolta: puszta szájjal fogom tépni a vizet. először nekirontok, harapni kezdem a part híg fűvére pulzáló folyékony, hideg sárga fodrokat. behúzok nekik mokkáskanállal.

püfölni fogom a Blatnicát,

mielőtt – viszontválasz gyanánt – végtagokat bocsájt ki magából a csendes sodrás. gondolta.

de a monoklis vízen ringatózó mőzeskosárhoz nem nyúlok, gondolta ezt is, talán.

HÁRFÁKAT ÚSZTATOK LE A BLATNICÁN

hársfa, hársfa, ismételtették a hársfaféjvadászok, úgy, hogy nem lehetett

lecsillapítani őket.

ám mire felértek az összefüggő zöldbe, eltűnt a beszédükből valami.

hárfá, hárfá, ismételtették, mint amit nem becsülnek nagyon,

és feldúlták

a zeneiskolát.

megijedtem. szinte elolvadt az arcom, mintha kavargatni lehetne benne
a fogakat. nem volt választásom.
a ködben, e mozgó kosztümben hárfákat úsztattam le, hárfát
a Blatnicán.

CSENDŐRÖK ÁLLJÁK KÖRÜL A BEZÁRULÓ LÉKET

attól féltem, ha lefekszem, a hajszálaim gyökeret eresztenek a párnába,
és az ágyhoz szögeznek végleg.
ezért viseltem kontyot. ezért aludtam nyílegyenes derékkal
karfa nélküli

bárszékemen aznap is.
a hírre, hogy a kutyákkal teli vagon elakadt, és gondolkodás nélkül
lővik tömegsírba az ebeket, már szedtem a lábam.
ha hegeimből sodornának vonót, és azzal játszanának a hegedűn – úgy
vinnyogtam.
voltam én, és volt a hideg pára belőlem, ha szétnyíltak ajkaim:
mintha egy szitán keresztül szedném magam ketté.
nem bántam meg, hogy szélnek eresztettem két kutyát. bár
tudtam, ezek után számomra nem lehet kegyelem.
amikor elhervadt a közvilágítás, szederjes puszta kézzel
léket vájtam a Blatnicába. akár egy fedő alá,
a jégpáncél mögé bújtam. de valamivel nem számoltam.
megmentettjeim hálából óvóhelyemig vonszolták a testük.
a törésvonalakon topogtak hangosan,
ahol a jég újraöltögeti a lék lejárátát.

CUKROVÁ HOMOLA (105 M)

ha léteznek olyan kazetták, amiknek a görgőire bizonyos szirének
hangszalagjai vannak feltekerve,
léteznek olyan magnók is, amik képesek lejátszani ezeket.

JERIKÓ-EFFEKTUS

az Ország Fája szeretett volna lenni. ez volt a dédelgetett,
hosszú távú cél. megnyugtatta, ha babakocsiban tologatták
földlabdájával. naphosszat regenerálódott így.
első éveiben végigtornézte a szepességi kegyhelyeket.
élvezte hideg templombelsőben az öltöztetést. a fényképezkedést.
ha gyantáját réztányéron fogták fel.
akkor sem futották össze ráncok, ha az ünnep alábbhagyott,
véget ért, csúcspdíszére rázárták a reszketeg trezort.
a baj a fúvosok koncertjén kezdődött. a legmagasabb hangok
kipréselése után. meglazultak, lötyögni kezdtek, majd kifordultak
ízületi gödrükből a túlevelek. peregni, forogni, szitálni, potyogni,
émelyegni
kezdett a szentélyben a fa, hiába hoztak neki a keresztelőkútból vizet.
egyetlen sértetlen toboz maradt fenn rajta. igaz, abban benne volt
a teljes genetikai állomány.

JÁTÉK VAKOKKAL OKRÚHLY LAZ KÖRNYÉKÉN

első látásra azt hittem, őzlábgomba után szaglászik
egy talpig feketébe bújt, szófogadó gyülekezet. ezért
turkálnak a lepedékes avarban, göngyölik a földet, vagy inkább
tologatják tanácstalan végtagjaikat rajta.
aztán előkerültek a fehér botok is, világos lett, vakokat
szellőztetnek a szabadban.
akik – mikor a buszból leszálltak még szobahőmérsékleten – nem
sejthették, hogy idáig vezet a program.
játszunk, kiáltotta imént a gondozónő. *válasszuk szét
az élettársakat.* a völgy konkurens fennsíkjaira pakolták
őket külön. akiket kiközösített a fény, találják meg
egymást, ennyi volt pusztán az egyetlen szabály.
néhányukra azért fordítva adták fel a cipőt. némán kapálóztak,
menet közben lábbelijük félregombolta lépteiket.

SZERETNI EGY SZEGÉNY ÖRDÖGÖT

Szeretem a bátor pasikat. Ők mindig tudják, mikor mit kell tenni, kimondják, ha valami nem tetszik nekik, nem törődnek a világ véleményével, egyszerűen mernek azok lenni, akik. Sokszor elképzelem, hogy egyszer majd lesz egy ilyen férjem, aki először durva meg bunkó, de ez csak a látszat, mert a zord külső érző szívet takar, megismer engem, maga mellé vesz, én begyógyítom minden sebét, és ő hálásan omlik az ölembe, onnan néz fel rám, velem marad örökre. Csak mi leszünk ketten, együtt harcolunk a világ ellen. Kell nekem egy ilyen, mert én túl gyenge vagyok. Sokszor elbizonytalanodom, fogalmam sincs, mit kellene csinálnom, csak érzem, ami van, az nem jó, abból ki kéne lépni, csak nincs hozzá elég bátorságom. Egyedül semmiképp nem tudok, talán valaki mással, aki segít, aki megmondja, mit kéne tennem ahhoz, hogy végre az lehessenek, akivé mindig szerettem volna válni.

Akkor láttam először, amikor a bokrok közül elém vágott az útra. Néhány másodpercig repült a levegőben, aztán kétszer megpörgette a deszkát a lábával, majd egy csattanással földet ért, és gurult tovább a járdán. Az utca végén vártak rá a többiek. Lehettek vagy tízen. Én a sarokról figyeltem őket. Mindig itt gyülekeztek az állomás melletti játszótéren. Olyan könnyűnek és szabadnak tűntek, ahogy száguldottak fel-le, lépcsőkön, vaskorlátton csúsztak le, aztán nekiiramodtak újra, pörögtek-forogtak, hullámozgáltak. És ő volt köztük a legügyesebb.

Jó volt nézni, elképzeltem, mi lenne, ha egyszer majd én is így tudnék. Mert hogy én is szoktam gyakorolni. Na, nem velük, tudom, úgymint kiröhögnének, csak amikor lát senki. Mert vettem ám én is egy deszkát magamnak, összespóroltam rá a pénzt nyári munkával, fagyit árultam, takarítottam a művházban, mentem epret szedni, izzadtam, szédelegtem a napon, de megcsináltam, és most itt vagyok, figyelem őket a hintáról.

„Látod őt azon a fehér deszkán? Az kicsoda?”, kérdeztem nem sokkal később Bernitől, akivel itt szoktunk találkozni a játszón. Ő az egyetlen, aki tudja, miért jövök ide igazából.

„Valami intézetis gyerek, Karcsinak hívják, nemrég került ide.”

„Nem semmi, ahogy nyomja.”

„Ja, tényleg ügyes, de nekem egy kicsit fura.”

„Hogy érted?”

„Kicsit balhész gyerek.”

„És ki nem?”, legyintettem, és ahogy tovább figyeltem Karcsit, nekem inkább tűnt félénknek, mint durvának, vékony, fekete hajú fiú volt, az arcát kedvesnek találtam. Talán csak sokat szenvedett, nehéz volt ez élete, talán megnyugodna egy rendes lány mellett. Cserébe meg segítene nekem is, megtanítana deszkázni, együtt gyakorolnánk, és talán egy év múlva már elvinne a barátai közé is. Persze sosem lennék olyan jó, mint ő, de ez nem is zavarna, nekem elég lenne a második hely, mert ha mi összetartoznánk, akkor az ő fényéből jutna nekem is.

De az is lehet, hogy apának van igaza, és hülyeség az egész. Ő azt mondja, a lányok deszkázni nem szoktak, szerinte majd vigyáz rám a férjem, és örülnöm kéne, hogy járhatok citerára Ilonka nénihez, más lánynak még ezt sem lehet. De én meg úgy utálom azt a rohadt citerát, azokat a régi nótákat, mi közöm nekem ehhez? Volt most ez az előadás a művházban, *Magyarnak lenni* volt a címe, játszottam benne én is, csak azt nem tudom, mi értelme volt az egésznek, szerintem nem érdekli ez a kutyát se, hiába volt tele a színházterem. Szónokoltunk Petőfiről, meg a szabadságról, a hazáról, a nézőtéren udvarias, jól nevelt felnőttek meg gyerekek, akiknek muszáj ott lenni, a tanárok csoportosan viszik őket.

Nem tudom, talán megint én vagyok a hülye, hogy ilyenek járnak az eszemben. Apa azt mondta, legyenek hálás, nem mindenki olyan rendes, mint Ilonka néni, aki engedi a cigány gyereket is, mert sajnos ilyen világban élünk, ezt el kell fogadni. Abban bízok, hogyha Ilonka néni engem megszeret, talán még pincérnőnek se kell elmennem, hanem maradhatok a művházban dolgozni. Szerinte az lenne a legjobb, legalább mi kapaszkodjunk össze, ha már anya egy riherongy, aki átvágta őt, mint a szart a palánkon.

Ezeket apa szokta mondani, de én nem szeretem, ha így beszél. Ilyenkor próbálok másra gondolni, mert leállítani úgyse lehet, csak ömlik a szájból a mocskok, felelőtlen kurva, rohadt ribanc, senkiházi, mondja anyára, és ha vitázni merek vele, akkor rám ordít, hogy fogjam be a pofám, mert tisztára úgy rikácsolok, mint az a boszorkány, és egyáltalán mit védem, amikor egy éve felém se nézett. Én erre sírni kezdek, ő magához ölel, aztán mondja, hogy ne haragudjak, csak jót akar nekem, rendes nőt nevelni belőlem, ezért olyan ideges, ha látja rajtam kiütközni ezeket a jegyeket, amik anyát is a rosszba vitték. Ilyenkor bólogatok, jólesik, hogy apa átölel, tudom,

valahol mélyen ő jó ember, csak ne fájna annyira, amiket mond. Mert más-kor meg azzal jön, hogy én mennyire el vagyok kényeztetve, nekem soha semmi nem elég, és vegyem tudomásul, vannak határok, igazán megtesz értem mindent, van mit ennem, vannak ruháim, járok iskolába, nem úgy, mint ő annak idején, akivel a kutya se törődött, folyton balhékba keveredett, és örülhetett, hogy végül megkapaszkodott útkaparó munkásként.

Végül a Kókusz Klubban futottunk össze Karcsival egy este. Ott könyökölt a bárpultnál, láttam, hogy nagyon néz, amikor odamentem rendelni. Elkaptam róla a szemem, de valami ott tartott a közelében. Nemsokára oda-jött, és hozott egy italt is.

„Valahonnan ismerlek”, mondta, és tovább fixírozott, aztán a fejéhez kapott. „Tudom már, a játszótérnél szoktál lógni!”

Bólintottam.

„Jól csinálod”, mondtam neki anélkül, hogy ránéztem volna.

Legyintett, mintha ez olyan természetes volna.

„Jó lehet nektek”, folytattam.

„Micsoda?”

„Hát, hogy ilyen jól tudtok. Gyakoroltok, együtt vagytok, barátok vagytok.”

„Ja, biztos”, vonta meg a vállát. „Majd meglátjuk, mi lesz belőle.”

„Hogy érted?”

„Jó lenne versenyekre menni, abból lehetne valamit szakítani is.”

„Biztos meglesz az is. Bár én akkor is szívesen csinálnám, ha nem kap-nék érte semmit.”

Csodálkozva rám nézett.

„Te?”, kérdezte, és akkor megijedtem, hogy talán nem kéne mindent el-mondani, mert majd kinevet, vagy ami még rosszabb, beárul a többieknek. De hiába, már folytattam is:

„Szoktam gyakorolni én is.”

„Tényleg?” – nézett rám nagy szemekkel. „Akkor miért nem jöttél oda?”

„Á, mit szólnának a többiek”, ráztam a fejem.

„Mit törödsz te ezzel? Ha akarod, megnézek, szívesen.”

El se akartam hinni, hogy ez igaz lehet. Biztos, csak szórakozik, jutott eszembe, de amikor másnap a parkban találkoztunk, és mutattam neki pár dolgot, akkor tők jól esett, hogy megdicsért, és új trükköket is tanított. Köz-ben beszélgettünk, elmondta, hogy abbahagyta a sulit, mert érezte, az élet nem erről szól, és neki nincs ideje ezzel a sok felesleges dologgal törődni, Isten őt valami nagyobb dologra jelölte ki. Aztán mesélt a szüleiről, hogy ő

nem is bánja, hogy nem tartja velük a kapcsolatot, undorító, ahogy az anyja Olaszban él, nem is akar róla tudni. Nemrég kint volt nála, egy piros-lámpás negyedben bérel egy szobát, állítólag tele van pénzzel, mégse akart neki adni, amikor nála lakott, sőt, két hét után azt mondta, eredjen most már a dolgára, ne legyen láb alatt, pedig akkor már két éve nem látta.

„És az apád?” kérdeztem tőle, de csak legyintett.

„Az még rosszabb, most is épp börtönben van. Alig ismerem, nem törődött velünk, engem nevelőszülőkhöz adtak. De én nem akarom ezt, érted? Én elhatároztam, hogy más leszek”, jelentette ki Karcsi, és mélyen beleszívott a cigijébe.

Azt mondta, ő nagy családot szeretne, feleséggel, három gyerekkel, ehhez a házat már megvette abból a pénzből, amit az államtól kapott tizen-nyolc évesen.

„Te kedves lány vagy, nem olyan, mint a többi”, mondta ekkor, és rám nézett. Ettől egész zavarba jöttem, de megint a terveiről beszélt, hogy ezért jött ebbe a városba is nemrég, új életet kezdeni, és igaz, most még csak alkalmi munkák vannak, építkezéseken meg kint a gyártelepen, takarítás, anyagmozgatás meg ilyesmi, de ő tudja, hogy ez csak átmeneti, nem véletlenül jár a haverokkal deszkázni.

„A pályán én vagyok a király, és majd meg fogod látni, egyszer még lesz belőlem országos bajnok is, mert ennek a sok szenvedésnek kell legyen valami oka, és én tudom, Isten azért tesz próbára, mert valami nagyobbra vagyok hivatva.”

Aztán még elmesélte, hogy ő Hollandba akar menni, mert oda mennek a deszkások az egész világról bajnokságra, ő is be fog majd nevezni, ha összegyűjtötte rá a pénzt.

Majd kiugrottam a bőrömből, amikor ezeket hallottam, mondtam is neki, hogy biztos sokra fogja vinni, és azt éreztem, rengeteg dologban hasonlítunk egymásra. Néztem a kávébarna bőrét, amely sima volt, mint a homok, az orrát, amely olyan pisze, akár egy hercegé, de közben tök vagány volt a kócosra zselézett hajával, a kemény tüskék az ég felé meredtek, mint az ördög üstökén. Menő szakadt farmer és egy kockás ing volt rajta. Elképzeltem, hogy mi ketten mikre leszünk képesek, szép családuknak lesz, mellette járjuk a világot, fellépünk deszkaversenyeken, akár ketten is, együtt nyerünk a díjakat, híresek lennénk, ország-világ minket csodálna.

Másnap újra találkoztunk, aztán egyre gyakrabban. Jártunk fürdeni a Tiszára, gyakoroltunk új figurákat, miközben jó zenéket hallgattunk, szőt-

tük a terveket a jövőről, arról, hogy híresek leszünk, és itt hagyjuk ezt a koszfészket, ahol csak a lúzerek maradnak.

Bemutattam apának is, bár eléggé féltem, mit fog szólni. Hát, nem volt tőle elájulva, de azért próbált kedves lenni. Csak akkor morgott, amikor Karcsi elment, hogy az ilyen csavargó gyerekekkel nem kéne. Mondtam neki, hogy Karcsi jó ember és nagyon ügyes, most egy kicsit lent van, de ez előfordul mindenkivel, gondoljon saját magára.

„Majd én segítek neki, mert csak az kell, hogy higgyen benne valaki.”

De egyik este apa bejött a szobámba, és azt mondta, nem találkozhatok többet Karcsival.

„Ez egy drogos hülyegyerek.”

„Honnan veszed?”, kérdeztem.

„Keresztapád utánakérdezett.”

„Nem hiszem, én sosem láttam, hogy csinált volna bármit.”

„Látom, már teljesen meghülyített.”

„Karcsinak komoly tervei vannak.”

„Képzelem.”

„Családot akar, gyereket.”

Felnevetett.

„Te is azt akartad, hogy legyen férjem!”

„De nem egy ilyen!”, üvöltötte, és megint kezdte a szokásost, hogy ne vitázzak vele, ő jobban tudja, ő megtiltja, hogy lássam ezt a fiút, és kész.

Istenem, hát hogy tudtam volna ezt elfogadni? Karcsi volt az egyetlen reménységem. És hiába sírtam, hiába könyörögtem, apa kőszíve most sem lágyult meg. Mindent tiltott, ami fontos volt nekem, nem akartam látni soha többet.

Elrohantam a vasútállomáshoz. Karcsi akkor is ott volt, mondtam neki, hogy beszélünk kell.

„Apád hazudik”, mondta nekem.

„Megesküszöl?”, kérdeztem, és a szemébe néztem.

„Igen.”

„Akkor mi legyen?”

„Lépni kell, Laura. Apád nem akarja, hogy te boldog légy”, jelentette ki Karcsi. „Ott a ház, csak minket vár. Isten nyilván azért rendezte így a dolgot, hogy belevágjunk végre.”

Bólintottam, de azért a szívem a torkomban dobogott.

„De mi lesz az iskolával, mi lesz apával?”, kérdeztem tőle.

„Valamit valamiért. Van egy kocsmá, ott kapnál munkát, én meg csinálom tovább, amit eddig, gyakorolni bárhol tudunk, amíg össze nem gyűjtünk annyit, hogy nekivágjunk a nagyvilágnak.”

A nyakába ugrottam, összevissza csókoltam, hogy nekem ilyen szerelmem van, alig bírta lefejtetni magáról a kezem. Abban maradtunk, másnap reggel a busznál találkozunk. Apa úgylis mindig hamarabb indul dolgozni, mint én, majd hagyok egy búcsúlevelet, és ennyi.

Éjjel azért még éreztem, hogy a torkomban dobog a szívem, írtam is Karcsinak egy SMS-t, de ő megint olyan bölcs volt, azt válaszolta, hogy az élethez bátorság kell, ha az ember nem akarja, hogy eltapossák végleg. Ez erőt adott, és mindent úgy tettem, ahogy mondta, megírtam a levelet, és reggel kilenckor már ültünk is a buszon.

A ház egész rendes volt. Konyha és egy szoba néhány egyszerű bútorral, bár egy festés ráfért volna. Szürkék és penészfoltosak voltak a falak. Eszembe jutott apa, fájt, hogy talán nem látom többet, mert ezt biztosan nem fogja megbocsátani soha. De aztán próbáltam arra gondolni, amit mondott Karcsi is, hogy ennek ez az ára, neki is fáj néha, hogy az anyja leszarja, de az élethez bizony erő kell, mert a gyávák és a gyengék alul maradnak.

Bernivel azért beszéltem néha. Azt mesélte, apa nagyon ki van bukva, hogy ő érezte, a lánya is olyan riherongy lesz, mint az anyja, hiába próbált tenni ellene olyan sokat, és az biztos, az ő házába többet be nem teszem a lábam. Egy hónappal később mégis eljött értem a keresztapával, de mi elbarikádoztuk a bejáratot, és hiába rugdosták az ajtót.

A költözés után kábé négy hónapig rendben volt minden. Karesz rak-tárosként dolgozott, én a kocsmában voltam pultos. Munka után együtt voltunk, gyakoroltunk a versenyre, esténként mesélt Hollandról, hogy ott az egyszerű ember is milyen jól él, ha keményen dolgozik. Néztünk fényképeket szép házakról és az emberekről, a pipacsokról meg a kanálisokról, ahol majd mi is hajókáznunk fogunk.

Nem mondom, néha már ekkor is voltak rossz napjai, de kinek nem. Gubbasztott a konyhában, hiába faggattam, nem mondott semmit. Aztán csak kifakadt, hogy mi a baja, nyiszlett kölyöknek hívják odabenn, és röhgnek rajta, ha elbotlik egy-egy nehéz dobozzal a hátán, meg a Fecó, aki egy nagydarab fickó volt, direkt ráhagyta a legnehezebb cuccokat, csak azért, hogy szívassa. Máskor meg beszólt neki a főnök, hogy mosakodjon többet, mert olyan bűdös, hogy nem lehet megmaradni mellette, pedig mindig figyeltünk, hogy tiszta ruha legyen rajta. Próbáltam biztatni, hogy ne törőd-

jön vele, de neki teljesen elment az egészszől a kedve, napról napra komorabb lett. Akkor már nem deszkázott jó ideje, és dolgozni sem ment be időre. Volt, hogy beteget jelentett, pedig nem volt semmi baja.

Aztán az egyik hétvégén meglátogatott minket egy régi haverja, Béci. Karesz nagyon fel volt dobva, én is örültem, hogy valakivel legalább tud beszélgetni. Úgy volt, hogy Béci pár napig marad, mert épp nem volt hol laknia, aztán valami rokonhoz költözik, de már ott volt nálunk vagy tíz napja, és még mindig nem akart elmenni. A konyhában aludt egy kinyitható ágyon, amire folyton ki voltak dobálva a cuccai, és egyébként is mindig arra jöttem haza, hogy döglenek a tévé előtt, vagy alszanak. A lakásban furcsa szag volt, mindenütt chipses zacskók, mosatlan tányérok, poharak széjjel hagyva.

„Mikor költözik?”, kérdeztem Karcsit egy idő múlva.

Megvonta a vállát, és Béccivel együtt elindult kifelé a házból.

„Hova mész?”

„Egy haverhoz. Egy-két óra, és itthon vagyok”, mondta.

Éjfélkor ért haza, Béci nélkül, én nem tudtam aludni, tiszta ideg voltam.

„Már az is baj, ha egy kicsit jól érzem magam?”, csattant fel úgy, ahogy még nem beszélt velem soha.

A hangja furcsa volt, olyan szétfolyós, mint amikor a felvétel le van lassítva, nagyokat pislogott, de gondoltam, már nagyon fáradt, és tényleg, úgy, ahogy volt, büdösen, koszosan végignyúlt mellettem az ágyon.

Béci még visszajött pár napra, aztán olyan hirtelen, mint ahogy felbukkant, eltűnt a házból és a faluból is.

Az egyik délután, amikor hazaértem a munkából, néma csend fogadott a házban. Először azt hittem, Karcsi elment otthonról, de ahogy benyitottam a szobába, ott feküdt a padlón ájultan. Paskoltam az arcát, ébresztgettem, de nem moccant. Először megrémültem, hogy esetleg vége, de a szíve dobogott, amikor a fejem a mellére hajtottam.

Kábé egy óra múlva magához tért.

„Mit nézel?”, kérdezte mogorván, és tekerni kezdett egy cigit.

„Miért füstölsz idebenn?”

Nem válaszolt, imbolyogva felállt, aztán kiment a ház elé, és leült a lépcsőre. Utánamentem, és láttam, hogy kivesz egy zacskót a zsebéből.

„Mi ez?”

„Közöd?”

„Most ez komoly?”, mondtam, és ki akartam venni a kezéből a zacskót. De elkapta előlem, és amikor megint utána nyúltam, lökött egyet rajtam.

„Álljál már le”, kiáltott rám, és megsodorta a cigit.

Mélyen leszívta, amikor rágyújtott, benntartotta a füstöt, majd néhány perc múlva hátradobta magát a földön. Ott álltam felette, bágyadt pófával meredt a semmibe.

„Ez végre jó”, súgta, majd röhögni kezdett.

A szavakat megint furán ejtette ki, mintha nem tudna rendesen beszélni. Visszamentem a konyhába, bevágtam magam mögött az ajtót, és sírva fakadtam, hogy ezek szerint apának mégis igaza volt. Legszívesebben kirohantam volna, hogy megtépjem Karcsit, amiért hazudott, de aztán eszembe jutott, hogy milyen ügyes tud lenni. Nyilván csak túl érzékeny, de Isten nem hagyhatja, hogy az álmunkból ne legyen semmi. Elhatároztam, hogy beszélek vele, hátha megérti.

„Nincs nekem semmi bajom. Ennyi jár nekem, ha már keményen dolgozok”, mondta, amikor később elé álltam. „Egyébként is mit tudsz te”, nézett rám ridegen, majd megint sodorni kezdett egy füves cigit. „Úgyse élet, ahogy ezek bánnak az emberrel”, tette hozzá keserűen.

„Azt hiszed, nekem könnyebb?”, csattantam fel. „Napi nyolc óra azon a sötét, mocskos helyen? Fogatlan, bűdös emberek tántorognak körülöttem...”

„Talán kár volt ez az egész...”

„Szánalmas vagy.”

„Persze, én vagyok a szar, mindig is az voltam”, motyogta, majd újra beleszívott a cigijébe, aztán odanyújtotta nekem is. „Ez bió, nem lesz semmi bajod”, mondta, de én ellöktem a kezét.

Felröhögött megint. A hangja rekedt volt, mintha egy varjú káromna, és ahogy kezdett a fű hatni, megint láttam, hogy kisimul az arca. Fiatalabbnak, szebbnek nézett ki ilyenkor, de csak az elején, mert utána fényes lett a bőre, meg olyan rücskös, izzadt, mintha egy hete nem fürdött volna. Ült a sarokban, bámult maga elé, nem szólt egy szót sem, csak akkor, amikor már megivott egy-két sört, és újra kezdett élénkebb lenni.

De ilyenkor sem lehetett vele mit kezdeni. Hülyeségeket beszélt, hogy ne aggódjam, mert meglesz az a pénz Hollandra, ő tudja ezt kezelni, herbálozott már régebben is, csak aztán leállt, mert egy bolond pap elhitette vele, hogy csak józanul viheti valamire.

„Pedig ez baromság. Úgy minden unalmas és szürke, nincs se öröm, se boldogság, ami nélkül nem ér az egész semmit.”

„Akkor velem se jó?”, kérdeztem halkán, de ő megfogta a kezem, csókolgatta, hogy nem erre gondol, engem nagyon szeret, de az élet mégis több-

ről szól, és majd meglátom, minden jóra fordul, mert tud valami nagy bu-
lit, és ha az beüt, rögtön mehetünk Hollandba.

„Ebből a raktáros melóból úgyse lehet félretenni.”

„Ha füre költöd, akkor biztos nem”, mondtam neki, de hiába, meg se hallotta, csak azt hajtogatta, hogy kishitű vagyok, meg gyáva, és fogalmam sincs, a nagy dolgokba hogyan kell belevágni. De aztán ennyiben maradtak az ő ötletei is, mert általában az lett a vége a nagy okosságoknak, hogy elaludt ott, ahol épp volt, sőt, egyszer olyan rosszul lett, hogy amikor felébredt, akkor a saját hányása is alatta volt.

„Undorító vagy”, mondtam neki, aztán elsírtam magam, hogy most már énevelem mi lesz, apámhoz vissza nem mehetek, és itt vagyok egy ilyennel.

Úgy látszik, elszégyellte magát, és amikor lemosdott, odajött hozzám, próbált engesztelni, hogy ne haragudjak, ő ígéri, hogy mostantól másképp lesz, le fog állni, én meg igyekeztem a lelkére beszélni, hogy próbáljon örülni annak, hogy mi itt vagyunk egymásnak, és gondoljon a terveinkre, gondoljon Hollandra, a nagy versenyre, amire most is készülnie kéne.

Elő is vette a deszkáját, aznap délután lementünk gyakorolni a közeli játszóra, és akkor én annyira örültem, hogy talán tényleg összeszedi magát, és egyenesbe fogunk jönni.

De eltelt néhány nap, és amikor este a munkából hazaértem, mogorván fogadott. Belekötött mindenbe. Nem volt jó, amit vacsorára vettem, azt mondta, túl sokat költök, és ő nem milliomos, hogy ennyi pénzt keressen. Nem volt jó a tészta sem, amit főztem. Nem ízlett neki és ideges lett, hogy túl meleg volt az étel. Aztán azzal jött, hogy sokat eszem, egyre kövérebb vagyok, és ha így folytatom, ő tuti meg fog undorodni tőlem, a hasam már így is olyan hájas, hogy szex közben inkább oda se néz. Nagyon fájt, sírtam sokat, mert akkor már ritkán voltunk együtt, néztem magam a tükörben, és nem értettem, mi a baja, de egyre inkább azt éreztem, tényleg van bennem valami gusztustalan.

Minden nap hatkor végeztem, és ha fél hétnél később értem haza, mert beszélgettem a másik pultos lánnyal a kocsmában, akkor tiszta ideg volt, és kiabálni kezdett, hol voltam ennyi ideig. Azt mondta, minek vagyunk együtt, ha én folyton másokkal lógok, ő nem azért gürizik ilyen keményen, hogy aztán egyedül kuksoljon itthon. Nem szólt hozzám egész este, hiába próbáltam engesztelni.

Aztán az egyik nap, amikor mentem haza, zárva találtam a házat. Nem volt kulcsom, néztem be az ablakon, láttam, hogy ott ül bent a konyhában.

Kopogtam, dörömböltem, de semmi. Nem nézett semerre, csak a keze mozgott, ahogy szívta a cigit.

„Karesz, ne csináld ezt!”, kiáltottam, de nem moccant.

Leültem az ajtó elé, vártam vagy két órát. Nagyon fáztam, csak egy vékony kabát volt nálam, az eső is kezdett szemerkélni. Újra felálltam, benéztem az ablakon, bent egy kis fény pislákol, kopogtam, semmi válasz, majd egyszer csak egy csattanást hallottam. Oldalra néztem, és megláttam a földön a táskámat benne a cuccaimmal. Egy papírfecni is volt rajta, hogy menjek vissza apámhoz.

Két ököllel estem neki az ajtónak, de csak a néma falak válaszoltak. Kutatni kezdtem a táskában, felvettem pulóvert, kabátot, az eső akkor már zuhogott, csak az eresz alatti szűk rész maradt még szárazon. Nem tudtam, kihez mehetnék ilyen későn, nem is akartam, hogy bárki megtudja, mi történt. Ráhajtottam a fejem a táskára, próbáltam összehúzni magam minél jobban, hogy megmelegedjek, közben elaludtam.

Talán éjfél lehetett, amikor felriadtam. Ott állt fölöttem egy sötét alak.

„Azt mondtam, menj el”, mondta Karesz.

„Miért?”

„Nem fontos neked ez az egész, fejezzük be.”

„Nem igaz.”

„Elmondtam, nem egyszer, nem kétszer, ha mással lógsz, akkor nincs értelme az egésznek.”

„A főnök megkért, hogy pakoljam be a söröket a hűtőbe, nem mondhattam nemet.”

Nem válaszolt, visszaindult a házba, de az ajtót nyitva hagyta. Én felkaptam a cuccom, és mentem utána.

Ült az asztalnál, rágyújtott egy cigire.

„Legalább te ne csináld ezt velem, van nekem bajom így is”, szólalt meg anélkül, hogy rám nézett volna.

„Történt valami?”

Hallgatott.

„Ezeknek semmi sem elég”, mondta végül.

„Kiknek?”

„Dolgozok tűző napon és esőben, éjjel és nappal, majd megszakadok attól a rohadt sok rekesztől, amiket hónapok óta rakodunk ki a teherautókból, a derekam meg a karom már teljesen kész van, és akkor azt mondja a főnök, nem vagyok elég erős meg gyors, keressek más melót magamnak. De mindegy, leszarom, én úgyse erre a kulimunkára születtem, ennek sosincs

vége, ebből a pénzből csak éhen halni lehet, meghagyom ezt az alja embereknek, akik egész életükben a semmiért güriznek”, hadarta szinte egy szuszra.

„Te figyelj, hallottam, hogy Tóni venne fel még embert a nagy építkezésre”, jutott ekkor az eszembe.

Nem válaszolt, csak nézett maga elé, én meg nagyon féltem, hogy megint mi fog kezdődni.

Másnap óránként hívtam őt a kocsmából, az első háromnál felvette, de utána már nem. Alig vártam, hogy végre hazamehessek. Rohantam, ahogy tudtam, kértem a főnöktől egy szabadnapot is, hogy elmenjünk együtt Tónihoz, de mire hazaértem, már késő volt.

A konyhában találtam. Feküdt a padlón, akkor kezdett magához térni. Felkönyökölt, folyt a nyál a szájából, érthetetlen szavakat mormolt, a szemét alig tudta kinyitni. Fel akartam segíteni, letörölni a koszt az arcáról, de ahogy közelebb léptem, rémülten nézett rám, kapkodott, hadonászott.

„Rohadtak, takarodjatok”, üvöltötte rúgkapálva, és a lábával akkorát taszított rajtam, hogy megtántorodtam.

Bevágtam a fejem az asztal sarkába. A fejből ömleni kezdett a vér, valami rongy kellett volna, de nem volt a közelben, felállni meg nem mertem, nehogy megszédüljek. Négykézláb odamásztam a lavórhoz, felhúztam magam, és lemostam az arcom, aztán felhívtam Bernit, mondtam neki, mi van, miközben ez ott fetrengett a földön, vakarózott, marta a fejét, a karját, a vállát, de olyan erővel, hogy véres csíkokat húzott a bőrén.

„El kell jönnöd onnan”, mondta Berni.

„Hova?”

„Hiányzol apádnak. Nem lehet ráismerni, amióta nem vagy itt.”

„Ja, most nincs kit bántania.”

„Talán rájött pár dologra.”

Felnevettem.

„Szeret téged”, mondta.

„Azt nem így kell”, kiabáltam, és sírva fakadtam.

„Beszélek veled, te meg készülj”, mondta Berni.

Leraktuk a telefont. A fal mellett a földre csúsztam. Arra gondoltam, hogy elő kéne venni a konyhakést, egy mozdulat, és vége lehetne az egésznek. Kifolyna a meleg vér a padlóra.

Valami a lábamhoz ért. Ez, ott a földön, kezdett magához térni, és odakúszott hozzám. Nem is vettem észre. Lenéztem rá, erre a valakire, aki már nem volt többé az, akinek régen láttam. Olyan volt, mint egy üres test, nem

fénylett, csak hús volt, bőr és csont, mintha belülről nem töltené ki semmi sem. Eszembe jutottak a terveink, Holland, a deszkázás, a nyári délutánok, amikor együtt gyakoroltunk a Tisza-parton. Szerettem simogatni a csupasz, izmos testét, szerettem játszani a mellbimbója körüli szőrszálakkal, olyanok voltak, mint két kis napocska sugarai.

Átölelte a lábam, és nyálasan, koszosan nézett fel rám.

„Hagyjál”, mondtam, és próbáltam lerúgni magamról.

„Most tényleg abbahagyom”, mondta.

Felnevettem.

„Szeretlek”, motyogta.

„Hogy történhetett ez velünk?”, kérdeztem tőle.

Nem válaszolt. A szemébe néztem, de a bátor férfi helyett csak egy szegény ördögöt láttam.

„Kell még egy kis idő. Holnap, ígérem, elmegyek a Tónihoz.”

Ráztam a fejem, és csorogni kezdtek arcomon a könnyek.

„Összekapom magam, hidd el.”

„Én már nem bírom.”

„Dehogynem. Te olyan erős vagy, te vagy az egyetlen, aki segíthet nekem”, mondta, és úgy szorította a lábam, mint egy elveszett kisgyerek.

ÉN ÉS A BŐRÖM

amikor már elég mélyen meleg,
lecsatlakozik minden érintkezési felületről,
a bőröm mély álomban
oxigénmolekula forrásponton.

a hóburokban elzsibbadok,
súlytalan a takaró,
és nyugalmat izzadok magam köré.

egyenletesen szuszogok,
én, én és a bőröm lecsatlakozunk mindenről,
és a melegség lesz az az alapállapot,
amire már fel sem figyelünk.

és amíg kint felszívja magát a rizsfehér ég
valami sötéttel a tömbházak tetejéről,
én, én és a bőröm simogatjuk egymást,
hogy nincs semmi baj, semmi baj.

Térey János

LE COOL

RÉSZLET A REGÉNYBŐL

STAY TUNED.

Késő este a Le Cool nevű klubban ülünk a Kopaszi gáton, Tabánival és Brúnóval, a Kasabian szól a hangszerókból. Öltönyös hely, a fiúk alkalmazkodtak a dressz kódhoz, de én jól érzem magam bőrkabátban. Luca nem jött, újabban megint nem ér rá, a MüPa-koncertjükre próbál napi tíz órát. A partikat amúgy sem szereti, unja. Mi viszont havonta egyszer pörgünk a kollégákkal, ez iratlan szabály. És most van mit kidühöngöngünk, a lemondott Kolozsvárt, az elbukott Bukarestet.

Ma este valamilyen fiatal gitárzenekar lép föl. Állítólag Ajkáról? A pultos mondta, tökök fiúk. Brúnónak megvan a cédéjük. Tényleg olyan tökösek volnának? Szégyenlősen somfordálnak föl a színpadra, nyakukba akasztják a gitárt a húszévesek elnagyolt mozdulataival.

Mi a nevük? Nem hallottam jól. A frontember, arcába hulló fürtjeit megigazítva, bekonferálja az első számot: *Dry Storm*. Elragadtatott zenét játszanak, angolul. Brúnó a bárpultnál hosszan elemzi az intrót, amelyik úszik a zajban és a visszhangban. Szerinte tökéletes fölvezetést ad ez a szám, ez a szívbemarkolóan szomorú és monumentális tétel. Elég megdöbbenő hatással van a közönségre is, akik láthatóan táncolni vágnak, aztán csak állnak ott elől, kővé meredve, megbabonázva.

A második dalban szigorúnak tetsző, kifejezetten repetitív örvénylésből nyílik ki a téma. Ennél a csapatnál a halkán induló dalok rendre ugyanolyan, robbanásszerű refrénbe torkollnak. Visszacsendesednek, utána megint jön a totális örület, ahogy a csövön kifér. Őszinte, zsigeri bulizene. Modernitás a régi iskola szerint. Power pop, noise és pszichedélia, huszonéves dinamizmussal.

Az utolsó dalt konferálják be. Ez Brúnó szerint az ő igazi arcuk. A szexuális utalás csak vicc benne, magyarázza a kollégám. Ez amolyan buzdító nóta, azt üzeni, menj tovább, és minden oké, fűzi hozzá.

Stayin' Wilde. Honnan ismerős nekem ez a cím?

Úristen, csak most jövök rá – ami ennyire eltérő kontextusban nem is olyan egyszerű –: de hiszen a Káliból ismerős. Ez a Debil Inside. Debil In-

side, ez a csapat neve, meg kell hagyni, rendkívül idióta név! És ez a mi vége-főcím búcsúzenénk! Bevallom, letagadnám, ha kérdeznék. Ha Brúnó ezt nem tudja, akkor Brúnó biztosan nem nézi a *Káli holtakat*; és bár nem nézi, azt azért nagyon is jól tudja, hogy játszom benne. Vajon mit veszít vele?

Egyáltalán hogyan lehet Ajkára születni? De az még hagyján, lehet véletlenül is. Ugyan mi jó származhat e kopár, bakonyi bauxitvárosból? S vajon milyen lehet Ajkán élni és meghalni?

Just fuckin' hard

And stayin' wild

Komoly beindulás a tánctéren. Hosszú meghajlás fotózkodással, némi őrjöngés. A ráadásdalban vastag gitárakkordok és táncoltató lábdob-pergő. Egyedül a dobos játékában találok némi kivetnivalót. Kicsit mintha túl okosat szerettek volna kitalálni a fűk, mondom Brúnónak. Elismeri, hogy a dobos monoton, több kísérletezést is elbírt volna a játéka.

Nem akarom ezt a zenét hallgatni, nem akarok fecserészni róla. Hirtelesen elfog a menekülőöszön.

Menjen a fenébe, aki szerint nem szabad innom előadás után sem.

Sőt: a fasz üsse ki a fogát annak, aki az utamba áll, mormolom Botond modorában a mosdó tükre előtt. Ilyen szeretnék lenni? Nem.

Valaki mégis meg akar állítani kifelé, biztos elfelejtettem fizetni. Az lehetetlen.

Nem értem én az emberi beszédet, és nem beszélem a te nyelvedet.

Az egyik pincér hozza utánam a fogason hagyott hátizsákomat, bocsi, ezt itt felejtetted. Milyen rendes tőle.

Végre elhallgatnak a sipító gitárok a fülemben.

Nem jöttem össze senkivel.

Nem búcsúztam el senkitől.

Egyenesen lesétálok a parkolóba, ahol a robogót hagytam.

AZ ÉJSZAKAI ROBOGÓZÁSNAK színjózanon is van egy páratlan hangulata, amikor pedig félrészegen rámarkolok a gázkarra, és elkezdem feszegetni a korlátaimat, autók között cikázva, lábtartóig döntve a kanyarban a gépet, ez olyan adrenalinlöketet ad, amit semmilyen más élmény sem tud nyújtani. Ó, ez a jóleső remegés az alhas tájékán! Kamaszkoromban versenybringával tekertem föl a Hármashatár-hegyre, akár naponta háromszor. De a futás fáraszt, kerékpáron pedig védtelennek érzem magam, és mire fölérlek a meredeken, mind a két esetben dől rólam a víz. Igaz, az agyam

olyankor másféleképpen kezd működni, a biciklizés monotonijából, a futás repetitív ritmusából valamiféle meditatív állapot jön létre. Olyankor jövök rá a régóta keresett színpadí megoldásaimra is, menetszélben. Livia is pont ugyanezt szokta emlegetni, csak ő a vitorlázás kapcsán.

Már tényleg csak egy kis Nine Inch Nails vagy Rage Against the Machine hiányzik a fülemből.

Haladok szépen északnak a rakparton. Üres az út. És akkor, a Dunaparra fordulva hirtelen átbukom valamin az elegánsan és vagányul lábtartóig döntött gépemmel. Átbucskázom valami nagy puhán. Embernek kicsi, csomagnak nagy. Borulás utáni első gondolatom az, hogy ruhákkal tömött bőrönd. Vagy valamilyen állat teteme? A saját gépem alá fordultam, úgy borultam föl. A motorház a mellkasomba vágódik. Egész súlyával telibe talál a saját Vespám. De legalább megúszom, hogy frontálisan csapódjak egy útszélien parkoló autóra. Ehelyett az aszfaltra zuhanok, a robogóm meg az álló kocsiban landol. Csupa vér vagyok, a visszapillantó tükröm szilánkjai végig fölsebezték az alkaromat, húszforintos nagyságú sebek éktelenkednek a bőrömmön.

A Vespa nem ment ripityára, de alaposan összekarcoltam azt a szép sötétkék vázat, és az egyik tükröm is oda. Látom, a hátizsákom vagy tizenhat métert repült. Szerencsére csak a zsákom, és nem én. Pedig én is elég rondán nézek ki. Fekszem az oldalamon, az elzúgó autók mellett. Senki sem lassít. Nehéz elhinni. Aztán az egyik megáll, aztán egy másik is. Nehezen, de elkezdek magamtól föltápáskodni. Nem biztos, de talán bordatörés. Én annak tippelném. Magamnál vagyok. Bár önerőből alig bírtam fölállni, hanyatlom is vissza.

Valaki támogat, ötvenes nő. Szúró fájdalom a mellkasomban, baloldalt. Beszél hozzám, mantrázik valamit, én is motyogok őneki. Dőljek neki az autó oldalának. Jó. Körbenézve megpillantom a kupacot, amin átbuktam. A dögöt. Egy angol pointeré, póráz a nyakában. Nem büzlik, friss tetem. Elütötték, de nem én voltam, mert én semmilyen mozgást nem éreztem az úttesten. Végre megértem, miről faggat ez a nő. A fejem ugye nem sérült? Nem. Pedig a halántékomat egy kicsit szintén beütöttem.

Közben kiszáll az autóból az út szélén parkoló, grafitzürke Pontiac Sedanból a tulajdonosa. Látom, Bókay az, a híres edző. MÁR MEGINT? Ami feltűnő változás, egy: hogy ezúttal nincs szemöldöke. Kettő: hogy iszonyú vidám. Látom, annyira sem sérült a kocsija, mint az én robogóm. Talán ha horpadás. Az az érzésem, hogy kinevet, énrajtam szórakozik.

„Jól vagy, haver? Betintáztál, mi? Kezed-lábad?”
Hozzám hívja a mentőt.

A MENTŐBEN végig magamnál vagyok. Mi ez a csíptető az ujjam végén? Hallom a saját szívhangomat. Valaki szerint lassú. „Lassú a szíve.” Nem tudni, velem közli-e az illető vagy mással. Kitapogatom a telefonomat a kabátzsebemben. Megvan, bár halottnak tűnik az ujjaim alatt, eltört az előzéklapja. Hívnam Lucát, ha tudnám. Évek óta nem tudok számokat fejből, anyámét is beleértve.

Éjszakai ügyelet a Szent János-kórházban. Beírnak a könyvbe, és negyedóra múlva máris szólít a nővér. Föllélegeznék, de csak annyit közöl, hogy nem tudnak fogadni, műszakátadás van, majd hívnak röntgenre, várjak.

Aztán éjfél és egy óra között valóban szünet. Hol lehet a robogóm? Elszállították a Soroksári útról. Biztosan kuka. Nem baj, elvégre én is használtan vettem az első fizetésemből. A tárgyak amúgy is hamarabb pusztulnak nálam, mint másnál. A hátzsákom viszont hiánytalanul megvan.

Na most ez egy zombi-Bókay volt, ott a Duna-parton? Ebbe a föltevésembe kicsit belealszom.

Amikor fölébredek, vasárnap hajnal van, és a traumatológián zajlik az élet. WTF, kezdődik mindjárt azzal, hogy berobban két férfi, egyenruhások őrizetében. Elharapott mondataikból kiderül, hogy kölcsönösen leszúrták egymást az éjjeli 6-os villamoson. Mindkettőt behozta a járőr, egy civil ruhás nyomozó adja át őket az orvosnak. Élesben, kétméternyire tőlem folyik a kihallgatás. Minden szavukat hallom a hátam mögül, amíg a magam röntgenére várok.

„Akkor jött szembe az a csávó”, mondja az egyik.

„Nyugalom, ne ficánkoljon – csitítja az ügyeletes orvos. A másik férfihoz fordul. – Na, és akkor szóváltásba keveredtek?”

„Ja, nem, szóváltásunk az nem volt...”

„Nem-e?”

„Csak valahogy konfliktushelyzetbe kerültünk.”

„Hol is pontosan?”

„A Széna tér és a Mechwart között.”

„Beszölt magának?”

„Rohadt magyarok, menjetek máshova szórakozni. Ezt. Félretolta a barátnőmet, úgy szúrt meg.”

Rohadt magyarok, mondta magyarul, hirtelen milyen természetesnek hat.

„Rohadt magyarok”, idézi a civil nyomozó is a kezében tartott telefonban. Azért az ő övé is pisztolytáska csüng. Úristen, hová keveredtem én a Le Cool táncteréről. Egyébként nem mondhatni, hogy nagyon távol tölteném az életemet az utcától, ahol tapinthatók az egzisztenciális, munkajogi, etnikai és egyéb sérelmek, s az azokból fakadó düh, de ilyen közletről manapság ritkán látom.

„Veled meg mi történt?”, veti nekem oda egy cigány fiú. Ő az egyik szurkáló. Egyáltalán nem félelmetes. Beivott kamasz.

„Semmi, robogóztam.”

„Aha. És honnan vagy te nekem olyan ismerős?”

„Passz. Neked kéne tudnod. Jól vagy?”, faggatom kedvesen.

„Én faszán. És te?”

„Tulajdonképpen én is.”

Egy harmincas, csinos nő olyan mozdulatot tesz, mintha hányna.

„Úgy utálok a rendőröket”, sziszegi.

Minden mozdulatra fölszisszenek a fájdalomtól.

„Megvan, láttalak a tévében”, integet a váratlanul megvilágosodó cigány fiú. Aztán elvezetik.

Kisvártatva egy másik fiút hoznak, akinek szétaprította a kézfejét a fűrészgép, na de ilyenkor, éjszakai műszak? Alaktalan kocsonya a kézfeje helyén, vérben úszik tőle az egész folyosó, senki sem törli fel.

Egy nő a nyakába akasztott kispárnán nyugtatja a törött kezét.

Egy huszonéves anyuka pedig majdnem teljesen átvágta az ujját a kenyérvágó késsel, csak a bőr tartja össze. Mellettem áll, nem bír leülni, úgy lüktet a sebe. „Készülj fel, hogy amputálni fogják”, biztatja az anyja. A Káli óta nem láttam ennyi vért, pláne valódit. Minden élesedik az életemben. Kérdezem, segíthetek-e, de nem. Jól viseli, bízik, az anyja változatlanul kongatja a vészharangot. Behívják őket.

„Szia, úhh, nem te vagy Boti a *Káli holtakból*?”, köszön rám egy tizenéves lány. Zavartan biccentek, szia. Na, kezdődik. Ő ép, valakit idekísért. Feltöltött száj, rajzolt szemöldök. Ő is megvilágosodik, sőt egy körrel beljebb van a fiúnál. Ezt ismerem, ez az a bizonyos „felismerős félmosoly” a lányok arcán. Körülbelül hányszor annyian ismerik a képemet, mint ahány embert én személyesen ismerek? Majd ha hazaér, nyom egy kövér lájkot a nevem alá? Szerencséje van, én vagyok én. Néha elfelejtem, hogy minden hétfőn benne vagyok a tévében, azért bámulnak meg, és nem valami más, például a rendetlen ruhám miatt. Hát ez nem a „Láttalak a *Hamletben*”-játék, hanem a káli katasztrófaturizmus. Itt még a valódi nevemet sem tudják,

nekik csak Boti vagyok, és semmi melankolikus Csáky meg higanymozgású Hamlet. Aláírást ma még nem kért senki. Szelfizni is fogunk? Tíz perc alatt elterjed, hogy itt vagyok elég elgyötört állapotban a Szent Jánosban.

„Úristen, Boti! Hát te meg mit keresel itt? – faggat tovább a lány. – Jaj, Istenem, csak nem a zombik téptek meg? A köveskáli marcangolók?”

„Nem kell aggódnod, én csak robogóztam. Talán eltörött egy-két bordám, még nem tudják.”

Elkészíti a közös képünket. Közben megjön az anyuka. Összevarrás után azonnal mennie kellett haza szoptatni, ahogyan a férjének ígérte. Az anyja tetőtől talpig végigmér, nem mond semmit.

Köpjek egyet, hová, hát a zsebkendőmbe, kapom búcsúzóul a tanácsot a rajzolt szemöldökű lánytól. Abból majd kiderül, mi van velem, mert ha véres, akkor...

Téblábolok itt. Téblábolnék. Mert ha mozdulok, halál. Ha sóhajtok, halál. A köpésem nem véres.

Jártam én erre egyáltalán? Persze, bár óvodás koromban másik osztályra szaladtak velem, a lépcsőzetes park legfelső teraszára. De ha jártam is, elszoktam ezektől az özönvíz előtti körülményektől. Valahol a kilencvenes évek derekán akadhatott el az idő. Likacsos, fehér fémpadok, faközöld csempék, repedező vagy vetemedő burkolatok.

Nagy levegőt veszek, és bekopogtatok ez ügyeletre: nem tetszettek elfelejtetni? Kinéz a nővér, ez a második nővér a váltásból, karcsú és szép, jól áll neki a répavörös haj, ő nagyon odafigyelt, esküszik, hogy ő mindig mindenre odafigyel, de értsem meg, vasárnap hajnal van, baleseti csúcsidény. Néha áttolnak egy-egy súlyos sérültet hordágyon. „Ki ez a véres?”, kérdezem olyankor Macbeth-tel. Ők előnyben, de például a kismamával nem kivételeztek, csak a csonka kézfejű fiúval, akit azonnal vittek is be, természetesen.

Hat és fél óra várakozás után fogadnak. Minden jel szerint reggel van. A nővér vattára csöppent egy vörös fiolából, és fertőtleníti vele a mellkasomat. Vérnyomás, pulzus, légzésszám, oxigénszint, mi még? Meg a röntgen. Lilába váltó piros foltok a szívem tájékán. Utoljára alsó tagozatban néztem ki így futballmeccs után. A fiatal orvos érkezésemkor és távozásomkor is kezet nyújt. De ő, szerencsémre, nem ismer. Kimegy, még megkonzultálja a leletet a kollégájával.

Közömbös arccal jön vissza. Végre megtudom, hogy bal oldali, kettős bordatörésem van. Zúzódásaim is akadnak szép számban. Óriási mázli, hogy ennyivel megúsztam. Tüdő, szív nincs veszélyben, hála Isten. Nem lesz gip-

szem, és nem kell befeküdnöm, ami óriási áldás, mert magamfajta ember számára a kórházi ágy az igazi infernó.

Teljesen örült vagyok, hogy megint részegen robogóztam. Ha visszatekerhetnék a Le Cool bárpultja mellé! És hívhatnék egy taxit. Úgynevezett színészbalesetet mindig a részegen hazavezetők szenvednek. Évekig láttam őket távozni különféle büfékből, és lám, semmit sem okultam. Hallani egy kollégáról, aki bunyóba keveredve lefejelte az útpadkát, és vérömleny keletkezett a koponyájában. Még három napig élt. Más meg belebukfencezett az árokba. Egy bicikliző kollégámnak beszorult az egyik kereke a sín vályújába, és úgy ütötte el a villamos. Micsoda irgalmatlan tömege lehet egy villamosnak! Hozzájuk képest egész jól vagyok.

Anyámat akkor sem merném hívni, ha képes volna bekapcsolódni a telefonom. Mindig mondja, csak Magyarországon ne kerüljön kórházba az ember. Pedig ő az élete zömét kórházban dolgozta le. Éppen azért mondja.

Mondom, a lélegzetvétel is nehéz.

Fájdalomcsillapítót, még. Ugye, nem vénásan?

„TÚLÉLTÉ?”, szorítja meg a kezemet doktor Kemecsei.

„Persze. A bal oldalamba két hét után sem tudtam ráfeküdni. Javul, de még érzem. Apámat tudja?”

„Tudom. Miket kell magának megélnie.”

„Azóóóta nem találkoztunk? Tényleg, azóta!”

„Mondja, maga közel volt hozzá?”

„Igazából soha.”

„Mert?”

„Mert soha nem hitt bennem. – Látom, fintorog. – Hadd jegyezzem meg, nekem soha nem volt apás traumám. Néha vitatkoztunk, de ennyiben kimerült a csatánk. Lehet, hogy ez a baj. Képzelse...”

„Igen?”

„Képzelse... márciustól nem játsszuk a *Hamletet*.”

Ami a legelképesztőbben fáj, és most is, az a köhögés.

„Gróf levette?”

„Remélem, nem. Szerinte csak pihenteti. Ebben az évadban nincs több. Szinte szerencse, hogy az erdélyi vendégszínházunk pedig elmarad. Állítólag elfáradtam benne. Persze, figyelembe veszi, hogy most mi történt. De ahogy Péterváron rosszul lettem, az az ő szemében nem véletlen. Akkor sem fair. Beismerte a saját kudarcát a *Haramiákkal*, az az előadás mégis műsoron maradt.”

„Alex, Alex. Ez a maga fenenagy perfekcionizmusa, ez árt magának a legtöbbet.”

„Igen, de nekem nem megy eszelős megszállottság nélkül. Túl sok mindent vállaltam magamra. Mintha mindent nekem kéne megcsinálnom.”

„Erről van szó. De ez tévedés. Ez nem egy misszió.”

„Tényleg nem?”

„Tényleg. Ezt a feszültséget maga generálja magának. Tudjon nemet mondani.”

„Néha megy. Őszintén szólva az utóbbi időben kicsit felelőtlen lettem.”

„Elkezdte nem komolyan venni a feladatokat?”

„Mondjuk így. Látva, hogy bármit teszek, soha nem elég jó.”

„Tavaly ilyenkor még tétovázott a lehetőségek között, nem?”

„De. Újabban pedig, bármelyik utat is választom, akadályba futok. Elkezdtem nem válaszolni a fölkerő levelekre, pedig azelőtt egyetlenegy is bearányozta a napomat. Ma meg jön napi tizennégy. Arra gondoltam, miért is ne? Miért ne lehetnék mostantól én is linkóci? Megbízhatatlan, mint a színházi emberek hatvan-hetven százaléka? Ne tanuljak szerepet, ne járjak konditerembe? Csődöljek be színészként is, próbaképpen, csak úgy?”

„Isten ments.”

„De ami nagyobb baj, elkezdtem hanyagolni a kislányomat is.”

„Ne tegye. Mondjon le tizennégyből tizenhármát, és menjen el Renátáért. Semmi nem okoz olyan mértékű stresszt, mint amikor görcsösen tetszeni akar valaki – dörmögi Kemecsei. – Minél inkább erőlteti, annál többször szalad lékre, annál több csüggedés.”

A *Káliban* azt kérdezné ilyenkor a vándorprédikátorom: „Most akkor kinek akarsz tetszeni, kicsi barátom, ezeknek az önkormányzati mitugrászoknak, vagy a Jézus Krisztusnak? Csak akkor fog csökkenni a feszültségfaktorod, ha erőd forrása Isten.”

Röhögök magamon.

„Tudja, mi az újdonság?”, kérdezi.

„Nem én.”

„Végre megtalálta a pillantásomat. Maga. Az enyémet.”

„Megint ezzel jön, *dottore*?”

„A színpadon hogy van ezzel?”

„Köszönöm szépen, jól.”

„Ezt hogy érti?”

„Tilos félrenézni. Csak ha kifejezetten azt kérik tőlem.”

„És a színpadon kívül?”

„Fáraszt némelyik szempár.”
„Például az enyém.”
„Nem különösebben.”
Fóbia, baszd meg. Nem, nem fóbia.
„Az étvágya milyen?”
„Normális.”
„Lucával találkoztak mostanában?”
„Közvetlenül a balesetem után.”
„Mit szólt hozzá?”
„Mit szól, hát idiótának nevezett. Félt engem.”
„Együtt vannak?”
„Jó kérdés. Mindig úton van. Tegnap elrepült Münchenbe. Szeretem.”
„Imolát tudja?”
„Tőlem nem. De valamiért neheztel.”
„És ezért lehet is.”
„Szörnyű vagyok”, suttogom.
Túl puha nekem ez az ember.
„Elmondja neki valaha?”
„Nem tudom. Nyilván.”

TÁJÉKOZTATÓ

Kedves felhasználó!

A kezében tartott különösen értékes, megismételhetetlen, egyedi kivitelezésű, ugyanakkor bizonyos esetekben kisebb-nagyobb nehézségek előfordulásának gyakorisága miatt – mint például bánat, düh, fájdalom satöbbi satöbbi – nem kifizetődő, már-már elviselhetetlen életéért az átvétel pillanatától számított időtől fogva – bár nem kizárólag – de javarészt ön a felelős. Mindennemű panasz vagy reklamáció megtétele nemhogy ezen termék – már ha annak minősíti – javulását, de halmozottabb mértékű értékvesztését idézi elő, nem beszélve arról, hogy el sem fogadunk ilyen célzattal megfogalmazott bejelentéseket, mivel ez nem a mi hatáskörünkbe tartozik. Ennek felvétele alvilági csoportok feladata, akik ügyét készségesen meghallgatják és elbírálják, viszont teljesen egyoldalú ítélethozatalra számíthat tőlük, és nem a maga szempontját részesítik előnyben. Ebből kifolyólag figyelmeztetjük önt, hogy legjobb tudása szerint használja fel ezt a – ha nem is véli úgy –, de több mint kecsegtető alkalmat, aminek megegyező pontosságú visszatérésére a vajmi kevésnél is redukáltabb az esély.

Aláírás:
az ÉGIEK

KIÁLTÁSMARADÉK

Mert odapréselik,
elkezd fájni előbb,
majd hűvös zsibbadás,
széléhez szorítva,
e tömött, vad térben
elkékül, ellilul,
meg is alvad szinte,
a trombózison túl
csak egy irány van, a
félreérthetetlen,
fenséges hallgatás,
törhet akár, mindegy,
már kiismerhető
lett itt mindenki.

Az utolsó, igen,
csökevényes, béna,
valamit még keres,
és végül megleli,
nincs adva az ingyen,
de már nem vádol,
egész jövőt vált ki,
ürességben kutat,
mind kiszedték a
kiáltozásokat
a hangok tálából,
egy tapadt szélére,
végleg: „Éli, Éli!
Lámmá sábkáltáni?”

IHLET

Amióta a színpadra lépett, és elkezdte aprólékosan felépített műsorát, teljességgel nyilvánvalóvá lett számára, hogy a közönség ezúttal nem látja szívesen, kegyvesztetté vált. Határozottan úgy tűnt, még mindig nem bocsátották meg a külügyminiszterre tett ironikus megjegyzését, és a múlt heti, sajtóban továbbra is utórezgéseket keltő árulását a legkínosabb aszketizmussal torolták meg: nem nevettek viccein.

Mindig is a közönséget gondolta az utolsó sáncnak, végvárrendszerének, ahova még visszahúzódhatott a hétköznapi ostroma elől. Lázasan tört át elmepalotája termein, hogy valami régi jól bevált, de még nem unásig lejáratott történetre leljen. Közben tekintete is egyre másra lekopott, tovasiklott az asztaloknál helyet foglaló vendégekéről, úgy érezte, mintha ítéletek és megrovások lándzsasúrúje szegeződne neki. Vissza kell lopnia magát oda, ahonnan egy óvatlan elszólás miatt kirugdalták. Vagy csak leléphetne most, átadva helyét annak a dadogó, minduntalan mondandójában elvesző amatőrnek. A hasonlók miatt indult romlásnak a műfaj, és az intézmény megítélését is válságba taszították.

Miért akarják elkergetni? Ha igazán számolt volna az őt lerohanó körülményekkel, készített volna pár ellenzéket gyalázó röpkét, de akkor ők is ledobják pajzsukról, igaz, sose kéredeztek fel rá, és nem is tudott mit kezdeni a seregnyi üzenettel, felkéréssel, amit mostanában kapott, mit érdeklí őt a korlátozott alkotmányosság, neki már gyermeke van, komoly szakmai elismerései, és egyedül a kezét kellene kinyújtania az igazgatói pozícióért. Ami nem a külügyminisztérium hatóköre, így felesége is hiába szidja, ott-hon ülve persze van ideje politizálni, elhíttetni magával, hogy ért is hozzá, jobban átlátja, mint a közmédia, utána meg ahelyett, hogy egyfolytában úton levő férjét támogatná, a legnagyobb szükségben cserbenhagyja és elárulja őt. Hiú dög.

Megrándultak az ujjai. Akárhányszor fellépett, kínosan ügyelt mozdulataira, olyan ez, ahogy a zenész kóros igyekezettel tartja az ütemet, tiszta hangokkal operál, versenyre kel a gépi tökélyvel. Ha szerepelt, nem is ő, hanem inkább a körülmények irányították, a megvalósulásba dőlve, hittel és eleganciával alkotta meg azt, amire egyedül ő volt képes: olyan műsort, ami nem a pillanatnak és aktuális trendeknek szólt, érvényességét pedig senki

sem volt elég kompetens megkérdőjelezni, mert kollégái árnyékában, mindenki más pedig csak bűvkörében élhetett.

De ezek itt éhségstrájkolnak, olyan gyenge volt az eddigi összes fellépő, hogy kezdte azt hinni, egyedül azért váltottak jegyet az előadásra, hogy őt büntessék a némasággal, természetlenné tegyék az első és utolsó menedékét, a színpadot. Ha ők így, akkor neki se legyen több félnivalója, a legjobb lesz, ha a makacs, ostoba sokaságnak a legjobb fogásokat szolgálja fel, elfogadja a kihívást.

Kezdett feloldódni, visszatért a szín az arcába, úgy száguldozott a gyűlölködő tekintetek között, mintha még mindig egy héttel ezelőtt lenne, és csak őt méltatnék és ünnepelnék, eltöltekeznének a húsz perccel, amíg egy levegőt szívhatnak vele. Hogy lehet ennyire végzetes egyetlen vélemény, amin még egyesek nevettek is, egészen addig szép emlékként gondolhattak rá, amíg a lapok meg nem írták a fonák háttérjelentést. Nem is cáfolat volt, hisz a kijelentés tényszerűségét nem vonták kétségbe, egyedül a mögöttes, rejtett utalásokat tárták fel, akasztották ítéletként a nyakába azt, amit nem is szándékozott sugallni, bár a botrány kirobbanása után nem tiltakozott és határolódott el időben a tegnapi önmagától. Azt hitte, majd idővel leperegenek róla a vádak.

Óriásit hibázott, rosszul mérte fel a következmények súlyát. Abban a pillanatban nem, de előtte lehet, mintha átfutott volna fejében, hisz így is lehetett érteni, de akkor nem úgy értette, most így visszagondolva ebben se a legbiztosabb, ezért még a bocsánatkérésre se szánta el magát, egyrészt mert sértett, másrészt pedig ha tettetesen kapják, térdet hajt a nézői szélszély előtt, s akkor neki vége, sose tisztázhatja többé a személyét érintő el-lentmondásokat.

Lusta monsturmokként gázoltak át a medence vizén a kisnyugdijasok, míg egyik árnyas végből a másikba, tűző nap felé vagy döngölő vízsugár alá vonultak. Japán szörnyfilmek gumiba burkolt címszereplői ugrottak be: Gappa, Godzilla, gyermekkorom hősei, akik megtanítottak arra, hogy a rombolás nemesít. A kisfiam megint elcsúszott a nedves kövön, beverte a fejét. Ki a vének verméből, csuromvizesen rohantam felé. Vártam, hogy a feleségemmel kövessenek, negyedóra csendet kértem csak, amíg kitalálom, hol együnk. Tökéletesebb díszletet rendelni se lehetne ahhoz, hogy rossz apaságom tényszerű bizonyítást nyerjen. A sajtó púp is le fog lohadni, ahogy a sírás is csillapul, vitéznek, harcosnak, nagy túlélőnek és kalandornak hívom. Amíg eszünk, magamon érzem, körbefon feleségem neheztelese, én ezt próbálom újra és újra levedleni, egy száználmas hulló vagyok csupán. Dél-

után mindenhova együtt megyünk, a kisfiam öröme tűzi ki a célt, én a teljesebb élményen és a harmonikusabb összképen ügyködöm, ha csak rövid időre is, de úgy teszek, mintha komoly szerepem volna az életében, nem pedig a vendég lennék, aki a bejárat előtt makulátlanul tiszta cipőjét törölgeti, észre se véve, mennyire terhes a házigazdának ez az agyontisztelet. Megtört embernek éreztem magam aznap, ahelyett, hogy elégedett vagy legalább férfi lettem volna.

És akkor eldördült egy kacaj a sarokban! Néhányan összenéztek, keresték-kutatták a kollaboránst, itt az ideje befejezni, épp eléggé fellazította már a falat, amit elutasítással vontak a nézők elé, jöjjön csak az újonc, épp eléggé megizzasztotta őket, leljék kedvüket a közepszerűségben, mire a képernyőig ér, ugyanúgy konzervnevetés fog hullámszöveget előadása alatt, a vendégek pedig vágóképekké hullanak, mosolyok, egy-egy tágra nyílt száj, villanó szempár törmelékévé, a különbség annyi, hogy nála ez most gyéresebb és szegényesebb lesz, esetleg régebbi előadások résztvevői fognak mulatozni alatta, lehet, ugyanazok, akik most is itt ülnek. Még életében nem vonult le taps nélkül. Mindent megadott nekik, licitált is. Mindent elvettek tőle.

Végül teljesen kivágták a fellépését, mintha valamit rosszul csinált volna, eltüntették, s ez rosszabb volt, mintha elbocsátották volna, a levél csak másnap érkezett, a színház egy ideig nem tart igényt a munkájára, szeretnék, ha pihenne pár hetet, és utána újult erővel látna hozzá. Sorban felkereste azokat az újságírókat, akik addig a tenyerükön hordozták, beszámolt nekik a pusztításról, majd mielőtt interjú lett belőle, rendre letámadták, hogy aznap nem léphetett fel, mivel valahány forrásuk, a közönség, kollégái és a stáb is távolmaradásáról számoltak be. Hiába kilincselte, mindenki elzárkózott attól, hogy megerősítse ottlétét, a belső köröktől még idegen fiatal volt az utolsó esélye, aki aznap este utána következett, de a fülébe juthatott, hogyan becsmérelte feltűnése óta, ezért arcpirító módon értetlenkedést tettett a vonal túlsó végén, ez a vészkiárat is beomlott.

Maga a recepciós tessékelt ki a színház épületéből, amikor egy reggel pontban ugyanakkor megjelent, hogy ellássa a pozíciójából fakadó egyéb teendőit, ott folytassa, ahol kell. A belépőkártyáját is érvénytelenítették, formalitásból a pihenése végett. Ez nem lehet más, csak a külügyminisztérium bosszúja.

Vonakodott levelet írni, gondolt még egy nyilvános bocsánatkérésre, amit a kormányközeli média közölhetett volna, de nem óhajtottak szóba állni vele, indexre került, és a megalázkodás után nem is ugyanaz len-

ne a munka, mint a büntetés letöltése után. Csak pár hetes száműzetésről volt szó.

Napokig titkolta a felesége elől, ugyanúgy felkelt, elkészönt és nyakába vette a várost, késve bár, de felfedezte magának. Fogadásokat kötött, felismerik-e vajon a taxisok, villamosok utasai, a Duna partján sétáló idősök. Néha odaállt egy-egy régi barát tornáca elé, az esetek túlnyomó többségében nem volt elég bátorsága csöngetni, de amikor kiderült, hogy aki segíthetett volna rajta, elköltözött, még jobban letörte, ezért hát nem is kísértette a sorsot, csak eljátszott a gondolattal, hogy partizánként ingyenes fellépést rendez a leghitványabb késdobálóban, szövetséget köt pár hipsterrel, beint a rendszernek, és underground mozgalmat indít, de hamar elállt az ötlettől. Lázadásból nem lehet megélni, különben is, nem a rendszerrel van gondja, csak azzal, hogy mellőzi. Nem én vagyok eltiltva a közönségtől, hanem fordítva! Az ilyenek mindig jobb kedvre hangolták, elnézte a sirályokat, ahogy megtelepedtek egy sodródó hullán, a hajókat, tömött sorokban érkező turistákat, akik ahelyett, hogy a várost és a sehol máshol fel nem lelhető épületeit fotózták volna, az ég felé fordulva kattintgattak. Volt és lesz is még ilyen kék, de még egy Parlamentet vagy Halászbástyát nem fúj össze a szél. Nem értette őket, se az utazás miéértjét, őt csak fárasztotta az ilyen, ha mozgásban volt, azért tette, mert dolga van, az otthon megteremtése és fenntartása is annyi fáradsággal járt, hogy ha most otthon ülve teltek volna napjai, egyre csak attól tartott volna, hogy a járulékos kényelem lesz fegyőre, és bármelyik irányba fordul, mindegyik csak arra fog visszautalni: dezertőr lett a saját országában, amit először felvidított, majd ellenséget csinált belőle. Lehet, ezek a bárgyú turisták lesznek az új nyáj, ahol menedékre lel. Még nem érték atrocitások, de mindig tartott tőle, ezért kerülte először, majd látogatta minél sűrűbben a tömegközlekedést, reménykedett abban, hogy leszólítják, aláírást, fotót kérnek tőle, mint régen, megírja egy újság, milyen étteremben tűnt fel, de semmi, mindenhol csak az egyformaság, mintha egy volna közülük, felfalja a tömeg, besorolja maga közé. Legalább ha megvernék, elhinné, hogy a megjegyzésének tétje volt, de így a megtorlatlan bűn kétségek közt hagyta, csak várakozott és csodálta, milyen hosszú is egy hét, mintha egy lángoló épület párkányán állna, és a tűzoltók egyre csak üvöltének, hogy ugorjon, miközben rohannak a ponyvával, már két utcával arrébb járnak, de hangjuk mégis ott dühöng, egyre erőteljesebben visong hallójárataiban.

A legfontosabbat vették el tőle, ami nélkül végleg semmi, papírvékony maradvány csak: a derűt, elevenséget, a humort és játékosságot. Úgy jártak

el vele, ahogy régen a tolvajokkal, erőszaktevőkkel, kasztrálták és lecsapták kezeit. Csak evett, rohant és emésztett, szeretkezett, a fiát faggatta, ami még nem nevelés, de a szükséges figyelmet fenn kell tartania, mert az ismeret megelőzi a cselekedetet, utóbbira pedig még nem állt készen, most, hogy visszatoloncolták oda, ahol idegenül, leplezetlen gyakorlatlansággal mozgott, a családi körbe. Az elmúlt években köttetett egy hallgatólagos megegyezés, eszerint ketten törvényhozók, ő pedig végrehajtó lesz, míg el nem nyeri az igazgatói pozíciót, és bekövetkezik az, ami máshogy nem is lehet. Dicsérhetné a külügyminisztérium munkáját, ha tudnának róla bármit is, de a nemtudás helyességét gyenge és átlátszó dolog lenne dicsérettel illetni.

Már a kivilágítatlan utcákra, ellenzéki törzshelyekre és amatőr klubokra is rálelt, ahol azok próbálgatták szárnyukat, akik oda akartak bekerülni, ahonnan határozatlan időre kitagadták. Az egyik reggel cetlit csúszttak be az ajtaján: Álljon készen! Eljő hát a vezeklés is, nyitott szemmel járt ezután, résen volt, minden egyes buszon a mögötte állóban tartótisztet sejtett, aki beszervezheti, feladata felől informálhatja, mint régen, amikor kezdőként a vele együtt indulókról írt jelentéseket. Azóta nem is hallott felőlük, nem csoda, hisz a tehetségtelenség egy dolog, a hazaárulás és hűtlenség egy másik, egy sokkal mélyebb árok, legalábbis akkor így gondolta. Most úgy látszik, ugyanabban a cipőben jár, de már nem sokáig.

Megritkultak útjai, ha megfigyelték, jobb, ha nem mutatkozik többé olyan helyeken, amik kompromittálhatják, márpedig elfoglaltságai miatt nem ismerheti úgy a várost, hogy végletekig tisztában legyen azzal, melyek azok a helyek, amik egy tárgyalás során ellene vallhatnak. Jobb lesz otthon kivárni, készen állni az eligazításra. Egy ideig úgy érezte, a család terhére van, lehet, azt hitték, munkát keres, azután jár, kerülte is az újságban a hirdetésekkel kitapétázott részt, a nemzeti hálózaton se kutakodott, pedig rosszabb napjain eszébe jutott, hogy talán dacból kamatoztathatná közigazdász diplomáját, amit még évtizedekkel ezelőtt szerzett meg. Büszke volt rá, de végül sose kellett használnia. Túl is haladott már az idő ismeretein, rettegett a tapasztalattól, hogy kudarcot vallhat egy idegen harctéren.

Hétvégi napon jöttek el hozzá, közvetlenül ebéd előtt. Úgy látszik, nem voltak benne biztosak, hogy munkanapokon is otthon találják. A gyermekét felküldte a szobájába, felesége a konyhában ügyködött tovább, de azért rázárta az ajtót. Két látogatója ennek ellenére továbbra is rendkívül halkán, szinte suttogva adta elő mondanóját.

A nemzetnek szüksége van magára, mit tud északi szomszédunkról? Ami azt illeti, rendkívül keveset, de meg is bánta, hogy igazat mondott, legalább ködösíthetett volna, mindegy, innen indul, ebből a maga okozta hátrányból, de ez már a kifelé vezető út. Tudta, hogy a külügyminisztériumtól jöttek. Mivel sztrájk és kormányellenes zavargások zajlanak, ezért a maga dolga lesz, hogy a propaganda egyik ágát, a szatírák, humoreszkek és viccek legyártását, ezek médiában való feltűnését koordinálja. Mindenekelőtt meg kell ismerkednie a jelen helyzettel és északi szomszédunkkal, hogy hiteles képet tárhasson a lakosság elé. Ez az első, viszont a lehető legfontosabb lépés lesz, a közhangulat előkészítése. Megkérdezte, mire föl a közhangulat, a tényszerű cikkek és rövid, velős tájékoztatás miért nem elég? Erre hallgattak, egyikük arcán vékonyka mosoly tűnt fel, majd nyomtalanul eltűnt, mint egy sivatagban szomjan halt vándor, és újra nekiszegezték a kérdést: mit tud északi szomszédunkról? Relatív keveset, így fogalmazott, de végül ők helyesbítettek, hogy szinte semmit. Durva sértés, de le kell nyelnie.

Elfogadta a megbízást, de időt kért, hogy kutatómunkába kezdhesen. Megtudta, hogy menesztésére is azért került sor, hogy rájöjjenek, fűti-e revansvágy a kormány ellen, vagy továbbra is lojális, tűrni fogja-e a mellőzöttséget. Vizsga volt tehát, a hazáért végzett feladat előszobája.

Mivel nekünk kell megoldani testvéreink problémáját, ezért szükség van a lakosság felhatalmazására is, továbbá a szemük előtt kell különválogatni a konkolyt a búzától. A javuk mint örök testvérekként gondol rájuk, holott mi se vagyunk feltétlenül egymással testvéri viszonyban, de ha észrevette, egy idegen ország esetében jóval inkább kéznél vannak az ismeretek, milyenek is ők, esetleg amolyanok, de akkor is totalitásokban gondolkodunk. Amivel nincs is baj.

Érdeklődött afelől, miért nem írnak arról az újságok, mi zajlik éppen ott, miért kell mindenképp közbeavatkoznunk. Mindenképp? Egyszerre hördültek fel, inkább gúnyosan. Közbelépnünk akkor kell, ha majd támogatni fog a lakosság többsége ebben. És maga fog nekünk segíteni abban, hogy ez így legyen. Írni pedig akkor fogunk róla, ha már minden készen áll, minden tudható és alkalmazható lesz, amikor a tudatlan, bosszúszomjas ellenzék már nem forgathatja ki a jelen helyzetet sarkaiból. Az aktualitásnak meg kell teremteni a feltételeit, mint profi előadó, gondoljuk, ezzel ön is tisztában van.

Másnap már munkához is látott, dobozokban kapta az összefűzött jelentéseket és kivonatokat, bár volt, hogy egész oldalak voltak néhány mon-

dat kivételével egy az egyben feketével kihúzva, legalább nem kellett vesződni a felesleges vagy épp számára veszélyes információkkal. Van, aminek felfogásához kevés egyetlen állampolgár. Lehet, hogy tudata nem is bírná a terhet, és teljességgel kimúlna az ágaskodás hiábavalósága közben. Késő estig dolgozott, volt, hogy a hitetlenség, a szomszédos nép álnoksága miatt kellett hosszú szüneteket tartania. Mielőtt a gyűlölet végleg átítatta volna, muszáj volt emlékeztetnie magát, hogy a többség megmentésén munkálkodik. Gyomirtás lesz.

Aggasztotta a válság, amit rohamléptekben tártak fel előtte, viszont pont a megrendültség oltotta ki érzékét, hogy humorra alakítsa az élve boncolt káoszt. Eleinte nem ismerte el, hogy tehetsége megbicsaklott, ösztönzésre szorul, ezért a kutatás folytatása mellett döntött, még inkább belevetette magát, most már a lengyelség történetének feltárására indult, még belépőkártyát is szerzett a könyvtárba, bár a minisztérium érthetetlen okokból megvárakoztatta. Látszott, hogy már elvégzett munkát várnak tőle, muszáj lesz hamarosan morzsákat vetnie eléjük, hogy békén hagyják, de a fércművek lehetősége olyan mérhetetlen rémülettel töltötte el, hogy a napok után megszerzett kártyával egyből bebörtönözte magát a könyvtárba, és felárta mind a négy művet, amiben információt találhatott a lengyelekről, történetükről, szokásaikról, kereskedelmükről és vízrajzukról. Lassan már egész dobozra való jegyzete volt. Különválogatta azt, ami közös, ezt nem bánthatja, legfeljebb kifordítani szabad, hogy lám, osztoztunk a tradíción, de a kisebbségük most ez ellen tör. Ami különös volt, egyelőre megközelíthetetlen, jóval nagyobb értékkel bírt, ez lesz majd az, ahol tehetsége szárba szökkenhet. Térképeket is szeretett volna kérvényezni, külön belépőt kellett a Nemzeti Térképészeti Intézethez igényelnie, de itt már fenyegetéseknek és gúnyolódásoknak kellett kitennie magát, minek az, talán a folyókkal, hegyekkel akar viccelődni? Megvádolták, hogy élősködik az államon, lenyúlja a kutatásra szánt összegeket, és most ezért húzza az időt, talál ki minél több kifogást, hogy ne kelljen a munkát befejeznie, késlelteti a közhangulat és az aktualitás eljövételét, jóval felelősségteljesebb személynek ítélték meg, de kezd csalódást okozni. Márpedig neki szüksége van azokra a térképekre.

Felújított pár régi kapcsolatot, ismerősök ismerőseihez elvergődve próbálta meg beszerezni a topográfiai kincset, de csak Litvániával, Dániával, Szerbiával és Tibettel házaltak. Rövid alkudozás-faggatózás után volt, hogy ő csapta rájuk a telefont, amiért ilyen piti országokkal akarták kiszúrni a

szemét, amikor neki csak egyetlenegyre van szüksége, máskor meg a beszerzésről meggyőzni kívánt személy szakította meg vele a kapcsolatot.

Az egyik este, hosszan a zuhany alatt állva, onnan a szellőztetés alatt beszőkő muslincák imbolygását figyelve kezdett szembenézni a ténnyel: segítségre, a tehetsége pedig alapos injekcióra, tornára szorul, és ezt egy amúgy is hozzáférhetetlen térkép megszerzése már nehezen fogja egymaga fel-támasztani.

Ellátogatott régi mentorához, aki visszavonultan élt egy óbudai lakásban, szívélyesen fogadta aznap főtt ebéddel, bár azelőtt már étkezett a városban, ezért a terített asztal inkább nyomasztóan hatott rá, a sikeresen leküzdött leves után tértek csak rá a munkaügyekre. Válságban van, és a válság szó hallatára a kövér arcú, melegszívű mester nyomban elkomorult, letette a vil-lát, úgy tisztogatva meg arcát, mintha a válság nyomait szándékozná letö-rölni, a virulens recesszió eltüntetésén serénykedne.

– Tulajdonképpen miért hozzám fordultál?

Ezen a kérdésen alaposan meghökkent.

– Legenda vagy, rajtad nőttem fel, a darabjaidat hosszú ideje töretlenül játsszák, a reklámjaid verhetetlenek, és a rovatod is a legsikeresebbek kö-zül való, még mindig, változatlanul. Igazából a nyomodba se érek. Most ezt muszáj lesz részleteznem, hogy miért pont hozzád fordultam? Nélküled semmi volnék.

– Csak szerénykedsz – azzal egy falatot mégis a szájához vett. – Tehát nem kaptad meg a levelemet?

– Nem.

– Pedig a hálózaton is elküldtem. Pár napja ellenőriztem, azt írja, hogy elolvastad.

– Mi? Dehogya. Nem kaptam tőled semmiféle levelet.

– Ne hazudj, kérlek, tudom, hogy megkaptad. Azt hittem, arról akarsz velem beszélni.

– Nem értelek, fogalmam sincs, miről van szó. Nézd, a segítségedre van szükségem.

– Nagyon kérlek ne hozz ilyen helyzetbe! – a szalvétát galacsinná gyű-rő kezével sújtott le az asztra, a harag hirtelen tört ki belőle. – Pontosan tudod, miről van szó. Látom, csak gúnyolódni jöttél.

– Láthatod, hogy fogalmam sincs, miről beszélsz. Most én fogok kérni tőled. Nézz rám, és hidd el, hogy nem tudom mi állt abban a levélben, nem kaptam meg. Lehet, el se küldted, vagy a feleségem nem adta át, vagy ő ol-

vasta el, nem tudom. Ennyire fontos volt? Jó, látom, igen. De azt tudhatnád, hogy belőled sose űznék gúnyt.

Lenézően mordult fel, mint aki végre rajtakapta a tettest.

– Nem tudok neked segíteni.

– Tessék? Most meg ezzel büntetsz, nagyon kérlek, ne haragudj, majd megkeresem azt a levelet, de akár most is elmondhatod, mi állt benne.

– Jó. Ha megtaláltad, akkor majd te is megérted, miért nem tudok segíteni. Nem haragszom rád, különben.

Értetlenül és ostobán néztek farkasszemet, egy percig az is átfutott az agyán, hogy feláll, és itt hagyja, de végül a mester folytatta.

– Nézd, az a helyzet, hogy nekem nincs humorérzésem. Még elmosolyodni is nehezemre esik. Érteni értem, és ez a legtöbb, ami képességeimtől fogva telik. Egyszerűen így vagyok összeszerelve. Viszont kitűnő előadó vagyok, ezt elismerem, mindenki elismeri, ez tagadhatatlan. Soha egyetlen sort nem írtam le, ami a sajátom volna. Téged is fel akartalak kérni, hogy legyél a szerzőm. Szinte mind az egykori tanítványaim, ők a leghűségesebbek, és mindenekelőtt a legtehetségesebbek is. De kezdenek fogyni, mindegyikben kihuny a tehetség, a humor, és erre most beállítasz, és azt mondod, benned is meghalt, nem maradt több. Azt hittem először, hogy ez egy vicc lesz, mert olvastad, és most meg akarsz viccelni. De látom, neked is leáldozott. Te voltál a nagy reménységem, benned bíztam a leginkább. És micsoda fizetéssel járt volna ez a bizalom.

– De... sajnálom.

– Mármit? – most tényleg sikerült megsértenie. – Valamilyen torzszülöttnek tartasz, csalónak ezért? Megbolondultál? Én tolmács vagyok, a te szemedben valami cirkuszi látványosság, egy végtagok nélküli tornász, mit tudom én, lehet, és a világtól nem várhatok el többet, mint hogy nevetéssel vegyen körül, a közönség eleven hittel barikádozzon el magamtól – fűzte tovább patetikusan. – A titoktól, amit eddig őriztem. Téged is felkértelek volna, te is részt vehettél volna ebben, csak félttem a büszkeségedtől. Nézz magadra, most tényleg semmi vagy, sokkal kevesebb, mint én, mert még csak az illúzió se a tiéd, egészen meztelen vagy, szárnalmas, egy élőhalott! Takarodj a házamból!

– Jaj, dehogy féltél te a büszkeségedtől, micsoda hisztit levertél most is, én csak a segítséged akartam kérni, ez most nem egy sima műsor lesz, sokkal komolyabb annál. De nem avathatlak be. Tiszteltelek, lehet, kár volt. Legalább azt el tudnád játszani, hogy nem vagy olyan arrogáns, de ez se megy. Írjon neked a halál.

- Azt mondtam, takarodj.
- Én most ezt befejezem, engedelmekkel – elkezdte felszelni a rántott húst.

A mester ügyetlen mozdulattal rántotta le a terítőt, és azzal együtt mindahány tányéért, ételt és evőeszközt, a romok beterítették a padlót, amittől beléptekor kerek öt percig óvakodniuk kellett, frissen mosott volt, és most egy túl magyar ebéd csúfítja el, harag és keserűség. Köszönés nélkül távozott.

Hazafelé tartva köd szállt alá, a mindenholonnan előtörő világítás kevert sárgát a hamuszínbe. Maga se tudta, miért, de amikor útjába akadt egy padkán féloldalasan árválkodó dívány, ahelyett, hogy megkerülte volna, inkább leült rá, és a kerítésen és tetőkön túli tájra meredt. Egy ideig feszülten firtatta a homály uralta domborzatot. Valószínűleg a frissen beköltöző lakó tette vállára a kezét, összerezett, szólhatott volna inkább, minthogy egyből érintéssel nyit. Szaporán felpattanva állt odébb.

Úgy tartotta a szájhagyomány, hogy vidéken még fellelhetők azok a kötetek pár eldugott közkönyvtárban, amit a fővárosban és nemzeti irattárakban már rég leselejteztek. A legjobb és egyben legveszélyesebb az lenne, ha közel kerülne egy reakciós sejtbe, és a segítségükkel jutna hozzá a térképhez, de sajna reakciós barátait évekkal ezelőtt már mind feljelentette, megtisztította a humort és szűkebb ismeretségi körét is a ragálytól. Sose gondolta volna, hogy még eljön az a pillanat, amikor ellenségekre vágyakozik, és rákényszerül, hogy a kormány teremtette akadályon keljen át. Többről szólt ez már. Meg kell tudnia az igazat, szörnyű félelmek mardosták, de valakinek hamarosan ki kell mondania azt, ami romba fogja dönteni ezt az országot: Lengyelország kamu.

Kezdjük az elején, mindahány eddig megtalált kiadvány, amiben Lengyelország szerepel, nem régebbi húszévesnél, és ennél régebbire egyszerűen még nem akadt, amióta elhagyta családját, hogy faluról falura, a repcével terhes síkon, serpentineken, és ősze fordult dombságokon átautózva találjon bármit is a lengyelekről a könyvtárakban, de nem, egyre inkább megszilárdult benne a felismerés, hogy ez az ország egyszerűen nincs, egy költemény, ennyi levert forradalom, zivataros fordulat és széjjelszakított, megtépázott múlt egyszerűen nincs, őket hozzánk igazították, ahogy mi igazítjuk a talajvesztéshez lépteinket, és akkor mi lehet a kormány célja mindannyiunkkal, vagy csak velem? A futásom rajzolja fel a kudarc kontúrait, látják már, hogy tudom, vagy pont ez volt a céljuk, hogy rávezessenek, ez egy újabb előszoba valami sokkal nagyobb, ésszel felfoghatatlant

megelőzően, és csak lépnem kell, bevallani nekik, hogy igen, rájöttem. Ha pont a tudatlanságomat várják el, hogy csendestárs legyek, akkor még hatalmasat bukhatok.

A lezárt határ felé vette útját, töretlen lendülettel közeledett az igazság felé, valahogy át kell jutnia, és megtudni, mit őriznek a mesterséges állhatáron túl, ami még ugyanúgy az országunkhoz tartozik, elcsatolt vékony földszáv lehet. Az egész magyar nemzet kitalált barátja, a lengyeliség, istenem, hogy lehetünk ilyen vakok! Megannyi magyar kikötő lebegett előtte, a nemzet hullámtörése, homokfövenye és kutatóbázisok, katonai gyakorlatok és irdatlan méretű és számú raktárak, ki tudja, mivel roskadásig telten.

Egymás után történtek nagyjából, a felesége a televízióban szólította meg, hogy térjen haza, ez két napig ment, egy motelszobában ő is elkapta az adást, ahogy kezeit tördelve, könnyed nyári ruhában áll tökéletesen középre komponálva, mint egy elítélt, és kérleli, hogy térjen haza, bárhol is jár. Utána kiveszett a médiából, ehelyett a színház tett bejelentést, hogy frenetikus műsorán dolgozik, azért tűnt el, feleségének se árulta el, hogy alászállhasson a magyar táj magyarságába, de a színházzal állandó összeköttetésben van, jól halad, de meditációra van szüksége, kérték a lakosságot, hogy ha bárhol feltűnik, ne zavarják, tegyenek úgy, mintha akárki volna, így tud csak bárkivé válni a műsor kedvéért.

Tudta, hogy a tiltás hatására bolti eladók, vendéglátósok és benzinkutasok kezdenek el fecsegni, és már szögekkel és fonalakkal teli tűzdelt térképen követik minden lépését, ezért változtatott a határ felé irányzott tervén, és káoszba taszította magát, mert tudta, hogy ott már várják és figyelik, ezért mindenféle komolyabb elhatározás nélkül, a pillanatnyi szeszélynek engedve haladt ebbe vagy abba az irányba tovább, és a tovább nem is jó szó erre, mert haladás helyett jóval inkább pontosan ennek tagadásáról kelle-ne beszélnünk, hogy ezt a ravasz összeomlást megragadjuk.

Szakállat eresztett, kopaszra borotválta fejét, és megszabadult túlságosan is jellegzetes stílusától, ruházatától, rendszámablától és igazolványtól egyaránt. Idővel egyre inkább kiismerte magát abban, ami ezen ország alatt lapult, a résekben és repedésekben lelt otthonra, légüres térben élt, várva a megfelelő alkalmat, az aktualitást.

A fennálló viszonyok hamarosan vadászokat küldtek a nyomába, visszavárja-e még a felesége, visszavárja-e még a kormány, vagy már elpusztítani akarják, esetleg az egyikük hajtja majd a másik karmaiba őt, vagy ezeket a hol öltönyben, hol turkálós göncökben parádézó, levakarhatatlan urakat a mester bérelte fel, hogy titka örökre sírba szálljon? Menekülnie kell, már

az életéért futott, és az élete maga volt az igazság, végleg összefonódott vele, és kell-e ennél erősebb érv a túléléshez, hogy áttörjön végre ezen az összekuszált adathalmazon, a leszúrt áldozaton kerekedjen felül végre, amivé a valóságunk tették.

Éles pengével kellene elkaparnia árulkodó vonásait, egyre többet és hosszabban nézte magát a tükörben, mikor meghallotta a reszelő hangot, amit áteresztettek a falak. Valaki nevetett a szomszéd szobában, valaki velőtrázóan, tiszta szívből és őszinte tébollyal nevetett, és nem lehetett tudni, hogy a televízió, olvasott-hallott vagy gondolt felismerés neveltette meg így, mi torlódhatott benne össze, amin csak ekképp lehetett tovalendülni.

Talán ő téved, és ez a mesebeli nép, a lengyelek eredtek nyomába, hogy forradalmuk ezúttal sikerrel járjon, ne tudjuk átharapni torkát. Zilált idegeinek pillanatnyi nyugtot kellene hagynia, már kibírhatatlan ez a bizonytalanság. És az egyik este, kint a pusztában, ahol az éj megölte a távolban forgó szélerőművek, végelgyengülésben elhullt szarvasdög és feketén ásíto földeken osonó fatolvajok látványát, végre megszületett az első vicc, és utána nem volt megállás, oldalról oldalra jöttek létre a hosszabb-rövidebb, ám annál fényesebb lánggal égő zseniális töredékek, melyek mind abból a mérhetetlen tudásból merítkeztek, amit az utóbbi időben magához vett, majd elhagyott, és közértek, kocsmák, motelek és kultúrházak falára szögelte ki ezek másolatát, mintha kiáltványok lennének. Gyerünk, közhangulat, ébredj, itt hozom a koronád, és a térképre újabb színes szögeket lehet tűzni, mint aggódó szülők az erdőben éhen halni kivetett gyermekük után, kapirgálhatják össze a morzsákat, most indul az oroszlánbarlang mindahány sarka ellen a legigazabb hódítás, az elterelő hadművelet. Elkezdte keresni a rést a pajzson, a pontot, ahol ezt az országot a bokájánál fogva lógatták bele a sebezhetetlenségbe, az egyetlen tiszta felületet, a támadási együttthatót.

Már egészen közel járt a határhoz, amikor nyugtatóktól kábán rátörték a minden éjszaka elbarikádozott ajtót, és a két fejevadász végre telipumpálhatta ólommal azt a nagy reményű művészt, akit a szakáll és tar fej miatt összekevertek azzal az ugyancsak menekülő (valójában már rég Afrikában járó) ügyésszel, aki jóval régebben korrupciós botrányba keverte, majd a törvény kutyái elé vetette főnöküket, és most mobiljukkal tucatnyi fényképet készítettek a vérben ázó, átluggatott testű humoristáról, hogy legyen mivel bizonyítani a bosszú sikeres bekövetkeztét, utána a lehető leggyorsabban távoztak, rábízva a hulla eltakarítását az illetékes szervekre.

A lengyel intervencióra a temetés előtt nem sokkal került sor, másnap hatalmas nyomtatott felirat bukkant fel egy elhagyatott fővárosi bekötőút mellett, és az ellenzék tiltakozott, a szimpatizánsok tiltakoztak, mindenki sürgette – bár eltérő narratívát megénekelve – a kormányt, hogy tüntesse el a plakátot. A felirat, mely ilyen mértékben képes volt felkorbácsolni a közvéleményt, és elterelte a figyelmet a valaha élt legnagyobb magyar színész és a lengyel forradalom vesztéről, mindössze ennyi volt: Majd azt mondják, mi nyomorultabbul haltunk, de ez hazugság.

FEGYVERLETÉTELEINK

elővette arcát a démonit
mindegy már hányszor alázott porig
legszebb emlékemet belőlem kitépte
de korántsem ennyi csupán a vétke
nincs már az a lefegyverző mosoly
– hiába is lenne szándéka komoly –
mellyel lábamról levehető leszek
de eltöprengjek-e még kettőnk felett
hisz a szerelem néha gyöngélkedik
már a mese sem tart ezeregy éjjelig
töröljek hát ki mindent hirtelen
és ne legyek vele is szívtelen
inkább gyógyítsam legyek vitamin
ne egy lépcsőn zokogjon kínjain
a próbát kiálljuk – s higgye el
számomra ő sosem lesz teher
csak jöjjön egy gyors lélekápolás
– minden más csupa időpocsékolás

ŐSZEINK

elveszítette zamatát az ősz
megcsalt madarak bóklásznak
a szárnyavesztett vadonban
megsavanyodtak a délutánok
pedig kamaszként épp ezeket az
őszi délutánokat élveztük leginkább
az arcot pirító csavargásokat
az ujjak közé beszökő hajtincseket
a kacagó fáknak támaszkodó ölelést

most bennünket okol az idő
ártatlan múltba kapaszkodásunkat
amiért nem találjuk helyünket
ebben a furcsa szomorú őszben
ahol már csak a kialvatlan nappalok
köszönnek vissza rossz lelkiismerettel

CSALÁSAINK

ártatlanul hazudni mozdulattal
gesztussal és szóval – ez igenis
a következetes figyelem jele
mert a köztes dolgok nagyon is
fontosak: hogy ízlett-e a leves
finom-e a kávé tetszik-e a ruhád a hajad
– ez a szeretet legkomolyabb
záradéka ami csak a tiéd
s bár látszólag szóra sem érdemes
mégis megment minket a kiszáradástól

ILLÚZIÓINK

a pusztában hiszünk
a kerítések nélküli szabadságban
anyagcsere-zavaraink gyógyíthatóságában
a gyógyszerben hiszünk
a tévedhetetlen kinyilatkoztatásban
és gyanús aki vissza akar tartani
mert már nemcsak szintévesztők vagyunk
hanem vakok is egymásra
és máris ránk hült a tébolyult tegnapiok átka

A MEGHASONLÁS POKLA

A Kohlmark felől közeledett a Ballhausplatz felé. Vegyes érzelmek kavartak benne, azonban igyekezett ezeket elnyomni, mert eltökélt szándéka volt: érzelemmentesen viszonyul mindenhez. Már csak azért is, mivel fogalma sem volt: élete csúcspontja, hogy Bécsben sétálghat, vagy pont ellenkezőleg.

– Én egy hős vagyok – mormogta magában, miközben a Burg felé közeledett, de elhatározta, inkább kerülni fog, mert benne azért van büszkeség. Kissé homályos volt, hogy mire is annyira büszke, de nem akarta felesleges fejtörőkkel bonyolítani az életét.

– Én egy hős vagyok – és ez az egy minden kétséget kizáróan biztos volt.

Ez 1853. szeptember 29-én reggel 9-kor történt. Dél előtt 11 órakor azonban már idegösszeomlással állt a Ballhausplatzon.

Ez tulajdonképpen a vége ennek a történetnek, de egyszerűen pimaszságnak tűnik úgy kezdeni egy narrációt, hogy szertartásosan jött lefelé a lépcsőkilépőről a dagadt Buck Mulligan, majd ezer oldalon keresztül arról pófázni, hogyan telik egy napja Leopold Bloomnak Dublinban. Ki a fenét érdekel? Még hogy bikaszarv, lópata, szászmosoly?! Vagy: béklyóban ülnek az elpótyált lehetőségek tömlőcében. Mi az az elpótyált? Senki sem tudja. De sebj! Haladjunk tovább! És mindez csak azért, mert a kiadók fittyet hánytak a szerző kéziratára, az meg annyira berágott, hogy kitalálta, kitől az egész világirodalommal és az összes többi hülye sznobbal, amikor ír egy olyan regényt, amely valójában nem más, mint egy óriási blöff. És igenis igaza van Borgesnek, felesleges végigrágnunk magunkat az egész szócséplésen, bőven elég, ha az utolsó pár oldalt elolvassuk, már csak azért is, mert élő és épelméjű ember még sohasem jutott el az olvasásban az elejétől a végéig. (Itt az élő nem csupán egy eltévedt jelző, amely véletlenül bukkan fel a szövegben, hanem szinte ez adja az esszenciáját ezeknek a mondatoknak, hiszen senki sem lehet száz százalékgig biztos abban, hogy él. És ez nem valami szörszálhasogató filozófiai nyavalygás, hanem maga a testté lett kozmikus félelem.) Így aztán Joyce ahelyett, hogy a pokolba vezető út egyszerűbb módját választotta volna, és besétál a szerkesztőségbe, ahol egy rézna-

gyítóval simán agyonveri a kiadóját, inkább megírt egy ezeroldalas zagvaságot. Mindenki sokkal jobban járt volna az első megoldással.

Azonban hol van az megírva, hogy egy hős nem szenvedhet neurózistól, ami ráadásul elpótyált. Gondoljunk csak Lenkey tábornokra, aki egyszerűen fogta magát, és megbolondult. De Haynau résen volt, és nem hitt ebben a legjobb pillanatban jött elmemegroggyanásban, és ezért esze ágában sem volt ilyen csip-csup marhaság miatt elhalasztani a tábornok jól megérdemelt kivégzését.

– Itt nincs felmentés a szimulánsoknak – csapkodta az asztalt a tábornoszernagy, aki nem az a meghátráló típus volt, nemhiába nevezték hiénának. Megjegyzem, a hiéna sajtója nem túl hízelgő, mindenféle rondaságot terjesztenek róla már az Ókor óta, és ezzel nem volt másképp Haynau sem. De mint tudjuk, az emberek hajlamosak mindenféle ostobaságot összeirkálni. Sajnos azonban ezen semmi sem tud segíteni, mint ahogy a félelem ellen sincs orvosság. Így a tábornoszernagy ezredorvosa csak hümmögött, hímezett-hámozott, de nem volt mersze semmiféle diagnózist felállítani Lenkey tábornok priccsre kikötözött teste felett, amelyre azért volt szükség, mivel a 'rebellis disznó' letépte magáról a ruhát, és október elején az aradi várörtön kissé hűvös már. Elhívták a városban praktizáló helyi orvost, csak azért, mert W. főhadnagy akadékoskodott, mondván megbomlott elméjű embert nem lehet kivégeztetni.

– Miért nem? – üvöltötte a tábornoszernagy, és kilátásba helyezte, hogy a sokat okvetetlenkedő tisztet is azonnal lelöveti.

A doktor éppen vacsoráját fogyasztotta felesége és két gimnazista korú fia társaságában – marhaszögy babérleveles mártásban –, amikor a cseléd-lányt az ajtóban félretolva benyomult négy fegyveres katona az ebédlőbe. A doktorné felsikoltott, majd megragadva gyermekeit kirohant, hogy nagyanyjától örökölt damasztabroszok közé rejtve a szekrénybe zárja őket. A doktort megbénította a rémület, egy hang sem jött ki a torkán. Az egyik katona valamit mondott, de az orvos gondolatai az éjjeliszekrény mögé rejtett pisztoly körül keringtek, és kétségbeesetten járatta az agyát, hogy milyen ürüggyel tudna engedélyt kérni a távozásra, és akkor egy kis szerencsével golyót röpíthetne a fejébe. Elképzelte, mi lesz a feleségével és a gyermekeivel nélküle, ettől egy percre megtorpant, de utána csak arra jutott, hogy teljesen mindegy, hogy ő vagy Haynau helyezi el az ólmot a koponyájában. Ekkor már üvöltött az őrzője vezetője, és a doktor nagy nehezen felfogta, beteghez hívják. Ekkor eszmélt. Vette a kabátját és a táskáját. Elmenőben még

odavetette a lánynak, hogy ha éjfélig nem jönne haza, fogadják meg a szomszéd fakereskedőt, és menjenek Temesvárra a testvére házába.

Ebből csak az a tanulság, hogy nagyon meg kell választani az idegösszeomlás helyét és idejét, mert egy felületes léhaság nyomán borzalmas bonyodalmak kerekedhetnek. És a Ballhausplatzon kifordulni önmagunkból nem éppen a legalkalmasabb hely és főleg nem a fent jelzett napon és időben. Erről természetesen csakis a bürokrácia tehet. Mert a hivatalok az emberi lélek felőrli. És aki már akár egyszer is járt hivatalban, ahol hivatalos úrlapok tömkelegét kell kitölteni, majd örökkévalóságnyi időt kell várakozással tölteni, az tudja, hogy miről beszélnek. Ezért a rutinosabbak úgy érkeztek Bécsbe, hogy legalább félévet szenteltek az ügyes-bajos dolgaik elintézésére. De mit tudnak a hősök a hivatalok kibogozhatatlan, labirintusszerű mechanizmusáról. Másnak sincs halvány fogalma sem erről, de ők legalább megfelelő alázattal közelednek a problémához, mert ebben az esetben a túlzott elbizakodást végzetes bukás követi. Szóval sokkal egyszerűbb az októberi ködben emberekre vadászni az erdőben, mint meglágyítani az istentelen bürokraták szívét. Ha a beálló katasztrófa pillanatában még józan ítélőképessége birtokában lett volna Janku Ábris, akkor azonnal rájöhetett volna, hogy ezt bizony neki előre megjósolták. De az idegösszeomlás az az állapot, ami után az ember először csak sír, majd mikor már elfogytak a könnyei, hirtelen előnti a boldogság, utána végtelen nyugalom járja át a lelkét, és semmi sem fogja többet érdekelni. Ábris is ebbe a lelkiállapotba került.

Bezzeg a régi szép időkben – ennek a történetnek az elején – még vidáman lovagolt a havasokban, nem kellett egyetlen formanyomtatványt sem kitölteni vagy kockafejű hivatalnokokat gyözködni, hogy ő igenis egy hős, aki méltó a némi pénzadomány formájában kifejezett elismerésre. De sosem azt kapjuk, amit szeretnénk, sőt még azt sem, amit megérdemlünk, és erre a legjobb példa Ábris kebelbarátja, Axente, aki egy igazán szorgalmas ember volt, senki sem bújhatott el előle az erdőbe anélkül, hogy ő ne találta volna meg a menekülőket, mert nála senki sem volt buzgóbb a szökevények felkutatásában és a belek kiráncigálásában. Ez az ember békés öregkorában szendergett örök nyugalomra, unokái kezét szorongatva.

A lényeg: azt tartják, az ember bármihez hozzá tud szokni, csak időre van szüksége. Márpedig a politikában sok minden van, csak éppen idő nincs, mivel rém hirtelen változások követik egymást minden előjel nélkül, és a gyanútlan állampolgár csak egy pillanatra fordítja el a fejét, és ábrándozik el a természet szépségén, és azalatt a tegnapi hősök már árulók, az ellenség jó barát, és a régi hazugság igazsággá válik.

Ábris kálváriájának is ez volt az okozója. Először is alig akarták beengedni a kancellária épületébe. Az őr valami rémséges tájszólásban motyogott érthetetlen szavakat, amiből egy kukkot sem lehetett kihámozni. Ábris hamar elvesztette a türelmét. Félretéve a nagy nehezen magára erőszakolt képmutató udvariaskodást, úgy üvöltözött azzal a bamba ajtónállóval, mint bármelyik felbőszült háziasszony, akinek az egyetlen esélye a közszereplésre a zalatnai heti vásár. És pont ezért még a legkisebb hajszalér is megfeszül benne, amikor szócsatába kezd egy hozzá hasonlóan elhanyagolt feleséggel egy mázos csupor felett vitatkozva, majd amikor már hazafele tartanak, pihegve vallja be férjének: soha életében nem szórakozott még ilyen jól, és alig várja a következő alkalmat. A szegény férje pedig csak azon töri a fejét, vajon hogyan fog tudni ezek után az emberek szemébe nézni. De persze a kibicnek semmi sem drága, így Ábris sem zavartatta magát, hanem szabadjára engedte minden indulatát, amely korábban annyi hasznot hajtott a birodalom számára. Azonban azok az idők már elmúltak. Minden megváltozott. Ellenben ezt Ábris nem tudta. Csak akkor kezdett el gyanakodni, hogy itt valami nem stimmel, amikor már ott állt a titkár előtt, aki úgy méregette az alkalmatlankodót, mintha cipősarkát vizsgálgatná, miután lócitromba lépett.

– Igen? – kérdezte olyan pökhendi kivagyisággal a tintanyaló, hogy legszívesebben mélyen a gyomrába dőfte volna az övében megbújó tört, majd miután a penge átjutott a legpuhább részeken, és elérte az első akadályt, oly szívesen megforgatta volna, hogy örökre letörölje az arcáról a fölényeskedést.

– Én vagyok – mondta Ábris, mert valami miatt úgy vélte, őt mindenki ismeri Kolozsvár és Bécs között.

– Igen? – húzta fel a szemöldökét vérbőszítő módon a kancellária titkára.

Ábris mély levegőt vett.

– Én vagyok az – és a nyomaték kedvéért méltóságteljesen az övéből kilógó törre tette a kezét –, a havasok királya.

A hivatalnok a felhúzott szemöldöke mellé a homlokát is ráncolni kezdte. Régi bútordarab volt, sok vihart megélt már, beleértve holmi forradalmakat is. Szóval nehéz volt meglepni.

– A havasok királya... a havasok királya... Esetleg van valamilyen okmánya?

Ábrist a guta kerülgette, de mivel senki sem vádolhatta azzal, hogy ne volna nagyvonalú, a körülménykehez képest rezzenéstelen arccal – minden izom remegett a sarka és a feje búbja között – átnyújtott egy kissé megsár-

gult és igencsak gyűrött papírt. A kockafejű titkár kényeskedve, az ujjbe-
gyeivel vette át az inkriminált dokumentumot, és olyan óvatosan hajtogat-
ta szét, mintha az bármelyik pillanatba ezer darabra eshetne szét.

– Ez cirill betűs?

Ábris boldogan bólintott, és majd szétvetette a jókedv, hogy sikerül vég-
re csapást mérnie erre a karót nyeltre. A titkár azonban, mint régi motoros,
nem volt az a kétségbeesős fajta.

– Ez – adta vissza megvető mozdulattal – itt nem érvényes. Itt. Ebben
a birodalomban. Nálunk. Errefele.

Majd monoton hangon tájékoztatta a havasok királyát a hivatali ügy-
intézés módjáról.

– Én nagy szolgálatot tettem a birodalomnak – szakította félbe Ábris.
A tintanyaló mély levegőt vett. Tisztában volt vele, képtelenség megértet-
nie ezzel a hegyi vademberrel, hogy a csahos kutya nagyon hasznos háziál-
lat, de amikor már nincs szükség rá, akkor láncra kötik, és az udvar végé-
ben, távol mindentől az öreg körtefához erősítik, hogy ne zavarjon senkit.
Így aztán a havasok királya nem is követhetett volna el nagyobb ostobasá-
got, minthogy Bécsbe jöjjön apanázsért kuncsorogni, amikor még Haynau-
ban is volt annyi realitásérzék, hogy egy nyugodt éjszakán jobblétre szen-
derüljön, ezzel sok kellemetlen helyzettől megóvva a birodalmat. A legjobb
és legeslegegyszerűbb megoldás természetesen az lett volna, ha Janku
Ábris is követi Haynau táborszernagy példáját, de ilyen javaslattal előállni
hivatalosan magától értetődően még a kancellárián sem lehetett, hiszen a
bürokrácia csak nagyon szélsőséges esetekben szólhat bele az alattvalók mi-
nél hamarabb elhalálózásába.

– Kérem – mondta a tintanyaló –, folyamodványával a Guberniumhoz
célszerű fordulnia. Lehetőleg német nyelvű fogalmazvánnyal, megfelelő
formátumban elkészítve. Majd illendő módon várakoznia kell, mint min-
denki másnak. Ideális esetben az eljárás gyorsan végbemegy, és félév múl-
va majd választ is fog kapni, de ha valami miatt elhúzódik, akkor akár két
év is lehet belőle. De semmi ok sincs az aggodalomra, mert egy biztos:
előbb-utóbb lesz megoldás az ügyben, mert ebben a kérdésben mi nem is-
merünk tréfát.

De Ábrisunk, a havasok királya még ekkor sem kapott idegösszeom-
lást, bár maga sem tudta, hogyan keveredett ki a kancellária épületéből. Az
utcán egy kedves fiatalember se szó, se beszéd, karon ragadta, és mintha már
ezer éve ismernék egymást, drága barátomként melegen magához ölelte.

– Ne törődjön ezekkel! – mondta az idegen, miközben földrögök gurultak ki a kabátjából, és a szakállja is meglehetősen porosnak tűnt –, mind-egyik guillotine-t érdemelne.

Kedves Ábrisunk csak ekkor vizsgálta meg magának jobban ezt az okvetetlenkedőt, és amikor felismerte, akkor kapott idegösszeomlást. Az meg csak fennhéjázva legyintett:

– Potomság az egész!

*

Szomorú őszi nap volt. A valószínűtlen érzések napja. Mikor oly sok minden történik egyszerre, hogy nem igazán van időnk felfogni és megérteni az események sodrásában, mi is zajlik körülöttünk, és ha ehhez még hozzávesszük Szendrey Júlia neurotikus vergődését a halál és Petőfi Sándor forradalmi költészete között, nem meglepő, ha a nemzet özvegye egyszerűen sírva fakadt, amikor Lichtenstein herceg egy kapualjba berántva, tisztességtelen ajánlatot tett a fiatalasszonynak. Petőfi ezt a Barátok-templomához lapulva nézte végig, mert amióta átjárta a szívét egy kozák szuronya, amely ugyan nem okozta halálát, de a praktikus gondolkodású ellenség mégis úgy gondolta, hogy neki kampec, és csak szívességet tesznek vele, ha a tömegsírba a már egymásra dobált testek legtetejére teszik, mert elvégre ő még mindig él. Szóval miután rátolták a földet, és egy rövid fuldoklás után végképp átadta lelkét teremtőjének, azt a rossz szokást vette fel, hogy kísértett. Erről akkor még nem sokan tudtak, mivel még reménykedtek a költő csodás visszatérésében, mint ahogy azt Szendrey Júlia is tette, de minden reménye elszállt, amikor az idősödő herceg kedves hangon megnyugtatta: semmitől sem kell tartania, remek életet tud neki Bécsben biztosítani, és a felesége sem fog botrányt csapni, mivel már hozzá van szokva az ilyen helyzetekhez. Petőfi viszont nem volt hozzászokva, hogy más férfiak az ő feleségét csábítgassák, ezért elhatározta, ronda bosszút fog állni a vén kéjencen. Ebben jó adag önzés volt. Mert ez a kísértés: az önzés magasiskolája. Mert azt hisszük: ha ugyanúgy látunk, érzünk, mint életünkben, attól máris jögnünk van részt venni benne. Pedig nincs. Azonban ezt egyik kísértő szellem sem látszik megérteni, és ebben a tekintetben teljes mértékben az élőkre hasonlítanak.

Szendrey Júlia – akinek nem sok érzéke volt az élethez és még kevesebb a férfiakhoz – sírva rohant el, azt a nem nagyon eredeti ötletet forgatva elméjében, hogy ő azonnal tört döf a szívébe. Mert minden sutasága ellenére, azt még ő is megsejtette: szinte megvalósíthatatlan feladat emberi méltóság-

gunkat megőrizve végigélni az életet. Hiszen nincs megalázóbb helyzet a világrajövetelnél és a halálnál. A kettő között eltelt idő meg említésre sem méltó. Talán ebben az egyetlenegy dologban könnyebb a nőknek, mert nekik van alkalmuk megtapasztalni a születés agóniáját, tekintve, hogy senki sem emlékszik a sajátjára. Ami szinte érthetetlen is, hiszen van-e ennél fontosabb momentum az életünkben. Csak a halálunk, amiről már kazalnyi élményünk van, de csak a felhőkön lábukat lógató angyaloknak tudjuk elmesélni azokat. A baj csak az, az égi lényeket egy percig sem hatja meg a halandók haláltusája, inkább arra kíváncsiak, mi a legújabb divat Pesten. Ott bizony akkoriban egy Haynau nevű divatdiktátor határozta meg a stílust, akinek kedvenc haute couture-je az akasztás és Kufstein volt. Nem túl eredeti, azonban annál hatásosabb. Azonban szellemeket nem lehet kivégeztetni, sem bezárni. Lichtenstein herceghez tehát betoppant egy fiatalember azzal, hogy biztos adatokkal tud szolgálni az eltűnt rebellis költő hollétéről.

A herceg a beszélgetés után úgy érezte, hogy gutaütést kap. De csak majdnem. Sajnos végül nem kapott. Pedig nagyon jól jött volna! Csak mindig ott van az a fránya majdnem. Mert a jó dolgok mindig csak majdnem történnek meg, de aztán mégsem, esetleg talán, de az az egy biztos, kevés hiányzott az úgyszólván csak-csak nemhez.

Az egész találkozás így zajlott le: a herceg magabiztos volt, hiszen nincs hatásosabb afrodiziákum, mint a mások élete és halála fölött gyakorolt hatalom. A váratlan vendég viszont flegma volt, egyrészt mert ez volt az alaptermészete, másrészt egy kísértet már semmit sem veszíthet, hiszen, ami a legfontosabb, az már úgysem az övé, más szóval a kibicnek semmi sem drága. A rendkívül sovány és beteges külsejű fiatalember, aki a feje búbjáig sáros volt, és akiből megállás nélkül potyogtak a göröngyök – az élve eltemetés kellemetlen mellékhatásai, amiről persze a hercegnek halvány sejtelme sem lehetett –, hanyag eleganciával vetette be magát a herceg gyönyörű barokk faragású karosszékébe, amely arany virágos, bordó selyemmel volt kárpitozva. De a rebellis disznót ez nem látszott izgatni, csak lendületesen átdobta bal lábát a jobb térdén, és úgy nézett körbe, mintha kifogásolná, hogy eddig még nem kínálták meg semmivel.

– Én vagyok Petőfi – mondta, és úgy nézett a hercegre, mint aki azt várja: a másik azonnal halva váltan fordul le a székéről.

Lichtenstein ennél persze sokkal prózaibb lélek volt, és esze ágába sem volt sehova sem fordulni, hanem az járt eszében, hogy felragyogott szerencsecsillaga, hiszen nem múlt el nap, hogy ne került volna szóba ez az elve-

temült. Mindenki úgy vélekedett, nem érhetné nagyobb áldás őket, hacsak nem kerülne elő végre Alexander Petrovics akár élve, akár halva. A herceg nem mert örülni, mert attól tartott, szertefoszlik a ványadt fiatalember, mint egy bugyborék, így inkább az óvatosságot választotta.

– Mit tud felhozni a mentésére? – kérdezte szigorú hangon a rebellistól. Érezte, hogy itt minden szó vagy mozdulat végzetes lehet, de közben már egy szép és ünnepélyes akasztásról ábrándozott, ahova ő teljes glédában, karján a vonakodó özvegygel mint az esemény hőse vonulhatna be. Bécsben minden szalonban az ő talpraesettségét kommentálnák, hogy milyen hatékonysággal tudott eljárni egy ilyen kényes ügyben, mint amilyen a lázadó költők kivégzése.

– Hölgyeim és uraim – képzelte magát Lichtenstein Windischgrätz hercegné szalonjába bécsi kiválóságok által körbevéve – az ilyen helyzetek mindig nagymérvű elővigyázatosságot igényelnek, de talán nem tévedett nagyot őfelsége, amikor engem nevezett ki Pest városába a rendet felügyelni – ennél a pontnál mindenképpen indokolt lett volna egy torokköszörülés, hogy hallgatóságának legyen ideje felkészülni –, én rögtön tudtam, amikor azt a fiatalembert megláttam, hogy nekem jutott az a megtiszteltetés, hogy végső csapást mérjek a lázadókra.

Itt viharos tapsal jutalmazhatta volna őt a hálás bécsi társaság, miközben ő meg szerényen jobbra-balra hajladozva exkuzálja magát, hogy ugyan mindez a korona dicsősége, neki egész egyszerűen vakszerencséje volt.

Ünnepélyesen állt fel, kihúzta magát, és dörgő hangon jelentette ki:

– Alexander Petőfi hazaárulás és felség sértés büntetében vétkesnek találattatik, így azonnal vasra veretik.

Azonban a szemtelen és fülig sáros rebellis nem tűnt túl megindultnak a bejelentéstől. Sőt! Egy pillanatra olyan volt, mintha pofátlanul elmerengett volna abban a drámai feszültségben. A herceg ebben egyáltalán nem tévedt. A kísértet éppen azon búsongott semmibe révedő tekintettel, hogy mennyire nevetséges ez az egész, hogy idejött a hóhér főhadiszállására féltékenységi jelenetet rendezni ennek a vén csontnak, aki olyan, mint valamiféle kivénhedt kakadu egy vándorcirkusz nézőcsalogató látványosságai egyikeként. Habár ő sem volt éppen irigylésre méltó helyzetben, hiszen nincs szánandóbb a felszarvazott férjeknél. Még akkor is, ha azok a férjek megváltozott minőségében intézkednek. Szeretett volna kilépni önmagából. Ez persze már a lehetetlenség fokozása lett volna, és ez csak látszólag tűnik képzelenségnek. Látszólag. Ugyanis a másik oldalról nézve alapvetően minden

csakis kizárólag rém nevetséges lehet: forradalmak, felszarvazott férjek, hősi hallottak, bármilyen szörnyűséges börtön és túlfűtött vénemberek.

– Én Lichtenstein herceg vagyok – mondta a más férfiak feleségét csábítgató matuzsálem.

– Én utálok a hercegeket – mondta a kísértet. És ez igaz volt. Jobban mondva a megboldogult Petőfi Sándor valamikor, még amikor izgatott lelkiállapotában, de még élő formában jött-ment ebben az árnyékvilágban, valóban ki nem állhatta az arisztokratákat.

– Csak a saját helyzetét súlyosbítja – próbálta megőrizni nyugalma Lichtenstein herceg, és behívta az őrséget, hogy ígéretéhez híven vasra verjék a lázadót. Azonban amennyire egyszerűen történnek a dolgok egy fergeteges katonai győzelem után a nyerteseknek, annyira hatalmas gikszer zűrös ügyekbe keveredni kétes egyénekkel, és nincs kétesebb azoknál, akik csak illetlen jelenlétükkel zavarják meg az élőket sürgésforgásukban.

A szobába benyomuló katonák senkit sem láttak.

– Azonnal fogják el ezt az egyént – mutatott megvetően a legszebb karosszékeben szemtelenül terpeszkedő rebellisre. A katonák azonban nem láttak senkit. Pedig nagyon néztek, mert egy herceggel mégsem lehet pacakázni, főleg ha az illető Haynau táborszernagy legfőbb bizalmasa. Haynau-nál márpedig senki sem volt félelmetesebb.

– Kedvenc időtöltése – mesélte az egyik cseh dragonyos, aki Bresciában is ott volt, így közelről figyelhette meg feljebbvalója a birodalom által olyan hatékonyan ítélt működését – az ítélethozatal után személyesen kitépni áldozatainak szívét, és miután ezeket felakasztják, főbe lövik meg ilyesmik, addig ő a markában tartja a még mindig pulzáló szervet, amelyet a rebellisek elhalálózása után szájába vesz, és órákon keresztül csócsál, egészen addig, amíg érzi a vér és az élet ízét benne.

Mondjuk ez a dragonyos nem éppen a legmegbízhatóbbak közül való volt, hiszen az elfogott honvédekről azt terjesztette, hogy kutyafejűek és tüzet okádnak, mint a sárkányok a mesében. Szóval a Lichtenstein herceg irodájába benyomuló katonák nem láttak egy darab rebelist sem, pedig még az asztal alá és a függöny mögé is benéztek, de egyikük sem mert véleményyt alkotni, csak hümmögtek.

– Mire várnak maguk, félnótások?!!! – üvöltötte a szerencsésjétől megrészegült herceg –, azonnal kapják el a grabancát ennek a lázadónak.

A lázadó nem tűnt túl meghiúsultnak, sőt komótosan feltápászkodott a herceg legszebb karosszékeből, és töltött magának.

– Hercegem – fogott könnyed csevegésbe a pofátlan férj –, szerinted mi a rosszabb, megfulladni vagy felrobbanni?

– A robbantás miatt egy percig se izguljon az úr – nyugtatgatta az ábrándos lelkületű költőt –, szinte biztos, bitófára fog kerülni.

– Azt kétkem – mondta ez a Petrovics, aki olyan hangosan szürcsölgette a herceg saját birtokain főzött szeszes italát, hogy még a Duna-parton is hallották –, miért nem tölt magának, és beszéljük meg ezt az ügyet, mint férfi a férfival – csevegett elegáns könnyedséggel Alexander Petrovics, akinek semmiféle jogalapja nem volt magát férfiként beállítani, de szerencse, hogy Lichtenstein herceg sem állt a helyzet magaslatán. Pont, mint Leopold Bloom, vagy az író, aki mélységesen csalódott a kiadókban. De jelen esetben a rebellis disznót egyáltalán nem érdekelték a könyvszakma hiányosságai, őt sokkal inkább Szendrey Júlia ingatag természete foglalkoztatta. Bezeg Ulysses milyen szerencsés volt az ő Pénelopéjával!

– Neked, hercegem – mondta bőszt tekintettel Petőfi –, a holnap majd egy új nap lesz. Akkor a ma már múlt, ahogy a most pedig jövő, és tegnap már a feledés homályába merül.

Ha létezne narratológiai igazság a földön, akkor most annak kellene következnie: Lichtenstein herceg, Haynau jobb és bal keze, egész egyszerűen idegösszeomlást kapott. De semmi ilyesmi sem történt. Helyette Haynau nyitott be meglehetősen morózus hangulatban, és rögtön üvöltözni kezdett:

– Minden elpótyált rebellissel a tömlöcbe, vagy mindenkit lelövetek!

A herceg és a katonák sápadtan keresték a szászmosolyt, Leopold Bloom tele szájjal röhögött, Petőfi csak legyintett:

– Potomság az egész!

Bíró József

SPENCER TRACY ... –, HOGY

álomittasan bóklászva
számtalanszor
egyszavas válaszokkal
:
odaadóan nyíltszívű
gyermeki
őszintesége megejtő
:
búzavirágkék
ártatlanságával
:
meztelenre

ALEXANDER CALDER ... –, HOGY

akkori helyzetükben érthetően
szélsőséges
álláspontot
:
mindenki számára elfogadható
hiszen
ahogy
:
ugyanúgy
vesztesévé
:
tulajdonképpen

PIER PAOLO PASOLINI ... –, HOGY

erőnek erejével rákényszeríteni
nyilván
elhanyagolható eséllyel kecsgetet
:
véghetetlen jóságát kihasználva
viszont
elítélendően szégyenletes lenne
:
érdekeltté
téve
:
önjáró

FERNAND LÉGER ... –, HOGY

eddig tapasztalata szerint
házilag
mégsem teljesen ugyanaz
:
hasonló szenvedély nélkül
szándékkal
sem értelmezhető másként
:
erről
arról
:
összevissza

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ ... –, HOGY

hűtőszekrényben tárolható csillagok
világnak
kitámasztva parasztházak ablakaiba
:
siratóénekes vagy örömnéplázban
megbolydul
történetesen majdhogynem mindegy
:
így
úgy
:
hagyományhajlandósággal

MARIO LANZA ... –, HOGY

olyankor ilyen
mármint
ilyenkor emiatt
:
ilyenkor olyan
mármint
olyankor amiatt
:
napfelkeltekor
naplementekor
:
valamelyest

JACKSON POLLOCK ... –, HOGY

időnként dallamokat hall
majd
süketcsend
:
régóta szívesen próbálná
mégsem
rögzíti
:
hibátlan
álomkép
:
megismételhetetlen

MINDEN A LEGNAGYOBB RENDBEN

Álltam a hálószoza ablakánál, és lenéztem az utcára, Bettina a kertben volt, kitalarta az úszómedencét, nyugágyakat és törülközőket készített elő, s bőséges reggelit hordott ki az asztalra. Úgy érzi magát, mintha a görög szigeteken nyaralnánk, mondta ma reggel. Kissé fáradt voltam még, mert éjjel későn aludtam el, és most heverészni akartam félórát. De miután felöltözött és kiment a szobából, nem tudtam már elaludni, úgyhogy én is felkeltem. Szinte teljes volt a szélcsend, és a nyitott teraszajtón át tisztán felhalatszott a hálószobába az evőeszközök és a csészék koccanása. Nem mentem le hozzá. Értem jön majd, ha befejezte, s én vissza akartam még feküdni, ha esetleg feljön, higgye azt, hogy alszom, s ne legyen alkalma a szememre vetni, hogy itt tétlenkedem. Volt még egy folyóiratom az éjjeliszekrény fiókjában, amit ki akartam olvasni, s amit gyorsan el is rejthetek, ha meghallom a lépteit a lépcsőn. Ebben a pillanatban megláttam, hogy elől, a hosszú kanyarban befordul egy rendőrkocsi.

Nem gyakran járnak egyenruhások a település szélén álló környékünkre, s mert az utca másik végén nincs tovább út, mely visszavezetne a faluba, az ablaknál akartam maradni még s nézni; olyan ritkán történik valami izgalmas a környéken, a legutóbbi betörésnek is legalább öt éve már. Kinyitottam az ablakot, és tekintetemmel követtem az autót. A kocsikerekek halk, egyenletes surrogásán kívül szinte teljes volt a csönd; sem gyereknyafogás, sem madártrilla. Feszülten figyeltem, hová mennek, esetleg megállnak és kiszállnak, becsengetnek valakihez. S még inkább úrrá lett rajtam a feszültség, amikor leparkoltak és leállították a motort pontosan alattam.

Ketten voltak. Belebújtam a kéznél lévő legjobb nadrágomba, házipapucsot húztam, és lementem. Eldöntöttem, hogy nem hívom be őket. Mondanivalójukat éppolyan jól elmondhatják az ajtó előtt is. Kinyitottam az ajtót. Köszöntek és elnézést kértek a zavarásért. Gyorsan az ajtó elé léptem, hadd tudják, nem szándékozom őket betessékelni. Bettina még nem jött előre. Egy pillanatig úgy tűnt, mintha lépteket hallanék a lekövezett járdán,

amely a házfal mentén a kertbe vezet. De amikor megfordultam, nem láttam őt sehhol. Azt kérdezték, lenne-e időm válaszolni néhány kérdésre. Megkérdeztem, miről van szó.

– Hol volt ön péntek este fél tizenegy körül?

Meglepődtem. A kérdés túl gyors és túl direkt volt ahhoz, hogy spontánul válaszolhattam volna rá. Nem vagyok ellene, ha köntörfalazás nélkül azonnal a tárgyra térnek, az viszont mégsem tetszett, hogy felkészületlenül kell szembesülnöm egy kérdéssel, amire hirtelenjében nem tudtam válaszolni. De aztán arra gondoltam, hogy egyáltalán nem kell spontán módon válaszolnom, senki nem várhatja el, hogy gondolkodás nélkül idézze fel az ember az elmúlt napok eseményeit a hozzájuk tartozó időponttal együtt. Mégsem jutott semmi jobb eszembe, mint hogy még egyszer megkérdezzem, miről van szó.

– Feleljen a kérdésre, kérem.

– Úton – mondtam –, úton voltam.

– Pontosán hol?

Hagytam magamnak némi időt, mielőtt azt válaszoltam, hogy először a benzinkút kávézójában ittam egy vagy két sört, aztán továbbmentem Fauster bisztrójába, majd végül a Neumann-vendéglőbe. Erre nem mondtak semmit. Az volt az érzésem, többet szerettek volna hallani. Megtettem nekik ezt a szívességet, és hozzátettem, ez a szokásos körutam, minden második vagy harmadik pénteken bejárom. Kifejezéstelen arccal bólintottak, majd rövid szünet után egyikük azt kérdezte:

– Mit szól ahhoz, hogy valaki látta magát péntek este tizenegy körül Meissner nagygazda csűrje közelében?

– Ki látott engem?

– Annak semmi jelentősége – felelt ugyanaz, s közben folyamatosan fixírozta a tekintetemet. Hozzátette: – Ha már éppen Neumann vendéglőjét említi: jó nagy távolságra van a csúrtól, vagy nem?

Nem válaszoltam; biztosan jól ismerte a környéket, s pontosan tudta, hogy Meissnerék csűrjéhez nem lehet csak úgy véletlenül arra járni. Úgy éreztem, az orromnál fogva vezettek. Ha azt akarta megtudni, voltam-e ott, egyenesen is megkérdezhetette volna. Eldöntöttem, semmit nem mondok többé. Mindent elmondtam már, amit kellett, s miután harmadszor is megkérdeztem, miről van szó, végre elmagyarázta, hogy tűz volt, az említett csűr már a harmadik, ami rövid időn belül leégett, ezért nagy valószínűséggel gyújtogatásról van szó. Sóhajtottam, mert semmi más nem jutott eszembe. Láttam, azon iparkodnak, hogy leolvassanak valamit az arcomról, egy jelet,

ami eligazítást adhatna, mire is véljenek. Kellemetlenül érintett, hogy így mustrálgatnak, s nemigen igyekeztem ezt előttük leplezni. Azt mondták, álljak rendelkezésükre, ellenőrzik az adatokat, s ha szükséges, ismét jelentkeznek. Aztán elbúcsúztak. Megvártam, míg beülnek az autóba. Még most sem láttam Bettinát sehol. A ház falánál álltam, s visszafojtottam a lélegzetem, füleltem. Valamiért az volt az érzésem, hogy a ház ellenkező oldalán ugyanezt teszi ő is, a házfalnak támaszkodik, és visszatartja a lélegzetét. Szinte tökéletes volt a csend, csupán egyszer hallatszott egy moped pöfögése a távolból, különben nem mozdult semmi. Egy idő után hallottam egy faszék csikorgását, amint továbblétké a terasz kőpadlóján. Valószínűtlennek tűnt, hogy semmit nem hallott, normális körülmények között egészen hátul, a kert végében is hallani lehet a masszív bejárati ajtó nyílását és csukódását. De nem lehettem benne biztos, ezért nem a ház mellett mentem végig, hanem halkán besurrantam, hogy bentől lépjek ki a teraszra.

Az asztalnál ült, és kenyeret vágott. Olyan elmélyülten, hogy nem hallotta a lépteimet. Leültem. Vártam, hogy mondjon valamit. Aztán azt mondtam:

– Reggelt.

Felpillantott, és ő is azt mondta:

– Reggelt.

A reggeli amúgy nagyrészt szótlannal telt. Nemigen érződött már a mediterrán hangulat feletti öröme. Éppen ellenkezőleg, lehűlt a légkör, s mi mindketten mesterien rejtőztünk rutinos mozdulataink mögé. Bettinát egy folyóirat cikke kötötte le, miközben én többnyire magam elé bámultam. Amikor egyszer megkérdezte, kérek-e még kávét, megriadtam, annyira meglepett, hogy a hangját hallom. Csodálkozva nézett rám. Egy pillanatig az volt az érzésem, mond még valamit. De nem mondott semmit. Kicsivel később felálltam, az edényt a tálcára tettem, s bevíttem a házba. Utána felmentem, hogy megmosakodjam. Amikor visszatértem, Bettina már levetette a fürdőköpenyét, és egy napozóágyon heverészett a medence mellett. Valamivel odébb megálltam, s bikinibe bújt testét néztem. Pont most ráért volna még a vonzerejével, gondoltam. Arca előtt nagyméretű könyv, láthatólag jól elmélyedt benne. Egy pillanatig azon tűnődtem, vajon tényleg nem hallott semmit, a ház hátoldalán lévő csengő évek óta nem működött, s a reggelikészítés leköthette annyira a figyelmét, hogy nem hallotta a hangokat az utcáról. De ahogy most megláttam így feküdni, szórakozottan és mégis észlelhető feszültséggel a testén, mintha bármelyik pillanatban készenlétben kellene állnia valamire, nem volt több kétségem, mindent pontosan

követett. Még egyszer bementem a házba, hogy cigarettát és folyóiratot hozzak, s felhúzzam a fürdőnadrágom.

Amikor mintegy tíz perc múlva visszatértem a kertbe, Bettina már a vízben volt. Napszemüveget viselt, kinyújtott karral támaszkodott a medence szélén. Kora reggel óta alig váltottunk szót. Egy ideig úgy álltam előtte, hogy testem árnyékot vessen az arcára, aztán a nyugágyra vetettem magam. Elhatároztam, hogy a saját fegyverével győzöm le. Gyerekesnek tartottam, hogy nem szól semmit, tisztában kellett lennie azzal, hogy éppen hallgatásával árulja el magát. De amikor némi késéssel rájöttem, hogy ugyanezt gondolhatja rólam, nem tudtam, melyikünknek van inkább igaza. Eldöntöttem, megtöröm a csendet, és megkérdeztem, kellemes-e a víz. Azt felelte, igen. Megkérdeztem, nem hűvös-e még kicsit, általában beletelik néhány napba, míg megfelelő a hőmérséklete. Válaszként ellökte magát a medence széléből, még mielőtt a mondatom végére értem volna, s ezért aztán lelkiismeret-furdalás nélkül úgy tehetett, mintha nem hallotta volna, mintha a kérdés elmerült volna úszó mozdulatainak zubogásában. Felmérgelődtem és azon tanakodtam, hogy felkelek és bemegyek a házba. Úgy döntöttem végül, hogy megvárom, mit csinál, ne lássa, mire gondolok. Úszott, összesen legalább tízhossznyit, mielőtt visszatért a medence széléhez, ugyanarra a helyre, és megkérdezte, nem akarok-e a vízbe menni. Azt feleltem, fáradt vagyok, inkább heverésznék egy kicsit. Ekkor hirtelen úgy tűnt, eszébe jutott valami, és azt javasolta, várjak még egy negyedórát, mielőtt lefekszem, amúgy is azt tervezte, vásárol némi apróságot, aztán időközben, míg ő elmegy a szupermarketbe, alhatok még egy órácskát. Csodálkozva néztem rá.

– Nem mondtad, hogy még be kell vásárolnod.

– Nem, tudom – mondta, és kisvártatva elmagyarázta, elfogyott a vaj, és különben is hozni akart estére egy üveg bort. Bólintottam. Nem volt rá jellemző spontán bevásárlásokat intézni, ráadásul hirtelen hangulatváltása és éles hangja is bizalmatlanná tett. Kiszállt a vízből, és azt mondta, majd szól, ha indul, csak gyorsan zuhanyozik. Nyilvánvaló volt, el akarja kerülni, hogy a közelemben legyen; sietve levette a nyugágyról a törülközőjét, s elmenőben megszáritkozott. Még azzal sem bajlódott, hogy becsukja a teraszajtót maga mögött. Kinyitottam az újságot, de nem olvastam. Enyhén szólva ingerült voltam. Arra gondoltam: miért nem mondta, hogy hallotta, amint a rendőrökkel beszélek? Miért rejtőzködik? Mit tervez a titkolózással? Amikor néhány perccel később felpillantottam a hálószoba ablakára, megláttam: az ablak melletti sarokban állt, és engem nézett onnan fentről.

Minden bizonnyal régóta állt ott és figyelt: amikor meglátta, hogy észrevettem, megriadt és visszajött a függöny a helyére.

Rövidnadrágot húzott, kezében textiltáska. Nem lépett ki a kertbe, csak a fejét dugta ki a teraszajtón, és közölte, most indul. Úgy tűnt, igyekszik minél hamarabb eltűnni. Lassan felkeltem a nyugágyból, és hozzáléptem. Megkérdeztem, miért ijedt meg az előbb, amikor megláttam a hálószoza ablakában.

Meglepődést színlelt, és azt kérdezte:

– Megijedtem?

Nem válaszoltam. Feszülten keresgélte a választ. Rövid szünet után megrázta a fejét, és azt mondta:

– Tévedsz, nem ijedtem meg. Miért ijednék meg tőled tizennégy év után?

Dühös voltam, mert tétovázott, kitartson-e reakciója mellett, és nem tudtam, mit válaszolhatnék. Azt gondoltam, utolsó megjegyzésével lezárta a témát, ám ekkor éles tekintetet vetett rám, és azt mondta:

– Ha azt hiszed, hogy megijedtem, talán inkább azt kéne megvizsgálnod, hogyan mérlegeled te a dolgokat. Lehet, hogy van valami, amiről azt hiszed, meg kéne ijednem tőle.

A hangja felerősödött, a végén szinte kiáltás volt már. Megfordult, és nehéz léptekkel az ajtóhoz ment. De távozásának hatását tompította, hogy vissza kellett fordulnia magához venni az autókulcsot, amit az asztalon felejtett.

*

Nem feküdtem le, ahogy mondtam, hanem amikor meghallottam, hogy kint a ház előtt becsapódik a kocsijátaja, és felbúg a motor, pólót és cipőt húztam, s elővettem a biciklit a fészerből, amely egészen hátul, a kertben állt. Elkarikáztam a helység másik végébe. Általában alig több mint tíz percbe telik átkerekezni, de az út utolsó részét nem az utcán tettem meg, hanem kerülővel, a hátsó földi és kerti ösvényeken, nem akartam, hogy ismét meglássanak a csűr közelében. Egy kis magaslaton álltam, ahonnan az egész környéket belátni. A csűr csaknem félig leégett. Kissé odébb állt egy hosszú házsor mellett, de nagysága és helyzete miatt minden ablakból jól lehetett látni. Leszálltam a bicikliről, és leültem a fűbe egy keskeny bozót-sáv mögött, amelynek az alja kevésbé volt sűrű, ahonnan jó volt a kilátás, és ahol nem láthatott meg, aki keresett. Tekintetem az út elejére szegeztem, és sorban végigpásztáztam a házakat. Cigarettára akartam gyújtani, de

észrevettem, hogy siettemben otthon felejtettem. Találtam helyette egy fűszálat, azt rágtam. Kissé nyugtalan voltam, nem tudhattam, hogy túl korán vagy túl későn érkeztem-e. Miután Bettina a bevásárlást, ami minden bizonnyal csak kifogás volt, tényleg elintézte, szinte biztos, hogy csak hazafelé kanyarodik a szupermarket felé, mert az olyan terméket, mint a tej vagy a vaj, a kelletténél nem szokta tovább hagyni a kocsiban. Sehol nem láttam. Elhatároztam, várok egy negyedórát, mielőtt megint visszakerekezem.

Akkor jött, amikor már nem is számítottam rá. Éppen felálltam, hogy felüljek a biciklire, amikor elől, az elhagyott pékség mellett megláttam bekanyarodni az autónkat. Gyorsan visszafeküdtem a földre. Arra gondoltam: szóval mégis mindent hallott. Lépésben hajtott el a házak mellett. Nem tévesztettem szem elől. Feszülten figyeltem, hogy csak megáll vagy ki is száll. Végül megállt Lisa barátnőjének háza előtt, ami szűk ötvenméternyire állt a csúrtól. Nem szállt ki. A ház előtt várt legalább öt percig. Láttam, hogy leállítja a motort. De nem szállt ki. Láthatóan küszködött a döntéssel, bemenjen-e vagy inkább ne. Dühített, hogy nem jutott eszembe magammal hozni a távcsövet, szívesen megnéztem volna, merre figyel, egy kis szerencsével le is olvashattam volna valamit az arckifejezéséről. Megvártam, míg újraindította a motort. Aztán felálltam, felültem a biciklire, s ugyanazon az úton kerekeztem vissza, amelyen érkeztem.

Már a kertben volt, amikor hazaértem. Egy ideig álldogáltam bent a teraszajtó mögött, s azon töprengtem, kimenjek-e egyenesen hozzá, vagy tegyek úgy, mintha el sem mentem volna hazulról. Nem kellett okvetlenül feltűnnie, hogy elhagytam a házat, igyekeztem a bejárati ajtót olyan nesztelenül kinyitni, amennyire csak lehet, s az is könnyen elképzelhető, hogy nem járt még fenn a hálósobában, és nem vette észre a cipőm hiányát a tartón. De mert nem lehettem biztos ebben, hátramentem. Utcai cipő volt még rajta, és azzal volt elfoglalva, hogy elrakja a nyugágyakat a fészerbe. Amikor felfedezte, hogy ott vagyok, a biciklire pillantott, amit magam mellett toltam.

– Voltál kint? – kérdezte.

– Nem voltam már fáradt – feleltem.

Bólintott, és egymás mellett mentünk a fészkerhez. Sem ő, sem én nem szóltunk. Ő a bal oldali ajtót használta, hogy elhelyezze a második nyugágyat, én a jobb oldalit, hogy a fali kampóra akasszam a biciklit. Hosszabban időztem, mint kellett, s neki sem égett éppenséggel a lába alatt a föld. A fészer ablakai a kertre néztek, ezért nem láthattam, hogy kint van-e már, és nem akartam addig várni, míg csapódni hallok felőle az ajtót, hogy az-

tán, a kellemetlen összetalálkozást elkerülendő, rövid habozás után kövessem. El tudtam képzelni, hogy ugyanezeket gondolja, és a maga részéről ő is az ajtó csapódását lesi, a játék kínosságától meg akartam óvni magunkat, és kimentem. Sehol nem láttam. Nem fordultam meg. Ha megtettem volna, biztosan háttal az ablak felé fordul, és úgy tesz, mintha a faláda melletti régi szekrényben keresgélne valamit. Én magam is ezt tettem volna, ha a helyében vagyok. Csak akkor hallottam meg, amikor már elértem a kert feléig. Viszonylag sokáig tartott, míg bezárta az ajtót. Egész biztosan nem mert kinézni az ablakon, gondoltam, s most meglepődött, mert úgy sejtette, valamivel távolabb vagyok már.

Bent a házban találkoztunk. Bezárta a teraszajtót, és elment a vécére. Én a konyhába mentem, és vizet tettem föl a kávénak. Amikor visszatért a nappaliba, az íróasztal hátsó sarkához lépett, és bekapcsolta a számítógépet. Azt gondoltam: szép, ha így akarja, felőlem tovább játszhatjuk ezt a játékot. Amikor azonban kivettem a szemes kávé a szekrényből, észrevettem, milyen feszült vagyok: megriadtam a hangtól, ami a szekrényajtó nyitásával és csukásával keletkezett. De rövid idő múlva már élvezettel fejeztem ki a rosszkedvem a zajokkal, a szükségesnél hangosabban nyitottam ki és csuktam be a hűtőszekrény ajtaját, amikor kivettem a tejet, a csészét keményen odavágtam a konyhapultra, úgy gondoltam, jogom van hozzá, de annyira azért mégisincs jogom hozzá, ahogy a következő pillanatban eszméltem, arra gondoltam: végül is te sem vagy teljesen ártatlan a helyzet kialakulásában, nem kellett volna elhallgatnod a rendőrség megjelenését. Röviden szólva, a kávé elkészítése összezavarta az érzéseimet, s a végére még békülékennyé is tett, és megkérdeztem, kér-e ő is egy csészével. Nem válaszolt. Feltételeztem, hogy a távolból nem hallott, és azért nem válaszolt, de amikor azonnal megismételtem a kérdést, hirtelen nem tudta türtőztetni magát, hátralökte a forgószéket, és felkiáltott:

- Te komolyan azt gondolod, hogy nem láttalak?
- És te azt gondolod talán, nem tudtam, hová mész?
- Hát akkor minden a legnagyobb rendben – mondta.
- Igen – mondtam –, minden a legnagyobb rendben.

Otthagytam a kávé, elvettem a kulcsaimat, a pénztárcámat, és elhagytam a házat. A lábam remegett, szürke, töredezett, sziklás táj növekedett bennem, aminek alig volt köze Bettina türkizsínű, pálmafák övezte tengeréhez. Beszálltam az autóba. Azt gondoltam: Jó okod volt elmenni. Beindítottam a motort, s a Neumann-vendéglőhöz hajtottam. Egyenesen a bárpulthoz mentem, rendeltem egy kis pohár sört, szinte egy hajtásra ki-

ittam. Rendeltem egy második, nagyobb sört, s odavittem az egyik asztalhoz, amely a hátsó falon lévő utolsó ablak mellett állt. Nem sok vendég volt ott, akit ismertem volna, az első helyiség alig telt meg, csak a bejárat melletti nagy asztalnál ült és kártyázott néhány idős ember, a bárpult mellett pedig egy kövér nő keresztrejtvényt fejtett. Újra fel akartam még állni, hogy a polcra új ágost vegyek, amikor a másik oldalon megláttam Lisát.

Oldalt fordulva ült a bárszéken egy férfi mellett, aki a játékautomatán játszott. Nem álltam fel. Nem tudtam, akarom-e, hogy idejőjjön hozzám, vagy inkább azt szeretném, hogy ne lásson meg, valószínű, hogy már akkor meglátott, amikor beléptem a vendéglőbe, s csak úgy tett, mintha nem venne észre a jelenlétem. Ebben az esetben maradhatott minden úgy, ahogy volt, én látszólag nem láttam őt, s ő látszólag nem látott engem. De amikor egyszer felállt, és üres poharával a bárpult mögé lépett, hogy töltsön még magának, felfedezett és intett. A ruházata alapján ítélve a pincérnőnek segédkezett, amint alkalmanként szokta, ha nagyobb társaság jött össze, vagy hétvégeken, amikor nagy volt a forgalom. Odajött az asztalomhoz. Egy pillanatig tétovázott, mielőtt leült. Megkérdezte, hogy vagyok, s közben a kezét együttérezően a karomra tette. Ez volt az egyik ok, amiért jobb szerettem volna, ha nem jön oda hozzám. Azt feleltem, jól vagyok. Azt válaszolta, ezt nem igazán veszi be, s kétségét azzal indokolta, hogy elmesélte, ma korán reggel nála járt a rendőrség.

– Tudom – mondtam.

Azt mondta:

– Szóval tudod?

Válaszolni akartam, hogy természetesen tudnom kell, mert az alibit csak akkor ellenőrizhetik, ha ismert a hely és az időpont – de az, ahogyan lesütötte a szemét, azt sugallta, hogy valami másra gondolt. Nem szóltam tehát semmit, és vártam, mond-e valamit. Ekkor hirtelen kitört belőle:

– Mit tettél volna a helyemben!

Várakozóan nézett a szemembe.

– De hát a rendőrségnek nem szabad hazudni, ugye? – mondta. – Hiszen azt nem szabad.

Azt feleltem, az embert a hazugságra való képessége teszi azzá, ami, és hogy az igaztalanság lehetőségén alapul szabadságának nagy része, és mindenkinek joga van hazudni, különösen, ha az igazság árt neki vagy valaki másnak, aki közel áll hozzá.

– Ennyire közel állunk mi egymáshoz? – kérdezte.

Erre nem akartam válaszolni, s ő nem firtatta tovább. Mindenesetre megnyugtattam azzal, hogy azt mondtam, ne törje a fejét, tiszta a lelkiismeretem.

– Tudtam, hogy semmi közöd hozzá, tudtam – mondta. Szemében őszinte megkönnyebbülés csillant fel, és gyorsan a szájához emelte a poharat, ám azonnal lerakta és azt kérdezte:

– Különben mit akartál ott kint?

– Úgy érted, ha nem azért voltam ott, hogy gyűjtogassak?

Mosolygott és azt mondta:

– Igaz, ostoba kérdés.

Én is mosolyogtam és azt mondtam:

– Csak egy kicsit.

Vártam, hátha mégis megismétli a kérdést, de szerencsémre spontán ellenkérdésem kellőképpen meglepte; nem tudtam volna, mit válaszolhatnék rá. Miután egy ideig egyikünk sem tudta, mit mondjon, szólt, hogy rövidesen lejár a pihenője, s még enne néhány falatot, mielőtt ismét visszatér hátra, a díszterembe. De nem indult el addig, míg előtte meg nem kért, erről ne szóljak Bettinának. Egy grimasszal akartam tudomására hozni, hogy ezt nem ígérhetem meg, amikor hirtelen és eléggé hangosan felkiáltott:

– Hiszen tudod, milyen!

Kissé merésznek találtam, amit mondott, és megkérdeztem, milyen Bettina.

– Na, hallod – mondta –, ha a helyében volnék.

Vártam a folytatást.

– Á, nem is tudom – mondta halkán. Aztán elbúcsúzott.

Amikor hazaértem, Bettina az ebédlőasztalnál ült egy csésze kávé mellett. A nap széles, sötétszürke felhőfal mögé tűnt; ott ült a sötétben. Láttam, hogy nem volt egyedül, az asztalon még két másik csésze és egy üres vizespohár. Egy ideig álldogáltam, s arra vártam, mondjon valamit. Aztán leültem vele szemben. Mereven nézett le az üres csészéjére, s nem úgy tűnt, hogy egyhamar rám pillantana. Amikor végre mégis megtette, egy fejmozdulattal az asztalon álló edények felé intettem:

– Azt is megkérdezted tőlük, maradnak-e vacsorára?

Szavaim tervezett hatása nem maradt el; felemelte a tekintetét és mosolygott.

– Nagyon vicces – mondta. – Egyikük iskolatársam volt, ennyi.

A teli hamutál mellett álló cigarettáért nyúlt, tüzet adtam neki.

– Személyesen veled szerettem volna inkább beszélni, de miután egyiket ismertem, így is rendben volt.
– Mondták, ki látott állítólag engem?
Megrázta a fejét.
– De nem feltételezed, hogy én gyűjtogattam, ugye?
Megrázta a fejét.
– Feltételezel egyáltalán valamit rólam?
Rápillantottam, vártam, mi jön még. De nem jött semmi. Hátradőlt.
Megértettem, hogy jobban szeretné, ha nem beszélénk erről.

BENKÓ GITTA fordítása

M. I. N. D.

Jézus a mi társunk. A kolibri,
mint a jezsuiták szerint oly sok
minden, légyből való. Kétségtelen,
nem sokkal nagyobb a légnél, kisebb
a dongónál, úgyhogy lehet egy légy
és egy dongó keveréke. Légy és
madár – a tartományfőnök szerint,
mivel először fekete, aztán
szürke, később rózsaszín, majd vörös,
ha nap éri a fejét, szivárványos,
s amúgy ért ógörögül, továbbá
háromunciányi, miként emberben
a lélek, olykor a súlya tizenkét
granum, mint olvasóban egyetlen
kőnehéz szentjánoskenyérmagé.
De tudjuk-e, kitől is származik?
A neve annyi, amennyi száma
a vidékeknek és a bíboré,
amelyet a pompás kardinálisok
folyton-folyvást a testükön viselnek.
Az ékszerésmérleg serpenyőjében
fészkel, amellyel aranyat mérnek,
s nem nagyocskább, mint azok a lények,
amelyeket díszítésként olykor
mutató színekkel festenek
könyvek margóira, ámbár a csőre
vékonyabb a jó ruhavarrótűnél,
és száradó fűszálként törékeny.
Fészket szálaiból fonja a bőven
termő gyapotnak, röpte gyors, jobban
szárnymozgása nem látható, miként
a lódarázsé, ha az ember mellett
elszáll, lehetetlen észrevenni.

Harmattal, nektárral, táplálkozik
tűzzel, de a rózsára nem telepszik.
Október havában szokott kimúlni
vagy elaludni, napos helyen, ágon
a lábával függeszkedve, születni
újja vagy fölébredni áprilisban.
Bízást mondjuk újjászületettnek.
A füttye édes, oly állandósággal
árad belőle a dal, hogy soha
senki nem veszi észbe, ekkora
testecskeből miként származhat ily
bódító és fenséges ének,
amely vetekedik Ambrosius
himnuszaiával. Mindez Isten nagyobb
dicsőségére.

Varga László Edgár

ISZAPRA MENETET VÁGNI

BESZÉLGETÉS PARTI NAGY LAJOSSAL

Tizennégy év után jelent meg idén új versesköteted, a Létbüfé. Gyakran el szoktad mondani, hogy elsősorban költőnek tartod magad, legalábbis ezt tartod fontosabbnak a munkáid közül, ehhez képest elég soknak tűnik ez a csaknem másfél évtized. Az egyéb munkáid elveszik az idődet a költészettől, vagy egyszerűen eddig kellett várni, amíg ez a kötet összeáll, kiforr?

Szerintem mindkettő igaz, attól függ, az ember honnan meséli a történetet. Az igaz, hogy ebben az elmúlt tizennégy évben, tehát a *Grafitnesz* megjelenése óta gyakorlatilag még periódusra sem emlékszem, amikor inkább csak verset írtam volna. Ezek a töredékek mindenféle más munka mellett születtek. Pontosan tudtam, hogy ebből előbb-utóbb lesz valami, de mégis az egyéb munkák mellett írtam őket. Az is igaz, hogy rengeteg olyan munkám volt, ami, őszintén szólva, jobban érdekelt, mint az hogy rendes költőként, átlagos költői működés szerint írjam a verseket, aztán, ha egy kötetnyi anyag megvan, akkor azt kiadjam, és így tovább. Ez egy nagyon követhető stratégia lett volna, elsősorban a kritika számára, lásd: „hol tart a költő?”, sőt számomra is, hiszen átláthatóbb lett volna, hogy miből mi lesz, így pedig csak gyűlt az egyre nagyobb és egyre kezelhetetlenebb kazar. A *Grafitnesz* utolsó ciklusában már „fellép” ez a bizonyos Dumpf Endre, tudtam, hogy ezt a későbbiekben tovább akarom írni. A 2003-as kötet jó néhány darabja átkerült az új kötetbe, de a túlnyomó többségük meglehetősen átírva, átkontextualizálva. A másik magyarázat tényleg az, hogy ennyi idő kell erre a dologra. Most, hogy eltelt az „ennyi idő”, és elkészült a könyv, nagy a szám, könnyen mondom, hogy hát igen, tényleg ennyi kéne. De ennyi idő nem mindig van. Ebéd közben épp arról beszélgettünk KAF-fal, hogy úgy gondolom, vagy úgy tervezem, hogy hét-nyolc év múlva, ha közben gyűlnek még ilyesfajta töredékek vagy följegyzések, vagy egyáltalán jár még a fejemben ez az egész világ, alteregó, figura, anyag – nem is tudom, hogy minek nevezzem –, akkor megpróbálom az egész öszológiát átírni, átkeverni, átparafrazálni, de előbb nem érdemes. Aztán, ha nem élek addig,

akkor passz, akkor ez nem jött össze. Ha kétévente újraírnám, vagy állandóan ezzel foglalkoznék, az ki is üresítené. Néha azon kapom magam, hogy kedvem volna ezen dolgozni tovább, de egyszerűen nem szeretném megengedni magamnak, félek, hogy elkezdeném szakmányban csinálni, és elkezdené könnyülni és ürülni. Amikor éppen összeállt egy ilyen kötet, akkor az ember szagot kap, utólag megokosodik, és azt gondolja, hogy ez valamiféle determinizmus, hogy ennek így kellett összeállni, minden ide vezetett stb. Ezért is kell most pihentetni, eltolni magamtól, bár nem könnyű, az az igazság.

Az, hogy ilyen hosszú ideig egy másik karakter „bőrébe bújva” írtad a verseidet, mennyire alakította át az alapvető költői reflexeidet, azt a munkamódszert, amivel Dumpf Endre felbukkanása előtt dolgoztál?

Nézd, ez nagyon furcsa. Nekem megjelent két, úgymond szabályszerű verseskötetem '82-ben és '86-ban, aztán '90-ben megjelent a '86-tól írt *Szódalovaglás* című könyv, úgyszintén egyfajta áltöredék-gyűjtemény, ami a mostanihoz hasonlóan, címtelen darabokból állt. A kilencvenes években meglehetősen kevés verset írtam, és azokat is nem kis részben ilyen-olyan megrendelésre. Értem ezalatt, hogy megkér egy folyóirat, de rajtam áll, hogy a megírt szöveg alkalmi lesz vagy nem. Hogy az alkalomból verssé lesz-e. Nem hiszem, hogy például a *Rókatárgy alkonyatkor* című vers alkalmi volna, noha volt a JAK-nak anno egy nyári felolvasása Tatán, ahol, máig sem tudom, miért, a róka volt a tárgy. Tehát voltak ilyen versek, mondjuk egy vékony kötetnyi, aztán valamikor, '98 táján találdott ki bennem ez a Dumpf Endre nevű alak, aki egy kórházban, szanatóriumban, szóval egyfajta – vas-tag idézőjelek között – Varázshegy-típusú helyen létezik, és éli meg az őszt, mint a saját tölgyek alattját, mint az egyik legleterheltebb toposzát a magyar és a világirodalomnak. Elkezdett ez a figura izgatni, lett egy neve, még mielőtt bármit tudtam volna róla, ahogy ez lenni szokott. '96-ban megjelent egy válogatott és új versek kötetem, az *Esti kréta*, amelynek a végén azoknak a verseknek egy része is szerepelt, amelyek később bekerültek a *Grafitnesz*be, amiben viszont már benne voltak a Dumpf-versek egyes darabjai az *Őszológiai gyakorlatok* című ciklusban, tehát – és hallom én is, hogy ez most kicsit spekulatív – mintha a nyolcvanas évek közepétől mostanáig lényegében ugyanazt a címtelen darabokból álló valamit folytattam és csináltam volna, csak voltak közben ilyen-olyan leágazások, egyrészt önálló versek, másrészt prózák, drámák, fordítások és átiratok. Most is van néhány vers, ami a dumpfi keretbe, ebbe az előbb vázolt topikába nem nagyon fér bele, viszont mégis ezért, azért, amazért, például „alkalmakra”, megírtam,

ezek mondjuk egy vékony kötet felét tennék ki. De őszintén szólva nem nagyon izgat költőként más, mint ez a fajta Dumpf-világ. Még mindig elég teherbírónak érzem ezt a keretet, de nem szabad visszaélnem azzal, hogy teherbíró, ahogy az elején mondtam, nem szabad szakmányban gyártani.

Miért olyan gyakori szereplői az irodalomnak a sérült emberek, azok, akiknek nincs ki a négy kereke? Mit tudnak ők, amit a hétköznapi emberek nem? Dumpf Endre a látásmódja vagy a nyelvi megbicsaklásai miatt fontos neked?

Azt hiszem, hogy alapvetően ez utóbbi volt a fontosabb, nem a szociáléja. És nem is az, hogy nincs ki a négy kereke, mert nagyon is kivan. A fikció szerint Dumpf Endrének az a, nem is betegsége, hanem sajátossága, hogy nagyjából kívülről tudja az egész magyar és világirodalmat, csak éppen nem teljesen pontosan, és az emlékezetében, ahogy mindannyiunkéban, összevissza kavarnak ezek a citátumok, és olykor nagyon érdekesen csúsznak egymásra, egymásba. Az egyik cél, bár inkább oknak kéne mondanom, az volt, hogy újra eljátszhassam, amivel már többször kísérleteztem: a dilettánságot és a magas vagy profi művészetet milyen módon lehet – nincs jobb szavam rá – egymásba tolni, egymásba keverni. Hogyan lehet a nagyon egyszerű nyelvi regisztereket vagy kliséket fölemelni a magas költészetbe, a magas költészetet pedig egyfolytában dekonstruálni, lestilizálni egy mindennapi létezés szintjére. Ha már a félkegyelműeknél tartunk, akkor a *Létfüfének* egy egészen sajátos távoli rokona – és elég előkelő rokonság ez – Tolnai Ottó *Wilhelm-dalokja*. Azokban a történet erősebb, tudjuk, hogy a figura kicsoda, micsoda, epikusabbak is a versek, de nekem az a gyanúm, hogy Tolnai Ottót is elsősorban a nyelv érdekelte ott, nem pedig a figura szociáléja. Tehát röviden válaszolva a kérdésedre, azért kellett nekem ez a Dumpf, mert akármennyit is beszél típusról vagy tipikusról, azért az irodalom mindig keresi a mást, a rendhagyót, a különösebbet, ami kiragogyog – még ha ez a ragyogás sötét vagy negatív ragyogás is – a sok egyéb közül. Különben meg kinek van ki a négy kereke, és kihez képest?

Azt, hogy úgymond aktív ellenzéki vagy most Magyarországon, a Fülkefor és vidéke című köteted is bizonyítja, amelyben az aktuális politikai, közéleti történéseket népmesei környezetbe helyező tárcanovelláidat gyűjtötted össze. Ez a fajta politikai-közéleti aktivitás mennyire hatott az írói munkásságodra?

Azt gondolom, hogy ez semmiben nem befolyásolta az írói munkámat. Már a magyar mesék előtt is írtam olykor, ha belekényszerültem, publicisztikafélét, meg írtam korábban is tárcákat. Tehát tulajdonképpen nem tettem egyebet, mint, amikor már tényleg a torkomig ért 2011-ben az az egész – és akkor még hol voltunk, azok még idilli állapotok voltak a mostaniakhoz

képezt –, úgy éreztem, hogy valamilyen formában meg kell szólalnom, és így találtam ki az *Élet és Irodalom* számára ezeket a féltényérnyi prózákat, magyabszurdokat. Hogy ne fulladjak meg, ilyen egyszerű. Ettől függetlenül ott is elsősorban a nyelv érdekelt, amit élveztem benne, az a nyelvcsinálás volt. Sokáig, három évig írtam a heti 2800 karaktereket. Annyiban feltétlenül befolyásolta az irodalmi tevékenységemet, hogy direktben politizálóként az ember ismertebb lett, de ez nagyon kétélű ismertség, hiszen volt, aki megutált, volt, aki megszeretett. De az én irodalmiságom egy jótát nem változott ez alatt az idő alatt. Közben nagyon sok más munkám volt, amik mellett, ha nem is melleleg születtek a *Magyar mesék*. Az kétségtelen, hogy egy héten két napomat elvette ez a sorozat, ez volt az egyik fő ok, amiért kijöttem belőle. A másik az, hogy ott lehet szatírákat írni, ahol azért a dolgokban még van valami normalitás: ha a valóság bizonyos elemeit eltúlozom, megszületik a szatíra. De ott, ahol már az, ami történik, maga a magyabszurd, ott én ezzel a valósággal már nem tudok mit kezdeni. Bodor Ádám szokta mondani, hogy az ember addig-addig konfabulál, míg kitalálja a szintiszta valóságot. Én azt gondolom, hogy ezekben a szövegekben kitaláltam egy csomó olyasmit, ami aztán szintiszta valósággá változott. Nem bánom, hogy végigcsináltam, számomra fontos volt és fontos, hogy beszéljek arról a köz-ről, ami körülvesz. Receptként nagyon utálnám előírni bárkinek, hogy miképp viselkedjen íróként, a szabadságunk ellen dolgozna, ha bevezetnénk a „kell” kategóriát. Hála istennek, még nem kell politizálni, de nem lehet úgy viselkedni, mintha az ember nem látná, hogy mi történik körülötte. Ettől nem tudtam és nem akartam magam függetleníteni, de azért a *Létfüfű*nek nem kis része abban az időszakban született. Plusz írtam és átírtam darabokat, írtam prózát, egy csomó mindent. Ez nagyon érdekes dolog, hogy az ember látszatai mennyire nem fedik azt, ahol éppen tart, vagy amin éppen gondolkodik, és nem is feltétlenül azért, mert a könyvei több évvel később jelennek meg, mint ahogy befejezi őket. Van, akinek szépen szabályosan követik egymást a művei – mondjuk egy regényírónál ez nagyon egyszerű: resersírol, megírja a könyvet, kitakarítja az íróasztalt, kifújja magát, resersírol, és így tovább –, de aki egyszerre több dolgot csinál, mint én, ott mindig minden valahogy félbe-szerbe van hagyva. És ezek között a félbe-szerbék, jegyzetek, félkészek, vázlatok, cédulák között szöszöl az ember, és csinál belőle ezt-azt-amazt. Most, amikor befejeztem ezt a verseskönyvet, akkor egy pillanatra elgondolkodtam, hogy mi a bánatot fogok én csinálni ezután, de azt láttam, hogy tele van a gép mindenféle kezdeményekkel, van például irtózatossá tétel, ami kötetben soha nem

jelent meg, ezekkel lehetne, kéne dolgozni például. Tehát lenne rengeteg dolgom még a friss terveken túl is. És mindez az alatt az idő alatt történt meg, gyűlt és alakult. Míg kifelé az látszik, hogy én évekig vastagon „politizáltam” aztán, a meséket abbahagyván, egyszer csak nem politizáltam, a különbség csak az volt, hogy akkor hétről hétre megszólaltam, utóbb meg csak akkor szólaltam meg, ha adott esetben megkérdeztek egy interjúban. Egyébként, amikor azt mondom, hogy a költészet nekem a legfontosabb, akkor azt értem ez alatt, hogy erre vagyok leginkább szocializálva, ezt tudom leginkább, ez az a kályha, ahonnan az ember kíváncsiságból elkezdett például prózát írni vagy elkezdett darabokat írni, átírni, fordítani. Szóval minden a költészetből indult ki, és oda tér vissza. Képtelenségnek tűnt, föl sem merült bennem, hogy én ezt egyszer csak abbahagyom, és azt mondom, hogy mondjuk 2006-tól csak prózáíró vagyok, ilyen nincs.

Mondtad ezt a félbe-szerbe dolgot, és azt is többször elmondtad már, hogy te nem vagy regényíró alkat, így a nagy sikerű Hősöm tere című regényedet nem követték továbbiak. Amikor azt írtad, az erőfeszítés volt neked, a saját alkotói habitusod ellenében dolgoztál? Volt napi penzum?

Én egyébként nagyon szeretem a napi penzumot. Furcsa módon mindig segít az embernek. Ha olyan munkád van, mondjuk egy fordítás, vagy egy előadás szövegét kell megírni, be tudod löni, hogy innen idáig kell eljutnom nagyjából, és ehhez ezt és ezt kell egy nap elvégezni, és ez nagyon hasznos lehet. Persze van olyan író, aki megőrül tőle, de én azt látom, hogy, ha este azt akarod érezni, hogy nem kúrtad el a napodat teljesen, akkor nagyon jó, ha van valami teste, kerete a munkádnak. A *Hősöm tere* úgy íródott, hogy előbb megszülettek a darabjai – ez eredetileg egy tárcasorozat volt –, nagyjából tudtam, hogy innen ide akarok megérkezni, de azért mindig elvitte a történetet a pillanat. Aztán, amikor kész volt a sorozat, akkor, mint a lábas aljáról, úgy kellett az egészet fölkaparni, és közben derült ki, hogy annál nincs szarabb, mint amikor valamit, ami egyszer már megkapta a formáját, teljesen újra kell írnod, mert úgy nem maradhat, de a mondatok már beültek a füledbe. Akkor éreztem azt, amit a prózáírók szoktak érezni, gondolom, hogy le kell ülni, nyomni kell. Számomra azóta is nagyon nagy nosztalgia – bár alighanem soha nem fogom megtapasztalni –, hogy milyen az, amikor hat évig reggeltől estig ugyanabba a világba jársz be dolgozni, amikor, nagyon ócska hasonlattal élve, építész egy katedrális. Nem vagyok ilyen alkat, tudva tudom, mi az, amihez én ujjbegyből inkább értek: inkább a kis forma érdekel, egy pillanat megragadása, az, hogy valami összerántódjon egy képbe. Amikor a *Létbűfő* törmelékanyagával dolgoztam – és másfél-két

évig dolgoztam rajta úgy, hogy ez volt a fő munkám –, tényleg úgy mentek el sokszor a napok, mintha iszapra akarnék menetet vágni. Nem látod az elejét és a végét, a gépben meg pláne nem, úgy érzed, hogy nem áll össze semmivé, aztán egyszer csak mégis történik valami, és végül mégis összeáll. Azt hiszem, hogy én ehhez értek a legjobban, nem hiszem, hogy rendes regényt tudnék írni.

Novellákat sem írsz?

Nem, az utóbbi két évben tényleg ezen a köteten dolgoztam, a sok töredéket dolgoztam össze, és igazából nagyon érdekes gondolni, hogy talán le kéne ülni megint valami prózafélét írni. Néha úgy érzem, hogy soha többé nem fog a kezem ráállni. Viszont az is igaz, hogy amikor meg inkább prózát írtam, akkor néha feltettem magamnak a kérdést: fogok én még egyáltalán verset írni? Most itt lebegek a kettő között, de nem zavartatom magam. Nem tudom még, hogyan lesz tovább, de ötleteim, terveim bőven vannak.

A színház hogyan érkezett meg az életedbe? Felkérésre kezdte el színházi szövegeken dolgozni?

Igen, azelőtt semmi ilyen jellegű ambícióm nem volt, semmi közöm nem volt hozzá. Még Pécsen voltam a *Jelenkor* szerkesztőségében – ez ugye a nyolcvanas évek első fele –, ott a színház nem volt ugyan nagyon jó, de ott volt Dobák Livia dramaturg, és ő rendszeresen piszkált minket, akkor fiatal írókat, hogy mért nem írunk darabot. Aztán '89-ben megírtam Sárbogárdi Jolán álnéven *A test angyala* című kisregényt. Akkoriban nagyon jóban voltam a Magyar Rádió munkatársaival, igazán komoly, okos irodalmi műhelye volt, és ők mondták, hogy írjak hangjátékot *A test angyalából*. Az volt az első dramatikus szövegem. Aztán jött az *Ibusár*, ami szintén hangjáték volt eredetileg, azt elkérte Dobák Livia, és Debrecenben csináltak belőle egy előadást. Akkor még mindig eszembe sem jutott, hogy ebből bármi lesz, de aztán fölkerült a Katona József Színház, hogy írjak nekik darabot, az számomra nagy kőved, fontos dolog volt. Akkor írtam a *Mauzóleumot*, azt már tényleg úgymond nulláról, bár azt is a saját prózaszövegem alapján. Aztán később az átírasodni, az átírnokság abból lett, hogy kérte a Katona, hogy a Werner Schwab *Elnöknők* című darabját, egy elég lefordíthatatlan darabot, fordítsam magyarra. Azon még másodmagammal dolgoztam, Szilágyi Mária kvázi nyelvi lektorként is működött, hogy ne szálljak el nagyon. Később elvállaltam sok ilyen átírást, mondták, hogy van itt ez vagy az a darab, nem egy nagy szám, de jó szerepek vannak benne, úgyhogy írjak egy jó magyar szöveget neki. Erre én azt mondtam, ha teljes szabad-

ságot kapok, vagyis azt csinálhatok, amit akarok, akkor vállalom. Így kezdődött, aztán több mint harminc ilyen átírás született. Az utóbbi időben nem nagyon kérnek ilyesmit, és olyan nagyon kedvem sincs hozzá, az az igazság. Ha az elmúlt két évben lett volna hasonló felkérés, akkor is azt kellett volna mondanom, hogy amíg ezen a versesköteten nem vagyok túl, addig nem válllok semmit. De most már nem is okoz akkora örömet, nem csinálom olyan nagy kedvvel, és kevésbé is van rá szükség. Azt hiszem, hogy a színház most megint olyan szakaszában van, hogy nincs szükség a külső emberek szövegére, mert a szöveget ők is elő tudják állítani, ugyanúgy, ahogy világitani tudnak, és díszletet is tudnak csinálni, körülbelül ugyanolyan a szövegnek a státusa az esetek többségében. Amikor én elkezdtem színházazni, akkor érdekes módon kellett az író a szöveghez.

Ezt egyébként jónak tartod, hogy az írókat kihagyják a színházi szövegek létrehozásából?

Nézd, amennyiben a színház önálló művészet – márpedig az –, aminek a terméke, tehát a mű maga az előadás, akkor én abszolút érthetőnek tartom, hogy ki innen, ki onnan hozza a szöveget. Ha egy rendező azt gondolja magáról, hogy ő ezt saját maga meg tudja írni, akkor tegye. Olykor ez jót tesz, jól sül el, olykor nem feltétlenül. De a rendező ilyenkor a saját bőrét viszi vásárra, tehát ha innen nézem, akkor ebben semmi rosszat nem látok. Ha a tradíció felől nézem, akkor azt mondom, hogy kár, hiszen az írók és a színház szimbiózisával mindkét fél csak nyert. De nem fogom ilyesmire, azt hiszem, inkább arról van szó, hogy engem kérnek ritkábban, én mentem ki a divatból, vagy ez a fajta nyelv lett kevésbé érdekes, amit én tudok. Nagyon sokan csinálják már, sokan tudják is, nem kell, hogy engem kérjenek. És hát a színházban is jönnek a fiatal nemzedékek, akik érthető módon szívesebben dolgoznak más fiatalokkal, és ez teljesen rendben van. Abból a szempontból nem egy boldogság természetesen, hogy én félig-meddig ebből éltem. De hát az ember hol ebből él, illetve nem él, hol abból.

Említetted a Magyar Rádió kilencvenes évekbeli irodalmi műhelyét, ha jól tudom, az ő felkérésükre készítetted Réz Pállal azt az interjúsorozatot, amiből jóval később egy kötet is lett. De Tolnai Ottóval is beszélgettél, ebből lett a Költő disznósírból című nagyszerű önéletrajzi írás.

Inkább megaönesszé vagy tolnaiáda. Nagyon jó munkák voltak, mindkettőt nagyon szerettem. Amikor a Réz-interjúra felkértek, azt gondoltam, és Tolnai esetében szintén, hogy erre a két emberre rászánom az időmet. Azért vállaltam el, hogy kvázi eleven mikrofonállványként beszéltessem őket, hogy aztán ezekből a nyersekből megírják a maguk memoárját. Nagyon jó

volt Rézzel beszélgetni. Szebényi Cecília nagyszerűen összevágta a részeket, le is mentek a rádióban, de aztán, amikor már a kötetéről volt szó, akkor Réz egyszer csak azt mondta, hogy ő ezt nem akarja, olyat ő nem tud, mint a Vas István, rosszabbat meg nem akar, úgyhogy hagyjuk a fenébe. Így telt el egy csomó év, még kétezerben csináltunk egy újabb részt a rádiónak, kilencvennyolcban egy kétrészes tévéfelvétel is készült Fehér György rendezésében, szóval ott voltak ezek az összevágott felvételek. Aztán 2015 kora tavaszán Réz egyszer csak beadta a derekát, főleg Dávid Anna, a Magvető Kiadó igazgatója és Závada Pál ösztökélésére. Fölhívtak, hogy végre zöld a lámpa, így hát nekiálltam, készült még jó néhány rövidebb pót-interjú, aztán csináltam az egész anyagból egy könyvet, ami reményeim szerint olyan, mintha az utolsó szóig Réz Pál írta volna. Tulajdonképpen ő írta, illetőleg ő mondta. Ottóval egyszerűbb volt, mert volt egy pontos menetrendünk, lementem Palicsra, és tulajdonképpen tényleg csak tartani kellett a mikrofont, mondjuk nem ártott, ha nagyjából tudtam, hogy kiről beszél éppen, olykor belekérdeztem. Aztán ő is évekig tökölt rajta, már-már úgy volt, hogy az eredeti változatában elkezdi közölni a *Jelenkor*, de erre azt mondta, hogy nem, akkor mégis megírja. A kész változat legalább a duplája az eredeti beszélgetésnek. Én utóbb mondtam neki, hogy vegyük ki a kérdéseimet, mert teljesen fölöslegesek. Úgy néz ki, hogy kérdezek valamit, ő negyven oldalon, fantasztikus esszében válaszol, és valahol a harmincadik oldalon beszúrja, hogy „mint a kérdésedben mondtad”, aztán folytatódik a szöveg. Szóval kértem, illetve felajánlottam, hogy vegyük ki a kérdéseket, de tiltakozott, hogy nem-nem, neki nagyon fontos, hogy ez interjú legyen, és legyenek kérdések. Azt gondolom, hogy arra való egy ilyen kötet, hogy az interjúalany tényleg mindent elmondhasson, amit el akar mondani.

Akkoriban még születtek ilyen dolgok, Mihancsik Zsófia például Nádas Péterrel csinálta akkor azt a nagyinterjút, ami azóta meg is jelent, és még volt jó néhány ilyen. Bodor Ádámmal Balla Zsófia beszélgetett, amit aztán Ádám átírt, és nagyon jól tette, hogy átírta. Ezt a fajta irodalmi munkát akkor fontosnak tartottam. Most is fontosnak tartom, de már nem vállalnék el egy ilyet, mert most már az időm, ami még van, az fontosabb nekem, legyen az akár harminc év. Ezt most már csinálják a fiatalok vagy a fiatalabbak, de fontos lenne, hogy ez meglegyen. Gondolj bele, hány és hány nagyon okos, nagyon fölkészült bölcsész van a világban, az archívumok viszont, képletesen szólva vagy üresek vagy totál feldolgozatlanok. Ott vannak például a PIM-ben (Petőfi Irodalmi Múzeum) a hagyatékok, de mivel nem tud ez a két dolog összekapcsolódni, például mert nincs pénz, és egy böl-

csésznek is meg kell élni valamiből, ezért nem történik semmi. Ez a mostani Magyar Rádió már alkalmatlan ilyesfajta munkákra, az archívumok, amik még vannak, nem rendelkeznek annyi pénzzel, hogy meg tudjanak fizetni egy szakembert, így telik az idő, és halnak meg úgy művészek, szemtanúk, hogy nem marad utánuk egy kisebb könyv arról, ahogy éltünk vagy ahogy éltek. Persze lehet, hogy ez ötven év múlva senkit nem fog érdekelni, de lehet, hogy nagyon is érdekelni fogja az embereket. Főleg, hogy egyre kevesebben írnak naplót – éppen most olvasom a Heltai Jenő 1944–45-ös naplóját, lehetetlen, iszonyú fontos, hogy ezt leírta. Ezek az interjúkötetek ugyanilyen fontosak lennének.

Mért fontos neked Erdélyben közölni? Egyáltalán fontos ez, vagy csak a lapok fontosak, a felkérések?

Ha megkérnek, szívesen küldök szöveget, ugyanolyan fontos a *Látó* is, mint a *Jelenkor*, az *ÉS* vagy annak idején a *Holmi*. Bennem ez föl sem merül, hogy most akkor Erdélyben publikálni, hanem csak úgy tevődik fel, hogy a *Látó*ban publikálni. A *Jelenkornál* sem gondolok a Dunántúlra. Megjegyzem, meglehetősen keveset közöltem a *Látó*ban, de hát a *Jelenkorban* is, egyszerűen nem volt mit. Ha már nagyon rágták a fületem, akkor összeraktam ezt-azt, például a *Létbüfé* korábbi változataiból. De most hogy ezt kérdezed, ha fontos Erdélyben publikálni, akkor annak a demonstrálásaképpen fontos, hogy fontos magyar irodalmi lapban publikálni, legyen ez bárhol a világon. Ha ez egy ilyen minőségű lap, mint a *Látó*, akkor az ember boldogan publikál.

Balázs Imre József

ÉDESERŰ
ÉS SŰRÜRESPARTI NAGY LAJOS: *LÉTBÜFÉ. ŐSZOLÓGIAI
GYAKORLATOK*. BUDAPEST, MAGVETŐ, 2017.

Privát írásgyakorlat, amelyet az öregség állapota és a betegségtől sújtott, gyarló, saját korlátainak folyamatosan tudatában lévő én szövegalakítása jellemez – ezek azok a kulcsszavak, amelyekkel a legfrissebb Arany János-monográfia¹ körülírja az *Őszikéket*. Nem tévedhetünk nagyot, ha a lírai naplók szubjektivitására épülő *Őszikék* esetlegességét, alkalmiságát, köznapiságát tekintjük a *Létbüfé* egyik előképének. Ennek csak látszólag mond ellent az, hogy az előző Parti Nagy Lajos-verseskönyv, a 2003-as *Grafitnesz* másfajta elrendezésben közölte a már ott is jelentős terjedelmű „őszológiai gyakorlatok”-at, „írta Dumpf Endre” megjelöléssel. E szubjektív, lírai naplók ugyanis sem Aranyánál, sem Parti Nagynál nem a külvilágban ellenőrizhető, konkrét eseményeket dokumentálják, hanem inkább viszonyulásokat, vágyakat, gondolatokat, miközben erősségük marad a konkrétumokra utaló jelleg. Dumpf Endre ráadásul nem alakul igazi karakterré, egy-két vágy és egy-két helyszín csupán, amelyek alapján személyiségvázlata megalkotható. Fontos ugyanakkor leszögezni, hogy Dumpf individuummá alakítása jól érzékelhetően nem is célkitűzés a könyvben: ő sokkal inkább egy nyelv és egy pozíció. Sajátos és mégis (be)helyettesíthető.

Parti Nagy Lajos monográfusa, Németh Zoltán a *Grafitnesz* megjelenésekor a következőképpen látta az akkor még csak töredékesen ismerhető ciklus jellegét: „Az *Őszológiai gyakorlatok* originalitása és költészettörténeti pozíciója véleményem szerint abban rejlik, hogy benne a Parti Nagy-féle »nyelvhús«, nyelvmassza találkozott a hússal, a testtel, a rontott poétika a rontott testtel, a fragmentált, szétszerelt nyelv a fragmentált, szétszerelt testtel. A nyelv ezáltal talált rá önmaga fizikai feltételeire, mintegy párhuzamos struktúrárt hozva létre azzal: az allegória két tartománya egy pilla-

natra egymás fölé csúszott.”²² Ebben az értelmezésben a ciklus Borbély Szilárd, Lövétei Lázár László, Acsai Roland, illetve Németh Zoltán egykét év eltéréssel született műveivel került poétikai együttállásba, a testpoétika és haláltéma pedig irányt adott a nyelvi játékoknak.

2017-ben a továbbírt, továbbcsiszolt, kiteljesített könyv bizonyos értelemben társtalanabbá vált. Hangsúlyai is változtak talán, noha nyelvének és a Dumpf Endre-pozíciónak a jellege lényegileg nem. Ebben a terjedelemben a könyv és a benne megjelenített vágyak klausztrófóbb jellege vált dominánssá, ez ugyanakkor nem zárja ki valamiféle belső, nyelvi-kulturális végtelen jelenlétét, ami az utalásokból bontakozik ki. Ha öt tényezőre akarnám egyszerűsíteni Dumpf Endre világát, akkor a következő listát kapnám: büfé, Traubisoda, kóla, szexualitás, ősz. A kötet szerkezetében ezek visszatérő, önmagukon valamelyest túlmutató motívumokként (de nem szimbólumokként) értelmeződnek. A büfé az a hely, amelyik a kórterem és a folyosók adottként tételezett közegén túl van, és a büfésnéni (itt: Hold Ödönné) jelenléte által vágyak aurája lengi be. Ilyen értelemben a szexualitás motívumához is kapcsolódik, ennek azonban még két másik fontos helyszíne is van: maga a kórterem, ahol a vért vevő és egyéb köznapi elfoglaltságokba merült nővérek is a vágy tárgyai lehetnek; illetve a mosdók, ahol a képzelgéseknek leginkább privát tere nyílik.

A büfé továbbá a Traubisoda és a kóla beszerzésének helye is. Már-már valamiféle függőség, tiltott gyönyörök jelölői is ezek, egymás lokális és globális szinonimái. A dőzsölés Dumpf Endre világában mintha a mértéktelen kólaforgasztás lehetőségében merülne ki.

Az egész kötet világát belengi ugyanakkor az ősz, annak minden markerével, az Arany János- és Petőfi-féle ősztől kezdve vonuló vadludakig és szarvasbőgésig menően. Ebben a szövegalakításban az ősz megőrzi az elmúlásra, halálra utaló jellegét, a hangnemét viszont variálhatóvá teszi.

A *Létbüfé* a Parti Nagy-féle költészet olyan foglalata, amelyik zárójelbe teszi annak tétjét, hogy az egyes, cím nélküli szövegek sikerültségét vagy sikerületlenségét firtassuk. Egyanyagúak, működésmódjuk mindvégig ugyanarra az elvre épül – kulturális utalások köznapiasított, átírt, újrakontextualizált jelenlétére. Ez nem jelenti azt, hogy az egyes utalások, helyzetek összeszővődésekor ne lehetne elidőzni a szövegek mikroszintjeinél. Épp ezt, a pillanatnyi felvillanásokból építkezést, s ilyen értelemben az egészszelvűségről, organikusságról való lemondást tekinthetjük kiindulópontnak. A kötet recepciójában, Radnóti Sándornál³ vagy Mohácsi Balázsnál⁴ már felmerült egyfajta avantgárdhoz való kapcsolás lehetősége – én magam ebben

a villanásszerűségben, pillanatnyiségben, fragmentáltságban látom ezt az érvet megragadhatónak. A kötet ilyen értelemben újra és újra feldobott magas labdák sorozata: szinte bármelyik fragmentum olyan szókapcsolatokat kínál, amelyekből kötet cím vagy recenzió cím származhat – az általam választott megoldás is a kötetből vett idézet, és a relativizáló, ambivalens jelentésköröket summázza.

A kötet önreflexív alakzatai annak pontos tudásáról tanúskodnak, hogy mi zajlik a szövegekben: „mi nyeldesődik nyeldesem” (142. – a nyelv szubjektumtól való eltávolodása); „plasztikai műtét / mér nincsen a névre?” (89. – a kötet néven nevezett szereplőinek a megváltoztatott/megváltoztatható neve); „járóbeteg / az ontológián” (149. – a kötet beszélőjének sajátos létmódjára történő reflexió); „gegjeim morzsák / körbe e pékség / kenyérerődőség”, „kis bögre ősz / (...) meglazult szórend / törpe ábránd” (167., 185. – a fragmentáltság tételezése); „vajh mondandóm / talán más / mint mit a rím álám ás?” (189. – a nyelv önjáróvá válása) Ezek a jellegzetességek csomagban érkeznek, együtt kell velük valamit kezdeni. Mindez maga a Parti Nagy-költészet, a legjobb formájában. A kérdés, amelyet értelmezői felvetnek neki, nem a szövegműködés sikerességére, hanem a kortárs költészet kontextusában felvethető aktualitásra vonatkozik. És noha a fiatal magyar költők ma sokan más poétikák felé keresgélnek, e költészet reflexivitása, ön-elemző gesztusai olyan stabil pontot jelentenek, amelyek korszakfüggetlen jelölökként kísérhetik ezeket a szövegeket korszerűségeken és örök korszerűtlenségeken keresztül.

A kötet klausztrófóvilága pedig legáltalánosabban a szabadság lehetőségére kérdez rá: milyen mozgástér, milyen lehetőség nyílik számunkra a saját világunkból való kilátásra, kitekintésre? Ebben az összefüggésben Dumpf Endre kicsit olyan, mint azok a művészek, akiket a szürrealisták így neveztek: „szándékuk ellenére szürrealisták”. Dumpf Endre nyelve úgy mutatja meg a szabadságot, hogy közben kalitka is; de mi, olvasói abba az illúzióba ringathatjuk magunkat, hogy egyszerre vagyunk Dumpf Endrék és látjuk őt valahonnan az ő világán kívülről.

JEGYZETEK

¹ Szilágyi Márton: *„Mi vagyok én?” Arany János költészete*. Budapest, Kalligram, 2017.

² Németh Zoltán: *Parti Nagy Lajos*. Pozsony, Kalligram, 2006, 264.

³ Radnóti Sándor: „Pacsirta-álcás irály”. *Élet és Irodalom*, 2017. december 15., 21.

⁴ Mohácsi Balázs: Csalogányt boncolni. *Műút*, 2017/64. <http://www.muut.hu/?p=26859>

SÉTATÉR

Mihály István

KARNEVÁLI HUMOR ÉS VILÁGSZEMLÉLET HAMVAS BÉLA ÉS REJTŐ JENŐ REGÉNYEIBEN

Háromszor futottam neki a *Karneválnak*, és háromszor hőköltem vissza. A próbálkozások között napok–hetek teltek el. Aki először Hamvas esszéit olvassa, azok büvkörébe kerülve óhatatlanul kialakul egy elváráshorizontja. A *Patmosz II.*, a *Scientia Sacra* vagy az *Öt géniusz* után a *Karnevál* olyan, mint egy arculcsapás. Nem is: inkább olyan, mintha az utolsó ítélet (rendetlen feltámadás) napján megjelenne az Úr méltóságteljesen, komoly ábrázattal, arkangyalok seregétől övezve, s aztán – barackot nyomna az ember fejére: Eredj játszani!

Aztán – három plusz egy a magyar igazság (elinflálódott) – negyedik nekifutásra szinte percek alatt ráéreztem az ízére-zamatára, hangulatára először, világképére, szervezőelvére, *mindenére* pár órával később. Biztosra veszem, hogy sokan ugyanígy jártak vele. S ettől kezdve nincs menekvés: az ezeroldalas mű karneváli végtelenje magába szippant, a részévé válsz, a részeddé válik: valamilyen mértékben méltóvá lettél a beavatásra.

E nagyregénynek – valószerűtlenül *nagy* regénynek – mind az „egyszerű olvasók”, mind pedig a magyar irodalmi, irodalomtudományi elit általi recepciója hasonló „erőtérben”, hasonló szélsőségek közt mozog; vergődik; mondhatnám, az elutasítás és elfogadás néha kritikus, néha kritikátlan indulatai több mint három évtized múltán sem csillapodtak kellőképpen.

Persze, ha angol (német, francia, spanyol... vagy akár svéd) szerző művéről lenne szó, már rég lefordították volna legalább huszonöt nyelvre (magyarra is), s ott lenne a rangsorban, ahol a helye: Joyce, Proust, Virginia

Woolf és Faulkner regényei mellett. S akkor magyar nyelvterületen is egyégesen elfogadó-értékelő kritikát kapott volna, hiszen a kialakult (pláne világirodalmi, nagyhatalmi) kánon már csak ilyen: felülírja, sőt gyakran megszületni sem engedi az egyéni értékítéletet. De hát Hamvas magyar volt, s a magyar irodalomban is meglehetősen magányos óriásfenyő, s egy olyan kaliberű nagyregényt, mint amilyen a *Karnevál*, nehezen tud befogadni, tolerálni, „elhinni” a szakma. És itt nyilván nemcsak a kommunista éráról van szó, amikor Hamvast ideológiai okokból, Lukács György elvtárs közbenjárására raktárossá „léptették elő”, s 1968-ban bekövetkezett haláláig B-listán volt, és művei a hetvenes évek szabadabb légkörében sem jelenhettek meg. A *Karnevál* először 1985-ben látott nyomdafestéket.

Szóval az én szerencsém az volt, hogy negyedszer is nekifutottam.

Színes-szüntelen zűrzavar, karneváli forgatag, kaotikus zsidvásár. Ám ha megszűnik a viszonyítási kényszer, ha az ember elfelejti a (magyar irodalomban páratlanul magas színvonalú, az evidencia, az axiómák erejével ható) veretes Hamvas-esszéket, akkor tud sodródni a műben, a művel. Az első spontán értékítélet: ez a legmélyebb humor magasiskolája. *Milyen* mint? Csak egy körömfeketényi Jókai és Mikszáth, egy icipici Karinthy és Heltai Jenő, pár kalaplengetésnyi Hasek és Ionesco; szóval „jópajtásnyira” ők és sokan mások, na de ki az a szellemi és „vérrokon”, akinek az említett szerzőknél sokkal erőteljesebb jelenlétét mindinkább érzem?

Aztán az első száz oldal után beugrik, az evidencia erejével: te jó Isten, Rejtő Jenő! Micsoda rokonok! A *Karnevál* és a *Piszkos Fred, a kapitány*, például. És leginkább. De persze a *Menni és meghalni*, *A láthatatlan légió*, *Az ellopott cirkáló* és a *Csontbrigád*. És az *Elátkozott part*. De még mennyire! És kerettörténetnek *Az utolsó szó jogán*. „Humorisztikai” alapállás és világkép szempontjából, és sok más szempontból. Az ezeroldalas *Karnevál*-ban legalább hét-nyolc Rejtő (kis)regény bújik meg szemérmesen (vagy szemérmetlenül), Hamvas nagyregénye sok karneváli szálon rezonál Rejtő műveivel, azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy Hamvasnál az egyes részek közötti, már-már posztmodernül relativizáló, értelmező, felülíró, jelentéseket idéző- és zárójelbe tevő „függönybeszélgetések” (is) olyan többlettartalmat és értéket teremtenek, amely Rejtőnél hiányzik.

A megjelenített világ mindkettőjükénél karneváli káosz, zűrzavar. A *Karnevál*-ban és Rejtő regényeiben (maradjunk most a *Piszkos Fred*-nél mint emblematis P. Howard-műnél) ez a bábeli zűrzavar a lét ontológiai állapotaként tételeződik. Az alkotói hozzáállásban közös alapvonás mindenféle merev társadalmi, politikai *rend* és *rendszer*, hierarchia elutasítása,

lefokozása, „kiforgatása”, legtöbbször szatirikus, parodisztikus formában; a magasztosság, a pátosz nevetségessé tétele.

Olvasóim közt szinte biztosan akad, aki ezen a ponton szentségtöréssel vádol: hogy lehet Hamvaszt és Rejtőt egy napon és lapon emlegetni? Válaszom: nemcsak lehet, kell. Muszáj. Hamvas számomra vitán felül a magyar irodalom író-óriása, esszé kategóriában verhetetlen. Az ideológiailag hosszú ideig, esztétikailag pedig még tovább mélységesen alábecsült Rejtő életműve pedig sokkal több és magasabb rangú a színvonalas lektúrnél (amint azt jeles esztéták többször megállapították, főleg 1990 után, Erdélyben például a transzközép irányzat illusztris tagjai). Nade: Hamvas és Rejtő?

Olvassuk el figyelmesen a következő két regényrészletet, az első a *Piszkos Fred*ből, a második a *Karnevá*ból való:

I.

„– Uram! Maga leütötte tizenkét hajósomat.

– Az egyikre ráesett a likőrösállvány, arról nem tehetek.

– Az volt az első fűtő!

– Mit tudja ezt egy likőrösállvány?

– És ott fekszik a hajópincér. Hol lehet most pincért találni? A Honolulu Star reggel indul, és se fűtő, se pincér, mert maga leütötte őket!

– Abban igazam volt. Hozzám vágta egy korsót, és az ilyen magatartás sért.

– Egyik sem vágta magához a korsót. Ezek ártatlanok.

– Hát ki tette?

– Én.

– Szerencséje, hogy haláltusáját vívja, különben most fejbe ütném... Jó napot.

– Várjon! (...) Nézze meg, hogy nem kell-e kés a sebbe. Az ilyen szúrást nem szabad elhanyagolni. Lehet, hogy befelé vérzik.

– Onnan nem szúrhatták meg. Csak várjon az orvosra, az majd segít magán, ha lehet. Ha nem, akkor nyugodjék békével... Sajnálom, hogy ilyen gyenge legénységet toborzott...

– Halló! Fiatalember! Elkísérem. Volna egy ötletem, amivel pénzt kereshet.

– Rendben van.

– Várjon! Hej, csapos! Ha jön a kocsmáros, mondd, hogy elmentem jární egyet ide a közelbe. Ne féljen semmit, ha baj van, kést teszek a sebbe! Vigyázok... No, jöjjön!”

II.

„A sziklák mögé rejtőztünk. Jó marokba illő követ kerestem, és azt szorongattam. Tíz perc múlva jött a két csendőr. Eléje ugrottam, jobb kézzel torkon fogtam, és a kővel halántékon vágtam, aztán rátérdeltem, és nyakát szorítottam.

– Már jó lesz – mondta Melius. – A két csendőrt a sziklák mögé cipeltük.

– Ön ezzel az emberrel elég szigorúan bánt.

– Hogyhogy?

– Azt hiszem, kimúlt.

– Csak nem? – Melius saját csendőre fölé hajolt és nézte. – Hm – szólt egy idő múlva. – Ennek is vége. Tudja, én papi családban nevelkedtem.

– Ezt is ott tanulta?

– Nem. Csak. Mindig meg vagyok illetődve, mikor valaki idő előtt költözik el.

Félóra múlva csendőr-egyenruhában a város felé ballagtunk.

– Ha bármi történik, én rákiáltok önre: Hehele-hijja! Villámló szemekkel és mintha a belét akarnám kitépni. Érti? Hehele-hijja!

Ön erre nem ijed meg, hanem feszes vigyázzba áll, tiszteleg, és amilyen dühösen csak tudja, rám rivall: Burramoró!

– Ez az egész?

– Majd meglátja. Biztos hatás. Még senkit sem ismertem, aki ellen tudott volna állni.”

A „rokoni vonások” mellbevágók. S tucatjával sorjázhathatnánk, állíthatnánk párhuzamba a hasonló (a fentieknél esetenként jóval reprezentatívabb, hosszabb) idézeteket. Az elemző megközelítés-értelmezés alacsonyabb fokán legelőször is azt állapíthatjuk meg, hogy mindkét szerző hasonlóan mulatságos, abszurd figurákkal népesíti be világát. De ennél tovább kell mennünk. Ez a karneváli mulatságosság, illetve abszurd nem öncélú, mint a populáris regiszteren túl nem lépő olcsó bohózatokban. És nem is propagandisztikusan tendenciózus, vagyis nem a társadalom perifériájára szorult, szorított alakokról van szó (ahogy a marxista irodalomkritika kimondta Rejtő kapcsán, mikor ’56 után újra megjelenhettek művei), hanem olyan pikareszk (anti)hősökről, akik önként vállalják, mint „autentikus” szerepet a társadalmon kívüliséget, a marginalizáltságot mint szabadságuk, sőt iden-

titásuk *sine qua non*ját. Persze paradox szabadság ez, amelynek talán legközelebbi rokona valamiféle elveszettség.

Fontos, mondhatni az egyik leglényegesebb ponthoz érkeztünk: sem Hamvasnál, sem Rejtőnél nem a „klasszikusan modern” értelemben vett (multiplex, disszociatív) identitásról van szó, hanem *maszkokról*. Mindkét szerzőnél a szubjektum rögzítetlenségével és az identitás (no meg a descartes-i „cogito”) ironikus (és önironikus) dekonstruálásával találkozunk. A *Karnevál* hőse, Bormester Mihály két részre szakad, két külön karekterré, akik egyszerre indulnak el mint katonák az első világháború északi és déli frontjára. De nemcsak ő „duplex” vagy „multiplex” személyiség, szinte minden szereplő új és új maszkokat ölt, „már senki sem a régi”. (Tudjuk: „A lélek a tízezer bőrű tűz gyermeke... Tízezer bőrnek kell lehámlania, hogy önmagához elérjen” – írja Hamvas az *Egy csepp a kárhozatból* című esszéjében.)

A Rejtő-regény (félíg-meddig narrátor-)hősét, Fülíg Jimmyt már a mű legelején kettős szerepben, álarcban, maszkban látjuk, hiszen egyszerre szegődik el fűtőnek és pincérnek a hajóra, egyidejűleg veszi fel a két, általa pép-pé vert és kórházba juttatott reális, létező személy identitását (és fizetését). Később pedig a herceg, az uralkodó (Saint Antonio) szerepét vállalja magára. De miféle „vállalás” ez? Akárcsak Hamvas hősei, Fülíg Jimmy is gúnyt űz maszkjaiból-szerepeiből, egyiket sem veszi komolyan, egyikkel sem azonosul. Részletesebb elemzéssel, amire itt nincs lehetőségem, nagyszerűen ki lehetne mutatni, fel lehetne térképezni ennek a szerep- és identitás-mátrixnak az ideológiai és metafizikai mélyszerkezetét. Nincs semmi bebetonozva, az átjárhatatlan is átjárható, oda-vissza és keresztül-kasul. Fülíg Jimmy, a csavargó kaszton kívüliből először a kétkezi munkás (*sudra* a keleti, indiai kasztrendszerben) rangjára emelkedik (s itt rögtön meg is kettőződik), aztán egy hirtelen ugrással – ez már egyfajta beavatási szertartásnak felel meg – arisztokrata (*bráhmín*) lesz. Pontosabban lényegében *nem lesz*, mert akárcsak Hamvas figurái, ő is valamiféle univerzális karnevál „szabados” törvényeinek erőterében „értelmezi” és éli meg ezeket a szerepeket, identitásokat.

És itt kell szólnunk legalább röviden M. M. Bahtyin orosz esztéta karnevál-elméletéről, melynek értelmében a karneváli groteszk egy átfogó élet- és világszemlélet, amely évezredes hagyományokkal rendelkezik, és amit pár száz éve az elit kultúra háttérbe szorított. A középkori, feudális társadalomban a hivatalos, komoly kultúrát mintegy ellensúlyozta a mulattató szertartások, a bohócok, bolondok, törpék és óriások karneváli kultúrája.

Ebben az értelmezésben a legkülönfélébb mulattató formák *egységes világképet, stílust* képviselnek, melynek összefoglaló neve: *karneváli kultúra*. Mindennek megvolt a maga fonákja, paródiája, amely megóvta az embereket a dogmatizmusba, a merevségbe süllyedéstől. A karneváli időszakban minden a feje tetejére áll, a társadalom tagjai nem szakadnak szét játsszókra és közönségre, nézőkre, a karnevált mindenki éli is, nem csak nézi.

Hamvással szólva: „a pácban mindenki benne van”.

Megkockáztatom a kijelentést, miszerint Hamvas és Rejtő figurái folyamatos karneválban élnek, mintegy az újjászületést, a „végső” beavatást várva (hiszen a középkori karneválnak ez, illetve ennek szimbolikus megélése volt a célja).

Fülig Jimmy és a Rejtő-hősök sokasága, Bormester Mihály és a Hamvas-figurák tucatjai valamennyien karneváli szatirikus-parodisztikus „torzfigurák”, akik nem hajlandók elfogadni sem a merev társadalmi hierarchiát, s ennek járulékos elemét, a túlzott komolyságot és pátoszt, sem az időnként megbomló rend groteszk félelmetességét, hanem csupán az ironikus szerepjátékot, s ennek kapcsán a karneváli groteszket, amelynek erőterében mind a magasztos és fenséges, mind pedig az ijesztő, a borzalmas és a félelmetes mulatságossá vagy kisszerűvé, nevetségessé válik. Nincs szent, csak álszent, nincs pátosz, csak ironia.

Hadd illusztráljam a könnyebb érthetőség kedvéért mondandóm lényegét ismét két regényrészlettel.

Piszkos Fred, a kapitány:

„néhány slukk után eldoptam a cigarettát és ahogy jól nevelt hejen illik rátapostam, mert a trónus szőnyege nem jól bírná a parást”.

Karnevál:

„... az árnyékos fák alatt, középen ül ő, emelvényen, tökéletesen csupaszon.

Mikor jobban odanézek, látom, hogy hordozható árnyékszék, azon ül, mondom, teljesen ruha nélkül, mereven és túlzott komolysággal, mellette négy néger pálmalevéllel legyezi, és a legyeket hajtja róla, előtte félvér komornyikja a Timest olvassa fel... Az árnyékszék hátsó felén két néger. Ezek a megfigyelők, akiknek kötelessége, hogy az árnyékszékben történt eseményeket azonnal hírül adják. Köröskörül néger nők, mintegy harmincan, közben táncolnak és énekelnek, az egyik fa alatt zenekar, síp, lant, fuvola, dob. (...) Távolabb feszes vigyázzállásban a hadsereg, százhusz főnyi katonaság, aztán zárt rendben a közönségesebb nép, munkások és szolgák. (...)

(...) ott ül klozett-trónusán, a néger nők körben táncolnak, a zenekar szól, és a komornyik a Timest olvassa fel. A vezércikket? Főként azt, de a háborús híreket is. (...) A megfigyelők szüntelenül nézik, hogy bent mi történik. Ha Mr. Ecqutre ereszt, azt azonnal a nyilvánosság tudomására hozzák.

A kürtös riadót fúj, a hírnök pedig nagy fenszóval ezt hirdeti: His Royal Highness' enunciation, Őfelsége, a király kinyilatkoztatása. (...)

A nép a himnuszt énekl, ágakat lobogtatnak.”

Talán egyetért velem az Olvasó abban, hogy a *groteszk* az az esztétikai minőség, amely a fenti regényrészleteket elsősorban jellemzi, méghozzá a groteszknak a karneváli fajtája, amely hadat üzen a félelemnek és a szorongásnak; a kiélezett, megdöbbenően mulatságos helyzetkomikum pedig a burleszk műfaját idézi. Ez a modalitás gyakorlatilag mindkét regényben domináns, s nagyon gyakran az abszurdig fokozódik. A különbség csak abban áll, hogy Hamvasnál néha tragikomikusba csap át a felhőtlennek tűnő könnyedség. Ez Rejtőnél jóval ritkább transzmutáció.

Mindketten tudják azt, amit Hamvas így fogalmaz meg a humorral kapcsolatban: „az egyetlen sav, ami a realitást oldja; a személy és a szabadság ismertetőjele”... „az utolsó maszk, a tragédiánál mélyebb, az infinitezimális szubjektum magatartása a rongáltsággal szemben.” (Karnevál III. 223. Medio Kiadó, 1999.)

Rejtő ugyanúgy gúnyolódik – a paródia és a satíra „szintjén”, eszköztárával – a szerepekkel, maszkokkal, mint Hamvas. Mindkettőjüknél bárki(ből) lehet bárki, mindketten parodizálják a történelmet, a politikát, a tudományt, az ideológiákat, sőt a művészetet és a filozófiát, metafizikát, végső soron a modernitás paradigmáját. Hamvas még egyik saját fő művéből, a *Scientia Sacra*ból is „gúnyt űz”, mintegy annak karneváli ellenpontját teremti meg a nagyregényben.

Fontos még megjegyezni, hogy a mellékszereplők, (és) a társadalmon *belüli* figurák is többnyire úgy viselkednek, mintha társadalmon kívüliek volnának, sőt maga a végletekig vitt ráció vagy a polgári és kispolgári létmód, konformizmus is abszurdá válik.

Stílusparódia szempontjából is van rokonítási lehetőségünk, a *Piszkos Fred*ből kiragadott fenti naplórészlettel például elég jól rezonálnak a *Karnevál* következő sorai (egy „névtelen feljelentésről” van szó):

„gyanussak mert ő mindig rossz volt abban a házban mekkanulta a rosszat és férjét is kinoza mert ő volt a handlé megölte én tudom csak menyeknek oda hozá és vigyék a börtönbe ötöt még rám is pletykázik fojton és mon-

gya hogy rosszul bánok a lakókkal és ő volt a handle megölte Bölérné a Moli az a szeméj”.

Az egyes szám első személyben „elkövetett” stilisztikai inkoherencia, a helyesírási hibák tovább fokozzák a „humorisztikai” ábrázolás, alapállás hatásosságát.

A nyelvi humor kapcsán külön elemezhetnénk az elferdített és kitalált szavak szerepét, rokonságát, ilyenek mindkét regényben akadnak bőven, íme egy-egy gyöngyszem:

„Én városi lakos vagyok, ha nem is bejelentett, ami csak egy üres formalinság.” (Rejtő)

„A difficilismus csak konzisztens reperkusszióknál hatásos.” (Hamvas)

S ha már a szójátéknál tartunk, befejezésül játsszunk a szavakkal, nevekkel, a két szerző rokonsági fokozatát megvilágítandó: Hamvas *a rejtőzködő bohóc*, Rejtő pedig a „hamvas” filozófus, metafizikus, világértelmező. Nem hinném, hogy Rejtő olvasta Hamvast, s kétlem, hogy Hamvas túl sok Rejtőt olvasott volna. Mégis, szövegeik ismeretlen ismerősök, bennük – a humor maszkja mögött – felfedezetlen karneváli sorsközösségü(n)k melankolikus derűje sejlik fel.

Benedek Szabolcs

A CÁPA MÉG EGY BŐRE

(FIUME-NAPLÓ)

2015. november 14-én dél körül érkeztem Fiumébe, amelyet akkor még mind magamban, mind megnyilvánulásaimban és Facebook-bejegyzéseimben többnyire Rijekaként emlegettem. Hogy mikor kezdtem el inkább Fiumének nevezni, arra pontosan nem emlékszem. Talán akkor, amikor elkezdtem írni *A fiumei cápa* című regényt. Mindenesetre egy másik alkalommal, egy másik esszében arról is lehetne merengeni, hogy miként is nevez-

zük mi, magyarok általában ezt a várost. A bevett gyakorlat szerint a történelmi Magyarország helyneveihez a régi elnevezéseket használjuk. Fiume viszont jobbra Rijekaként szerepel az utazási irodák kínálatában. Ennek két oka lehet. Az egyik, hogy soha nem volt igazi magyar neve, elnevezését a történelem során az olaszoktól vettük át. A másik, hogy történelmi léptékekkel mérve csupán igen rövid ideig, megszakításokkal bő egy évszázadig tartozott Magyarországhoz, ráadásul magyar lakosainak aránya akkor is alacsony volt, ezért a város nem is ragadt meg annyira a magyar köztudatban és történelmi emlékezetben.

Ahogy az *A fiumei cápa* megjelenése óta nem egy interjúban és könyvbemutatón elmondtam, mielőtt odamentem volna, nem tudtam többet a városról, mint amennyit a magyarok többsége tud. Rémlik, hogy első horvátországi utam, egy családi nyaralás során keresztülmentünk rajta, útban Rovinj felé, mivel akkor még nem volt autópálya. A következő alkalommal vagy másfél évtizeddel később, már a hegyoldalban futó sztrádáról mutattam a családomnak, hogy az ott lent Rijeka, amelyet hajdan Fiumének hívtak, és a Magyar Királyság tengeri kikötője volt. Persze azt követően, hogy 2015 tavaszán megkaptam a város művészeti ösztöndíját, igyekeztem minél több mindent elolvasni róla. A legfontosabb olvasmányaimnak Fried Ilona kulturális útikönyvei bizonyultak, valamint a *Matrózok, hajók, kapitányok* című ifjúsági regény, amelyet Dékány András írt, aki a Nautica nevű M. Kir. Tengerészeti Akadémia utolsó évfolyamán kezdte meg 1918 őszén a tanulmányait. Igazából tehát nem voltam teljesen fölkészületlen, ám hogy mi vár rám, azt nem tudhattam előre.

Az ösztöndíjas projekt menedzsereivel azt beszéltem meg, hogy szállásom kulcsát szombat lévén a Samovar nevű bárban veszem fel. Nem keltem túlságosan korán, nyugodt tempóban autóztam, és akkor se estem kétségbe, amikor hosszú időn keresztül keringtem a belvárosi sikátorokban, egyik kezemben a térképpel, a másikban a kofferemmel, hogy megtaláljam a nevezett szórakozóhelyet. Csupán később tudatosult bennem, hogy igazából szerencsém volt, mert a bár némiképp meglepő módon szombat déli egykor bezárt, és hétfő reggel nyitott ki újra, azaz még pont jókor érkeztem ahhoz, hogy a kulcsot elvehessem. Persze, nagy gond akkor se lett volna, ha tudtomon kívül elkések: megvolt a menedzserek telefonszáma, akik nyilván intézkedtek volna. Csak épp nem lett volna szerencsés ott-tartózkodásomat ilyen pechkel kezdeni.

Az ösztöndíjasok rezidenciája egy belvárosi lakás, pár lépésre a Korzótól, a tengertől, és tulajdonképpen mindentől, ami a történelmi Fiuméhez

kötődik. Az ösztöndíjas program és a hely egyaránt Janko Kamov nevét viseli. (Igazából van egy másik lakás is, az már szinte a tenger mellett, a piac mögött, ahol a második utam során szálltam meg, amikor a regény helyszíneinek vizsgálata miatt mentem vissza a városba négy hónappal később. Erre még visszatérek.) Kamov Sušakon született, abban a városban, amelyet egy keskeny folyó választott el egykor Fiumétól. A keskeny folyó akkoriban a magyar–horvát államhatárt jelentette. Sušak mostanra a hegytetőn lévő Tersattóval (horvátul Trsat) egybenőtt Fiumével, ezért a mai Rijeka nem is feleltethető meg teljes egészében a hajdani Fiumének. Kamov szobra a manapság Rječinaként, régebben Fiumaraként emlegetett folyónak a hajdani határ horvát oldalán áll. Író volt, és még nem egészen 18 éves, amikor részt vett egy, Khuen-Héderváry Károly kormányzó ellen szervezett horvát demonstráción, amiért a magyar hatóságok bebörtönözték. Kevés műve maradt fenn, aminek az csupán egyik oka, hogy nagyon fiatalon meghalt.

A lakás egy mintegy száz évvel ezelőtt emelt épület harmadik emeletén volt. Bővebb leírása megtalálható *A fiumei cápa* című regényben, hiszen a Noskó család rezidenciáját eme lakásról mintáztam. Ablakaiból pazar kilátás nyílt a háztetőkön keresztül Fiume egyik jelképére, a barokk városi toronyra, valamint a magyar kormányzók hajdani palotájára. Hálószobám ablaka viszont az egyik belvárosi sikátorra nézett – arra a sikátorra, amely történetesen a fentebb említett Samovar bárhoz vezetett, ahonnét eljövet, miután a kulcsot átvettem, még hosszú időn át keringtem az olaszosan szűk utcákon, mire a megadott házszámot megtaláltam, holott amennyiben az ellenkező irányba indultam volna, szinte azonnal odaérek. A lakás konyhájához tartozott egy erkély is, amely a házak alkotta épülettömb közötti belső udvarra nyílt. Ott-tartózkodásom talán harmadik vagy negyedik hajnalán iszonyú robajra ébredtem föl, először azt hittem, hogy betörő jár a lakásban, majd miután kisettenkedtem, láttam, hogy a hirtelen föltámadt orkánszerű szél belökte az erkélyajtót. November vége volt, ilyenkor menetrend szerint beköszönt a bőra.

Az első napokban arra vártam, hogy a lakótársam megérkezzen. Vagy talán nem is vártam, inkább úgy készültem, hogy jön. Korábban arról értesítettek, hogy az ösztöndíjas időben ketten fogunk tartózkodni a lakásban: rajtam kívül egy szerb kurátornő (hogy a főnév mit takar, ma se értem pontosan), aki egyenesen Franciaországból, egy másik ösztöndíjból érkezik. Ez utóbbin nem lepődtem meg, mivel noha nekem ez volt az első ilyen utam, tisztában voltam vele, hogy vannak, akik életvitelszerűen űzik az ösztöndíjas létet, egyikből ki, másiból be, folyton határidőket figyelnek, és pályáza-

tokat írnak, s a világ számos pontján megfordultak már valamely, a Kamov-ról elnevezetthez hasonló rezidencián. Aztán amikor személyesen is találkoztam az ösztöndíjas projekt menedzsereivel, megtudtam, hogy az érkezésem előestéjén történt párizsi merényletek nyomán bevezetett szükségállapot miatt a kurátornő egyelőre nem hagyhatta el Franciaországot, és nem tudni, mikor jön. Hogy végül megérkezett-e egyáltalán, arról nincs tudomásom, én mindenesetre nem találkoztam vele.

Az ösztöndíj heteiben tehát teljesen egyedül voltam abban a hatalmas, négyoszobás, mindössze a legszükségesebb dolgokkal berendezett, puritán lakásban. Nem bántam különösebben, az alkotói létnek közmondásosan fontos kelléke az egyedüllét, ugyanakkor az, hogy az ember napokon keresztül jószérivel nem beszél senkivel, legföljebb akkor, amikor bevásárol a boltban, fölillant valamit a magány spirituális mélységein túl az azzal járó tehetetlenségből is. Ösztöndíjak alkalmával már pusztán a körülmények nyomán rá vagyunk kényszerítve arra, hogy ülünk a fenekünkön, a számítógép előtt, és írunk. Ami nem baj, elvégre emiatt jöttünk. Fiumei délelőttjeim nekem is ezzel teltek. Akkor még szó se volt regényről. Helyesebben volt egy regénytervem, ám a pályázatot az ösztöndíjra nem erre adtam be, hanem arra, hogy megismerjem a várost, ami nyomán talán majd írok valamit. Ez végül is megvalósult, elégedettek lehetnek velem a Kamov Rezidencia kurátorai. Az akkor éppen a tarsolyomban lévő, Fiumétől teljesen független regényterven ugyan maszatoltam valamit, miközben a dolgozószoba ablakán keresztül hallgattam a városi torony körül keringő sirályok sívítózását, ám a tervet végül elvettem, és ott-tartózkodásom alatt inkább novellákat és más rövidebb írásokat írtam.

Elsőként tárcát egy matrózáról, akinek történetét a tengerészeti múzeumban ismertem meg. A múzeum a hajdani magyar kormányzók Hauszmann Alajos tervezte impozáns épületében található. Az első két-három napon turistaként, térképpel a kezemben jártam a várost, és fölkerestem annak az útikönyvben és az interneten felsorolt nevezetességeit: a Korzót, az Adria-palotát, a Nauticát, József főherceg hajdani villáját, a Dómot, a Szent Vid-katedrálist, a Szíriusz páholy székházát, a volt Európa szállót, az Európa kávéház helyét, a tersattói várat, a kikötőt és így tovább. Autóba ültem és kiruccantam a környékre, például a ma Opatijának nevezett Abbáziára vagy a Bakarként ismert Szádrévre. Hétfégenként pedig kirándulásokat tettem az Isztriai-félszigeten, illetve Krk szigetén. A térképet később félretettem, elvégre Fiume jószérivel minden nevezetessége ott van egy helyen, a belvárosban, amelynek sikátoraiban a vártnál hamarabb kiismertem magam. At-

tól kezdve távolabbi helyekre is elmerészkedtem. Például a jellegzetesen Monarchia korabeli vasútállomáshoz, amelynek épülete előtt egy, még Diósgyőrben készült gőzmozdony áll. Aztán az ipari negyedbe. Vagy Kantridára, ahol a HNK Rijeka futballcsapatának régi stadionja feszít a tengerparton (már nem használják, a klub a város másik pontján kapott egy újat), és ahova nyaranta a fiumeiek strandolni járnak. Na meg ahol a regényemben először sújt le a cápa.

A legfontosabb azonban az volt, hogy megismertem és amennyire szűkre szabott idő- és egyéb jellegű kereteim között képes lehettem rá, belaktam a várost. A saját káromon tapasztaltam meg például, hogy abban az utcában, amelyben a belvároshoz való közelsége ellenére ingyenes a parkolás, hová kell állni az autóval úgy, hogy reggelente ne ágyazzák körbe elmozdíthatatlanul a szomszédos üzem dolgozóinak járművei. Kiismertem, hogy melyik bódében árulják a legfinomabb almás bureket, és melyik zezzugos síkátorokon keresztül tudok eljutni úti céljaimhoz anélkül, hogy folyton kikanyarodnék a mellékutcákból a Korzóra. Mivel nem akartam főzéssel tölteni az időt, és ráuntam a forró olajban kisüthető mirelit ételekre, ebédelni az egyik belvárosi irodaháznak az épület legtetetjén lévő menzájára jártam, ahonnan pompás kilátás nyílt mind a tengerre, mind a Karszt hegyeire. Egyik kedvenc időtöltésemmé vált, hogy a kikötőben lévő antikváriumban a jugoszláv időkből származó képregényeket és hanglemezeket böngészgettem. De szerettem piacra is járni, és beleborzongani a frissen kifogott kagylók, polipok és más tengeri herkentyűk látványába és az én alföldi szaglásom számára orrfacsaró szagába. Szerettem a mólón őgyelegni, figyelni a halászokat, meg azt, ahogy a rakodómunkások és a daruk napokon át pakolják egy-egy tengerjáró uszály gyomrába az árut, mígnem a hajó végül egyik pillanatról a másikra eltűnik a dokk mellől. És persze lett kedvenc helyem is, kevéssel a móló mögött, ahol az úgynevezett magyar korszakból itt maradt és Skull Mátyás öntödéjének nevével fölcímkézett kikötői vasbakok közül az 1-es számún üldögélve néztem, ahogyan a vöröslő napkorong lebukik az Isztriai-félsziget akkor már hófedte hegyei mögött, sugarai azonban előtte még egyszer megfürdenek a Kvarner-öböl mély és hűvös vizében.

November volt, a nap korán nyugodott, a városra hamar leszállt az este. Dél előtt írtam, ebéd után a városban csatangoltam, vagy buszra szálltam – ekkor már mellőztem az autót –, és kimentem Abbáziába, ahol addig rőttem a mindmáig (vagyis a szocializmus elmúltával újra) Ferenc József nevét viselő tengerparti sétányt, amíg rám nem fagyott a bőrkabát. (A sétány mögötti első út Tito marsallról van elnevezve, jól megférnek egymás mel-

lett, a császár meg ő.) Más alkalmakkor beültem az egyetem könyvtárába, és az előző századelőn megjelent *A Tengerpart* című magyar nyelvű napilapot jegyzetelgettem. Hogy pontosan milyen célból, az még nem volt világos előttem. Mindenesetre jegyzeteimből még ott, a Kamov Rezidencián írtam egy esszét Fiume magyar korszakának végnapjairól. Az volt a második megjelent Fiume-írásom. Az elsőben, mint említettem, Josip Carnak, a Carpathia óceánjáró fiumei matrózának a történetét írtam meg, aki társaival egyetemben a Titanic túlélőit mentette, majd a Titanic egyik mentőmellényét a tersattói templomnak adományozta, ahonnét az mostanra a kormányzói palotába, a tengerészeti múzeumba került (a motívum bekerült a regényembe is).

Esténként olvastam vagy filmeket néztem az interneten. Egyetlen estét töltöttem társaságban, amikor az egyik projektmenedzser, egy horvát költőnő elhívott egy díjátadóra, amelyen megjelentek a rijekai irodalmi élet szereplői, és átadták a Janko Kamovról elnevezett díjat. A ceremóniára egy kocsmában került sor, egy graffitikkal borított utcácskában a Korzó mögött, a program végén helyi rockbanda nyomta horvát nyelven a rock and rollt. Akkor még nem tudtam, csak sejtettem, hogy a városban ma is élnek magyarok, noha láttam az egyik épületen a Baross Kör feliratot, a Tersattóba vezető lépcső mellett pedig az egyik házban magyar névtáblát, ám már csak a regényem megjelenése előtt tudtam fölvenni a kapcsolatot a helyi magyarsággal. Akik különben nem a száz évvel ezelőtti fiumei magyarok leszármazottai, hanem a jugoszláv időkben kerültek ide, többnyire a Vajdaságból, Rijekába. Mindenesetre ösztöndíjas ott-tartózkodásom alatt még nem találkoztam velük. Ott voltak viszont a magyar feliratok: a hajdani Európa szálló épületének falán két nyelvű tábla a Fiumében gyakran időző Jókai Mór emlékére, egy másik tábla a kikötőben Baross Gáborról, aztán a Hauszmann Alajos nevét viselő tér a kormányzói palota, azaz a tengerészeti múzeum körül. És persze Skull Mátyás számozott vasbakjai végig a tengerparton. Továbbá egy Esterházy-kötet horvát fordításban a Korzó egyik könyvesboltjában. (A vasbakokhoz kötik mindmáig ki a hajókat. Nagy részük a feliratozás szerint Skull Mátyás vasöntődjében készült, 1893-ban. Ugyanakkor van közöttük olyan is, amely a budapesti Schlick-féle Vasöntőde és Gépgyár Rt. terméke. Skull Mátyás egyébként alkalmazkodott a mindenkori politikai viszonyokhoz: az első világháborút követően, a város Olaszországhoz tartozása idején pótolta az időközben megrongálódott vagy eltűnt vasbakokat, ám azokra már Matteo Skullként írta a nevét.)

Kádár János szülőházát is megtaláltam Fried Ilona könyve alapján. He-lyesebben azt az épületet (félúton a kormányzói palota és a vasútállomás kö-zött), amelynek helyén egykoron az a szegénykórház állt, ahol Csermanek Borbála, az abbáziai Villa Austria megesett szobalánya világra hozta tör-vénytelen gyermekét.

Az első éjszakákon rendre fölébresztett a belvárosi utcákban keringő ta-karítógép zúgása. Később megszoktam a zajt, noha panaszkodtam miatta a költőnőnek, aki azt válaszolta, hogy igen, ő is hallja a dübörgést – pár lé-pésre lakott a Kamov Rezidenciától, a Samovar Bar mellett, ahol a Kamov-díj átadása előtt ittunk is egy sört –, amelyet ráadásként visszhangosítva erősítenek föl a szűk utcák meg a régi házak, de legalább tiszta lesz a város. Annyit tudnék kijelentésén pontosítani, hogy a város nem tiszta lett, hanem az maradt. Tisztán tartották. Manapság közhelyszámba megy, hogy kül-földön patyolattiszták az utcák, ám az a helyzet, hogy, legalábbis amikor ott jártam, Fiumében tényleg nem borították csikkek a trafikok környékét, használt buszjegyek a megállókat, a Korzó kövezetébe nem volt beletaposva az Európa kávéház helyén működő McDonald'sból származó sült krumpli, a padok tetején nem volt madárszar (pedig a levegőben naphosszat sirály-hadak köröznék a város fölött), a padok aljára nem volt rágógumi ragaszt-va, a mólón nem zörgetett nejlonzacskót a szél, a József főherceg hajdani vil-lája körüli parkban nem volt a virágágyásba dobva koton, az utcákon nem kellett kerülni a kutyagumit, és még abban az egyébként a takarítógép já-rásától kívül eső utcában is, ahol az automat tartottam, és ahol az említett üzem mellett élelmiszerdiszkont és halkereskedés működött, ugyanolyan tisztaság uralkodott, mint a város más pontjain.

Ami folyamatosan megszédített, az a tenger semmi máshoz nem hason-lító illata. Amikor az első délutánon, miután berendezkedtem a rezidenci-án, és elfoglaltam a leglakályosabbnak vélt szobát – a többi meghagytam választásra a végül meg nem érkező kurátornőnek –, majd lementem a ki-kötőbe, rögtön orron csapott az a sós-édeskés, enyhén émelyítő szag, amely ösztöndíjas időm alatt nem is ment ki onnét. Folyton velem volt, minden-hova elkísért, akár a sirályok sívítása, amelyet akkor is hallani véltem, ami-kor egyet se láttam belőlük. De ez egyáltalán nem zavart. Fiume nyüzsgő, lüktető nagyváros, ám lehetőséget ad a merengésre is. Mint említettem, nap mint nap hosszú időt töltöttem azzal, hogy Skull Mátyás 1-es számú vas-bakjáról néztem a naplementét, de a rezidencián is rendre megszakítottam az írást, hogy az ablakhoz lépve bámuljam a városi torony körül keringő si-rályokat. (A toronyról akkor még hiányzott a kétféjű Habsburg-sas, amelyet

az első világháború után, Fiume olasz kézre kerülésekor egyfejűre cseréltek, majd a második világháborút követően, amikor a város Jugoszláviához került, teljes egészében eltűntek. 2017 tavaszán helyezték vissza, a fiumei szeparatisták nagy lelkesedése közepette.) Kétségtelen, hogy az ösztöndíj idejére amúgy is kikerülhettem a napi mókuserékből, mindenesetre Fiume hagyott élni, nem követelte meg, hogy fölvegyem a ritmusát, engedte lép-teim lassúdsát, és hagyta, hogy halljam a gondolataimat.

Azzal is eltöltöttem olykor egész, vagyis inkább a korai sötétedés okán fél délutánokat, hogy átbuszoztam Abbáziába, leültem a Ferenc József nevet viselő parti sétány egyik padjára, és bámultam a tengert. Amelyet igazából a maga horizontális teljességében se Fiuméből, se Abbáziából nem lehet látni: kétoldalt eltakarják a Kvarner-öböl partjai, szemből pedig Krk és Cres szigete. Ez így van egyébként majdnem a teljes horvát partvonalon: ahhoz, hogy a nyílt Adriát lássuk, el kell menni az Isztriai-félsziget nyugati szélére. De a tenger akkor is ott van, ott volt pár perc sétára a rezidenciától, és láthatóan rajtam kívül a helyiek se bírnak betelni vele, hiszen a móló és az olasz módra Rivának nevezett kikötői sétány folyamatosan tele volt emberekkel.

A fiumei cápával először a természettudományi múzeumban találkoztam, a manapság a városi levéltárnak otthont adó, egykor volt főhercegi villával szemben. A kiállítás viszonylag szűkre szabott helyen, ám gazdagon jeleníti meg a Kvarner-öböl élővilágát, a cápa mindjárt az első teremben volt, le is fotóztam, és a hajdani pesti humorkodással tettem ki a Facebook-ra: lám, tényleg létezik! Nem sokkal utána az egyetemi könyvtárban, *A Tengerpart* számaiban randevúztunk ismét, híradások formájában arról, hogy hol itt, hol ott látták a cápát, némelyik támadott, sőt ölt, a másikat kifogták, és az Adria-palota szomszédságában székelő M. Kir. Tengerészeti Hatóság szép jutalmat fizetett érte. A tetemet időnként megvásárolta egy vállalkozó, és fölvitette Budapestre, ahol a Városligetben, a vurstliban rémisztgették vele a népeket.

Akkor regényről még nem volt szó. Mégis sejtettem, hogy előbb-utóbb kezdeni fogok valamit, ugyanis az ösztöndíj utolsó napján angol nyelvű várostörténeti könyveket vásároltam. Aztán inkább előbb következett be, mint utóbb. Hazatértem az Adria mellől a lucskos, ázott, borult pesti decemberbe. Először azt hittem, hogy a sirályok rikoltozása hiányzik, meg a tenger illata. Vagy éppenséggel a bóra, amellyel annak ellenére megbarátkoztam, hogy láttam, amint szemeteskonténereket dob a Riváról a tengerbe. Hamarosan rájöttem, hogy több hiányzik ezeknél: az, amit divatos és nyegle

szóval flingnek mondanak. Annak érzete, amit később, a regény megjelenése utáni interjúban úgy fogalmaztam, hogy Fiumében a mediterrán életöröm találkozik az Osztrák–Magyar Monarchia bohém eleganciájával. Egy ízig-vérig közép-európai város az Adria partján. Ez adta a hiátus lényegét. Mint amikor az embernek hirtelen el kell utaznia a kedvese mellől. Még akkor is, ha ez egyáltalán nem volt hirtelen. Hiszen tudtam, hogy az ösztöndíj egy bizonyos napon véget ér. Talán az volt egyébként az első igazán hideg, téli nap. Hazafelé, a Karszton át már havat láttam, és fáztam az autóban a fűtés ellenére is.

Először a Google Maps-en tértem vissza. Bebarangoltam az interneten az ismerős utcákat és tereket. Megnéztem a házakat, a boltok kirakatát, amelyek előtt nap mint nap elhaladtam. Találtam pár webkamerát is, amelyek valós időben adták a város különböző pontjait. Ott is pocséknak mutatkozott a december: esős volt és borús. Ha történetesen akkor lettem volna ott, nehezen bírtam volna órákon át a városban csatangolni. A jelenből áttértem a múltba. Régi képeslapokat kerestem a világhálón, fotókat a Fortepanon, leírásokat, térképeket és beszámolókat az egykori Fiuméről. Akkor már (talán két héttel a hazaérkezésem után) tudtam, hogy ebből regényt fogok írni.

Az első oldalak mindjárt karácsony előtt megszülettek. Hamarosan jött egy felkérés is, hogy írjak novellát a Galaktika Fantasztikus Könyvek (gyerekkoromban úgy hívták: Kosmosz Fantasztikus Könyvek) 300. kötetébe. A történet Fiumében és az előző század elején játszódik, akár *A fiumei cápa*. Március közepén jelent meg a *GFK 300* című antológiában, stílszerűen a *Bóra* címet kapta, később Pataki Angéla kiváló fordításában egy rijekai irodalmi magazinban is napvilágot látott. Az antológia pedig a zsebemben volt, amikor 2016 márciusában visszatértem Fiumébe.

Mert vissza kellett mennem. A vágyon túl hajtottak a tények. A regény tényei. Muszáj volt megnéznem bizonyos dolgokat. Tényleg ez az épület látszik arról az utcasarokról? Valóban arrafelé nyílnak az ablakok? És mennyi idő alatt lehet elgyalogolni a ma gyorsétteremként funkcionáló Európa kávézótól a M. Kir. Posta fiumei hivataláig, amely viszont mind a mai napig postaként üzemel? Végiggyalogoltam ismét az egykor Mária Terézia nevét viselő mólón, megbámultam újra a naplementét az 1-es számú Skull Mátyás-bakról, körbejártam a Nauticát, kifigyeltem az alagút két nyílását, ahova a vonat beérkezik, hogy aztán a hegy gyomrából kijőve legközelebb már a tengerparton bukkanjon elő, fölmértem a piac kínálatát, megnéztem, hogyan lehetne fölkapaszkodni a városi tanács épületének erkélyére (ma-

napság a rijekai rádió szerkesztősége működik benne), az ipari negyedben pedig elgyalogoltam a Whitehead-féle torpedógyár romjaihoz, ahol horgászok dacoltak a márciusban még mindig tomboló bórával, és amennyire lehetett, bemerészkedtem az egykori Ganz-hajógyár területére is, ahol a Szent István csatahajó épült, és amely manapság május 3-ról van elnevezve – arról a napról, amikor Tito partizánjai bevonultak Fiumébe, és az így létrejött Rijeka városát Jugoszlávia részévé tették.

A regény végére 2016 kora nyarán tettem pontot, napokkal azelőtt, hogy nekivágtam második, az előzőnél is rövidebb ösztöndíjas utamnak, az Isztriai-félsziget déli csücskében fekvő Liznjanba. *A fiumei cápa* egy évvel később látott napvilágot a Helikon Kiadónál. Pár nap múlva könyvbemutatót tartottunk Fiumében, az ottani magyarok helyi szervezete előtt, abban az épületben, amely a buszállomás mellett magasodik, ahonnét Kantridára és Abbáziába indultam az ösztöndíjam alatt. A tér a regényben régi néven, Piazza Scarpaként szerepel, ma Jellasics bán nevét viseli. Időközben és azóta is több kisebb utat tettem Fiumébe. Az egyik legemlékezetesebb egy január végi volt, amikor mindvégig behavazott sztrádán haladtam a hegyek között, ám amint kijöttem az utolsó alagútból, mintha a télből a tavaszba értem volna: hónap nyoma se volt, ellenben ezer ágra sütött a nap, előttem pedig kékllett az Adria, amelynek partján Fiume ismerős tornyai hívogattak. De itt most gyorsan abba is hagyom, mielőtt túlságosan patetikus leszek.

Láng Zsolt

JOYCE FIUMÉBAN

Talán '84-ben olvastam a novellát, Joyce Horthyt tanítja angolra, ha jól emlékszem, a *Mozgó Világban*, de nem biztos, hogy '84-es volt, akkoriban Szatmáron éltem, titkos utakon és késve érkeztek hozzánk az olvasmányaink, kifejezetten csalódást okozott, amiért Horthy belekerült kedvenc lapunkba, belekerült egy új nyelv gyakorlatába, új közös nyelvhasználatunkba, amely annyi mindent finnyásan vagy viszolyogva elkerült, akkoriban sok mindent nem mondtunk ki, legfeljebb annyit dörmögtünk ottlikian mi is, hogy mb! vagy csömösöl, bár ha jól emlékszem, a novellában nincs kimondva Horthy neve, de ettől még inkább éreztük, hazugság tetszeleg itt az igaz ruhájában, Horthy primitív és giccses operettfigura volt, anyám vasárnapi ebédek után sokszor elmesélte, mindig könnyezve, miként emelte őt, az ünneplőbe öltöztetett hatéves kislányt a fehér lovon bevonuló Vitéz Nagybányai Horthy Miklós Kormányzó Úr maga elé, nem szerettem ezt a könnyes történetet, rossz csengése volt a szavaknak is, a „vitéz” a Vityáz nevű orosz porszívónk nevére emlékeztetett, ötéves koromtól rettegetem tőle, Nagybánya pedig jelentéktelen, poros kisváros volt, mégis Szatmár fölé volt rendelve közigazgatásilag, de a novellában szereplő Fiume sem simult kellemesen a nyelvemre, a mai neve, Rijeka sem mondott semmit, nem ismertem még Bozsénát, aki belekerült az egyik novellámba, és amikor következő nyáron a kezébe adtam a könyvet, olyan arcot vágott, mint aki kísértetet lát, Joyce-ot viszont ismertem, életem első prózáját '82-ben írtam, és az *Ulysses-érzés* minden mondatában benne volt, „Kulcs, zötyögő-lötyögő, csiki-csuki, slussz, elindul” – így kezdődött valahogy, szóval a társítás kifejezetten rosszul esett, akkoriban már ismertük az *Új Symposiont* is, olvastuk Tolnait, Domonkost, Balázs Attilát meg a többieket, miattuk is fájó volt, hogy épp az Adria-parti város a helyszín, olvastuk azt a korszerű prózát, amely a valóság tényeiből úgy csinál művészetet, ahogy a pagi csipke készül, agavészálakból verik, „verik”, azaz horgolják, egyébként a pagi csipkéről Tolnai egyik elbeszéléséből tudok, bár láttam élőben is a feketébe öltözött asszonyokat, akik kiülnek a szűk síkatorban a házuk elé, ott horgolnak, mellettük

pedig kis falapon a gombostűvel kitűzött csipkék, de azok már cérnaszálból készülnek, és tíz kúna egy féltényérnyi darab, a Tolnai csipkék viszont agavészálakból valók, ezt a prózájára is mondhatom, akárcsak a valódi papi csipke esetében, senki meg nem mondaná, mi az anyaguk, és ez az egész agavészál annyira stimmel, benne van a művészi forma létrejöttének a metaforája, nyolcvan évet kell várni, és senki nem gondolná, hogy a villanyoszlopnyi száron, azon a terebélyes koronán a virágok, amelyek a lemenő nap fényében úgy gyulladnak ki, mint valóságos villanyégők, hogy mindezt az agavé növeszti ki magából, de épp a megjelenésük hihetlensége, ez a meghökkentő átlényegülés teszi, hogy mindez éterien bennünk marad, emlékeinkre tapadva, mint aranyfüst, és ha már hitelesség és igazság, hát elég tengeres-talpas módon rákérdeztem nemrég Fritz Sennre, a legtapasztaltabb Joyce-kutatóra, akivel Zürichben átsétáltunk az állomástól a Sonnenberg domb aljába egy irodalmi estre, Fritz úgy robogott a maga kilencven évével, hogy Évával meg Erikával alig bírtuk követni, pedig sok mindent mesélt a városról, egyszer oldalra lendítve karját, felmutatott a temető felé, ha még nem jártunk fent, látogassuk meg Joyce sírját, ott van eltemetve a családja is, a lányát kivéve, akit egy párizsi intézetben kezeltek skizofréniával, és akiről Jung azt mondta, hogy ő meg az apja ugyanabba a folyóba merültek alá, de míg Joyce búvárkodott, a lánya elsüllyedt, már csak az est helyszínéül szolgáló galéria előtti járdán, borozgatás közben, miután Fritz elmesélte, végül is úgy kezdett Joyce-szal foglalkozni, hogy érettségi után hallotta, milyen mocskos könyv az az *Ulysses*, és akkor sok utánajárással sikerült beszereznie, és azóta már sokszor elolvasta, szóval ezután meg merem kérdezni azt is, hogy vajon igaz-e, hogy Joyce meg Horthy találkoztak, mire azt felelte, ő erről kizárólag csak a magyaroktól hallott, senki mástól.

Parti Nagy Lajos

A FIUMEI KETTES SZÁMÚ TENGERÉSZ-
SZERETETOTTHON TERASZÁRÓL LÁTNI
A TENGERT

a fiumei kettes számú tengerész-szeretotthon
teraszáról látni a tengert
és Troppauer úr valóban virág
ül a kaucsuk kínai vázában
és a montenegrói szakácsnő
naponta gondját viseli
így van ez de az éposz sose jut tovább
anyám én Rejtő Jenő vagyok s nem P. Howard

a fiumei kettes számú tengerész-szeretotthon
teraszáról látni a tengert
nem azért de poltzbittner alajos
kártya és anzix
műnyomó műhelyében se szebben
hát vitathatatlanul költészet az
mikor a pitralon illatú kormányosmatróz
megfordítja alkonyattájt
a nagy kékséget és üzen tintaceruzával
*Baba! minden, de minden Teérted volt.
És most? és most? Csókol: Pepi.*

a fiumei kettes számú tengerész-szeretotthon
teraszáról látni a tengert ugyanaz
fordítva csak részben igaz és nem átvitt
értelemben hanem mert a likőrgyár és a volt
kadétiskola nagy mértékben takarja

és oroszánokról is álmodnak olykor
ha az idős tengerészek egylete
ingyenjegyet oszt a városi cirkuszba

a fiumei kettes számú tengerész-szeretetotthon
teraszáról (részben) látni a tengert
és ha feljön a hold mert feljön
el lehet akkurátusan szivarozgatni
az összes hajdani Kalóz Jenny
háromszoros nagymama immár legalább
mindamellettt feljön a hold és paraszánál
akkurátusan el lehet szivarozgatni

a fiumei kettes számú tengerész-szeretetotthon
(teraszáról részben látni a tengert)
mint minden rendben tartott épület
fehérre meszelt
valamint a réztárgyak rendesen ki vannak
szidolozva és félévente újra van kátrányozva
természetesen a pissoir is ámde csíkos trikót
csak a kertész hord akit 1932-ben sodort ide
csíkszeredáról az úszni tudás
és ő pipázik egyedül

a fiumei kettes számú tengerész-szeretetotthon
teraszáról részben látni a tengert
van itt egy hajdani másodgépész aki ivott
grogot és miért ne ivott volna 1927-ben
valamelyik keresztlány lakodalmán
dunavecsén
reggel feljön a nap mint emancipált
dalmát leány a szabadstrandról
ki-ki védi kilenc tő petúniáját
kisebb darab viharkabáttal

a fiumei kettes számú tengerész-szeretetotthon
teraszáról részben látni a tengert

sok más is persze például tiszta időben
látni majland tornyait mind a harminckettőt
és esetenként felrémlik az abonyi kettő is
valahonnét az első elemi és az
első puerto ricoi foszfátrakodás közül

a fiumei kettes számú tengerész-szeretetotthon
teraszáról részben látni a tengert
kikötő hátán kikötő és bizony nem tudhatja az
ember hogy mikor kerül szárazdokkba
illetve hogy fellobogózott hajója alól
mikor zsilipelődik ki a víz nem tudhatja

mégis a fiumei kettes számú
tengerész-szeretetotthon teraszáról
láttni a tengert
ma jön a borbély
szelíden az arcok ezüst keféi ellen
ma jön az orvos
és Troppauer Hümér mindmáig tetovált
karjára mentőövet pumpál
kifulladt ez az éposz leereszt
Hümér úr számos izmain
a sellő egyre lomhább
halfarka csapdos és eltűnik az ing alatt egyre
kevesebb haját söpör össze
a montenegrói szakácsnő a teraszon
mintha nem is ma jött volna a borbély

(Angyalstop, Magvető, 1982)

HOLNAP INDUL A SZÁZAD CSUKLÓGYAKORLATRA

– ÍRTA TROPFAUER HÜMÉR –

A Szahara mellkasára
rásüt a sivatag rózsája,
Eljött a délutáni
fegyverkarbantartás órája.
Mióta ki vagyunk hajózva,
ez a legkomfortosabb garnison,
Ránk gondolunk, és egyre csak
fel-leráng a rekeszizom.

Fölöttünk mint egy, illetve 2-tő
meleget adó szárny,
Terped széjjel
az órjási kaszárny.
Hűl a lélek súrolatlan
csajkák fedelében,
Dermed a leben lassen
szuronyolajban, mintha lében.

Megannyi sárkánymintás pongyola,
megannyi szőke kócdauer
A hornyos puskacsőbent
ömődik, tűnik, fullad el.
Mert görcsös a mi ki-belégzésünk
és bizony gyatra,
Holnap indul a század
csuklógyakorlatra.

Sunyi rohamra rándul mellkasunk,
dudamód domborhorpad,
Himbáló tevék a zubbonygombok,
e pucerájba sompolygó had.

Mint ha rézedényt sikáló
beduinok közt szétcsap a gránát,
Burnuszos, rémült ujjaink
hanyatthomlokának a szaharán át.

Hajlongunk mell-leszorítva,
míg felcsukol mókázó szánkig
A nyikkanó emlékezet,
hogy kezdeni sem tudunk vele már mit.
Ha összeragadt családi
és másmilyen fényképeket veszünk is elő,
Farzsebbe tévedt mozdulatunk
szétszálazatlan, eltöredező,

De légnemvéve, befogott orral
ülni se könnyebb, meredt tartásba,
Hány kredencüveg morzsái
tokozódtak a század seggepartjába,
Hány törött gramphontű,
vagondeszka, drótszöges határ,
S hány ergus-pogrom, rossz csipeszfogás,
hogy csoda szinte ülni már.

Csak a rakaszizmok babrálnak
pokróc és tár közt fürgén fel-alá
Betárazzuk a reszelthegyű múltat,
dadogva be a nyelv alá.
Foszló zsávoly a sivatag,
lükög rajt millió tevepata,
Gombolgat gallért rajt,
garnisont századnyi pszichopata.

Ellankad mókás, zajgó kebelünk,
vidúl a hűdött szervezet,
Szeppent mosollyal stószoljuk újra
a szétrúgott szirénkonzerveket.

Feszenkedve az ágyszegélyen
viaszkoljuk a szíjazatot,
A századgramophontiszt újrahúzza
a hajnalpiros virradatot.

Kereng, mint prézlidarálóban a zsömlé
a Dél Csillaga jazz-band,
Markáns harcéléinkre lassan visszapozsgul
a pirosbarna lelkend,
Estelszik künn a Szaharában,
tüzes köveken sütik a keszrát,
Fogunkon zizgő lepedék,
homokpapír zümmög, hiéna-esztrád.

Anyánk, mi egy virág vagyunk,
fiad egyetlen árva csillaga
Kilép keményen, a vállán
töltött deus ex machina.
Görcsös ki-belégzését
többé nem veti latra,
Holnap indul a század
csuklógyakorlatra.

(Csuklógyakorlat, Magvető, 1986)

NÉVJEGY

csöppös {arzatny; hang
a dal hatása
szorongást bencolmi nehéz
de hatás

partnyus

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap



A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)265-267091; 0040-(0)365-801946; Telefax és üzenetrögzítő: 0040-(0)265-267087; E-mail: lato@lato.ro; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Külföldi olvasóinknak egy évre 35 EURO, tengerentúlra 45 USD. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl.

ISSN 1220-5982